ISSN 1847-8662

22. LOŠINJSKI DANI BIOETIKE

Mali Lošinj, Hrvatska, 12.–15. svibnja 2024.

Simpozij
Integrativna bioetika i nova epoha
13.–14. svibnja 2024.

Studentska bioetička radionica
Egzistencija, nesigurnost i nasilje
12.–15. svibnja 2024.

Okrugli stol
Budućnost turizma: održivi turizam i znanstveni turizam
15. svibnja 2024.

22nd LOŠINJ DAYS OF BIOETHICS

Mali Lošinj, Croatia, May 12–15, 2024

Symposium
Integrative Bioethics and New Epoch
May 13–14, 2024

Student Bioethics Workshop
Existence, Insecurity, and Violence
May 12–15, 2024

Round Table
Future of Tourism: Sustainable Tourism and Scientific Tourism
May 15, 2024

Osnivači i organizatori *Lošinjskih dana bioetike*

Hrvatsko filozofsko društvo
Hrvatsko bioetičko društvo
Grad Mali Lošinj

Suorganizatori *Lošinjskih dana bioetike*

Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

Suorganizatori *Studentske bioetičke radionice*

Udruženje studenata filozofije
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za filozofiju
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

The founders and organisers of the *Lošinj Days of Bioethics*

Croatian Philosophical Society
Croatian Bioethics Society
Town of Mali Lošinj

The co-organisers of the *Lošinj Days of Bioethics*

Centre of Excellence for Integrative Bioethics
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb

The co-organisers of the *Student Bioethics Workshop*

Students of Philosophy Association,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb

Department of Philosophy,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb

Pokrovitelj 22. *Lošinjskih dana bioetike* /
The patron of the 22nd *Lošinj Days of Bioethics*

Primorsko-goranska županija /
Primorje-Gorski Kotar County

Medijski pokrovitelj 22. *Lošinjskih dana bioetike* /
Media sponsor of the 22nd *Lošinj Days of Bioethics*

universitas
portal

SADRŽAJ / CONTENTS

Organizacijski odbor *Lošinjskih dana bioetike* /
Organisation Committee of the *Lošinj Days of Bioethics* 7

Uvod / Introduction 11

Program 22. *Lošinjskih dana bioetike* /
Programme of the 22nd *Lošinj Days of Bioethics* 17

Sažeci izlaganja / Paper abstracts 31

- Simpozij *Integrativna bioetika i nova epoha* /
  Symposium *Integrative Bioethics and New Epoch* 33
- Studentska bioetička radionica
  Egzistencija, nesigurnost i nasilje /
  Student Bioethics Workshop
  Existence, Insecurity, and Violence 103
- Okrugli stol *Budućnost turizma: održivi turizam i znanstveni turizam* /
  Round Table *Future of Tourism: Sustainable Tourism and Scientific Tourism* 151

Predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja /
Presentation of recent bioethical publications 159

Izložba fotografija Branka Nađa /
Photo exhibition by Branko Nađ 169

Glazbena večer / Musical evening 177

Adresar sudionika / Addresses of the participants 181

Donatori / Donors 193

organizacijski odbor
lošinjskih dana bioetike

organisation committee of the
lošinj days of bioethics

ORGANIZACIJSKI ODBOR *LOŠINJSKIH DANA BIOETIKE* / ORGANISATION COMMITTEE OF THE *LOŠINJ DAYS OF BIOETHICS*

Predsjednik / President:
ANTE ČOVIĆ (Zagreb)

Glavni tajnik / Chief Secretary:
HRVOJE JURIĆ (Zagreb)

Poslovna tajnica / Business Secretary:
MIRA MATIJEVIĆ (Zagreb)

Članovi i članice / Members:
EVA D. BAHOVEC (Ljubljana), TONI BUTERIN (Rijeka), DALIBOR CVITKOVIĆ (Mali Lošinj), IGOR ČATIĆ (Zagreb), BERISLAV ČOVIĆ (Zagreb), BRUNO ĆURKO (Split), BARDHYL ÇIPI (Tirana), PATRICK DALY (Chestnut Hill), JAN DEFRANČESKI (Zagreb), DEJAN DONEV (Skopje), ROBERT DORIČIĆ (Rijeka), JULIJA ERHARDT (Zagreb), IGOR ETEROVIĆ (Rijeka), SREĆKO GAJOVIĆ (Zagreb), MICHAEL GEORGE (Fredericton), JOSÉ ROBERTO GOLDIM (Porto Alegre), NADA GOSIĆ (Rijeka), JOSIP GUĆ (Split), THOMAS SÖREN HOFFMANN (Hagen), LUKA JANEŠ (Zagreb), ORHAN JAŠIĆ (Tuzla/Sarajevo), ANA JELIČIĆ (Split), ŽIVKA JURIČIĆ (Zagreb), ŽELJKO KALUĐEROVIĆ (Novi Sad), VALENTINA KANEVA (Sofia), MARINA KATINIĆ PLEIĆ (Zagreb), IVICA KELAM (Osijek), MARCUS KNAUP (Freiburg/Hagen), KATICA KNEZOVIĆ (Zagreb), LIDIJA KNORR (Zagreb), DENIS KOS (Zagreb), MARKO KOS (Zagreb), MARTINA KRAJINA MRŠO (Mali Lošinj), TOMISLAV KRZNAR (Zagreb), ANA KUČIĆ (Mali Lošinj), MISLAV KUKOČ (Zagreb), MATO MARKOVIĆ (Zagreb), MILOŠ MARKOVIĆ (Beograd), ANA MASKALAN (Zagreb), NADA MLADINA (Tuzla), AMIR MUZUR (Rijeka), TOMISLAV NEDIĆ (Osijek), TEODORA NOT (Zagreb), BORUT OŠLAJ (Ljubljana), AMER OVČINA (Sarajevo), JOSIP PERIŠA (Zagreb), IVAN PERKOV (Zagreb), LUKA PERUŠIĆ (Zagreb), EVANGELOS D. PROTOPAPADAKIS (Athena), ALEKSANDAR RACZ (Zagreb), SANDRA RADENOVIĆ (Beograd), IVA RINČIĆ (Rijeka), SUNČANA ROKSANDIĆ (Zagreb), DARIJA RUPČIĆ KELAM (Osijek), HANS-MARTIN SASS, WALTER SCHWEIDLER (Eichstätt), MARIJA SELAK RASPUDIĆ (Zagreb), MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Zagreb), MICHAEL CHENG-TEK TAI (Taichung), ZORAN TODOROVIĆ (Beograd), MARIJA TODOROVSKA (Skopje), LUKA TOMAŠEVIĆ (Split), MARKO TRAJKOVIĆ (Niš), TIJANA TRAKO POLJAK (Zagreb), IVANA TUCAK (Osijek), VELIMIR VALJAN (Sarajevo), MATIJA VIGATO (Zagreb), IVANA VINKOVIĆ VRČEK (Zagreb), NIKOLA VISKOVIĆ (Split), VALERIJE VRČEK (Zagreb), GENTIAN VYSHKA (Tirana), IVANA ZAGORAC (Zagreb), SAŠA ZAVRTNIK (Varaždin), ELVIS ŽIVKOVIĆ (Mali Lošinj), KRISTINA ŽUŠKIN TOKIĆ (Mali Lošinj)

ORGANIZACIJSKI TIM STUDENTSKE BIOETIČKE RADIONICE / ORGANISATION TEAM OF THE STUDENT BIOETHICS WORKSHOP

MIHAEL VRBANC (*voditelj tima / team leader*), DOMINICA FIRŠT, MATE PAVIĆ, LEA MRAZ

uvod

introduction

Bioetika je mnogo više od nove znanstvene ili akademske discipline, ona je postala »znakom vremena«, i to posebnim znakom koji obilježava prelamanje epoha svjetske povijesti. I više od toga, postala je akterom procesa u kojima se okončava novi vijek kao doba znanstveno-tehničke civilizacije i počinje nova epoha. No, da bi postala znakom i akterom nastajanja nove epohe u povijesti svijeta, bioetika je i sama morala proći intenzivnu razvojnu preobrazbu od stadija »nove medicinske etike« do stadija »integrativne bioetike«. Bio je to put od detektiranja »opasnog znanja« i Potterove vizije bioetike kao »mosta prema budućnosti« do stadija metodološke izgrađenosti bioetike kao orijentacijske znanosti, odnosno »znanosti opstanka« (Potter).

Opasnost za opstanak nastupila je u vidu apsolutiziranja i dominacije tehnoznanstvenog znanja. A kako tamo gdje je opasnost, »raste i ono spasonosno« (Hölderlin), u protuteži prema redukcionizmu opasnog znanja, te s onu stranu tradicionalne etike nastala je nova etička kultura kao zajednički horizont niza etičkih projekata i inicijativa – od projekta »svjetski ethos« Hansa Künga, preko integrativne gospodarske etike Petera Ulricha i ekološke enciklike pape Franje, do projekta integrativne bioetike. Nova etička kultura pretpostavka je za »kulturu znanja«, a kultura znanja pretpostavka je za zasnivanje nove epohe u povijesti svijeta. Epohe se, naime, ne zasnivaju na događajima, nego na dominantnom tipu ili paradigmi znanja. Metodološki obrazac pluriperspektivizma, koji je razvijen u sklopu projekta integrativne bioetike, uvodi kulturne perspektive u novu paradigmu znanja te time, naspram tehnoznanstvene redukcije znanja, uspostavlja kulturu znanja ili znanje kao kulturu.

Znanstveno-kulturnu manifestaciju *Lošinjski dani bioetike* treba utoliko vrednovati prema najvišem mjerilu doprinosa duhovnom zasnivanju nove epohe. U dijaloškom okviru *Lošinjskih dana bioetike* odvijala su se i preplitala dva komplementarna idejna procesa:

- izgrađivanje koncepta integrativne bioetike;

Bioethics is much more than a new scientific or academic discipline, it has become a “sign of the age”, a special sign that marks the turn of epochs of the world history. Even more, it has become the protagonist of processes of coming to an end of the Modern Age as the age of scientific-technical civilisation, and dawning of the new epoch. However, in order for it to become the sign and protagonist of the emergence of the new epoch, bioethics itself had to go through intensive developmental transformation from the stage of “new medical ethics” to the stage of “integrative bioethics”. It was a path from detecting “dangerous knowledge” and Potter’s vision of bioethics as a “bridge to the future” to the stage of methodological development of bioethics as the orientational science, i.e. “science of survival” (Potter).

Threat to survival has appeared in the form of absolutisation and domination of technoscientific knowledge. And since “where the danger is, also grows the saving power” (Hölderlin), in counterbalance towards reductionism of dangerous knowledge and beyond the traditional ethics, a new ethics culture as a common horizon of numerous ethics projects and initiatives – from Hans Küng’s “World Ethos Project”, through Peter Ulrich’s integrative economic ethics and Pope Francis’ ecological encyclical, to the project of integrative bioethics. The new ethics culture is a prerequisite for a “culture of knowledge”, and the culture of knowledge is a prerequisite for establishing a new epoch in the history of the world. In fact, epochs are not based on events, but on the dominant type or paradigm of knowledge. Methodological framework of pluriperspectivism, developed as a part of the project of integrative bioethics, introduces cultural perspectives in the new paradigm of knowledge and thus establishes the culture of knowledge or knowledge as culture, as opposed to techno-scientific reduction of knowledge.

The scientific-cultural conference *Lošinj Days of Bioethics* should be evaluated according to the highest scale of contribution to the spiritual establishment of the new epoch. In

- programsko osmišljavanje (»europeizacija bioetike«) i stvarno etabliranje europske bioetike.

U sintezi tih procesa nastala je *integrativna bioetika* kao izvorni i zasnivajući koncept europske bioetike. U istom je razdoblju europska bioetika, otkrićem protobioetičara Fritza Jahra, dobila i polazišnu točku vlastite tradicije. U otvoreni prostor nove tradicije ugrađeno je i potterovsko nasljeđe, koje je bioetički redukcionizam u međuvremenu u bitnome obezvrijedio. Doprinos *Lošinjskih dana bioetike* u osmišljavanju tradicijskog niza *Jahr – Potter – integrativna bioetika* nedvojben je i očigledan, dok prave razmjere ukupnog doprinosa *Lošinjskih dana bioetike* u prijelomnom vremenu povijesti bioetike, koje je bioetiku učinilo »znakom i akterom« prijelomnog vremena u povijesti svijeta, tek treba istražiti.

Lošinjski dani bioetike u sinergiji s drugim stalnim manifestacijama (*Riječki dani bioetike* u Rijeci, *Osječki dani bioetike* u Osijeku, *Dani kulturne animaliSTike* u Splitu, *Bioetika i aporije psihe* u Zagrebu, *Etika, bioetika i sport* u Zagrebu i Varaždinu, *Karlovački bioetički susreti* u Karlovcu, *Ljetna škola »Bioetika u kontekstu«* u Njemačkoj i zemljama Jugoistočne Europe, uključujući Hrvatsku), s razvijenom međunarodnom suradnjom, izgrađenim bioetičkim institucijama, bogatom publicistikom te s brojnim bioetičkim projektima učinili su Hrvatsku geografskim i duhovnim središtem europske bioetike i mjestom razvojnih pomaka globalno-svjetske bioetike.

Kada je 10. studenoga 2014., na prijedlog Nacionalnog vijeća za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj, ministar znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske proglasio *Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku*, ocjena o globalnoj mjerodavnosti bioetičkih zbivanja u Hrvatskoj dobila je ne samo administrativnu nego, prethodno provedenim postupkom međunarodnog recenziranja, i autonomno znanstvenu potvrdu. Time je svim sudionicima u projektu razvijanja i institucionaliziranja ideje integrativne bioetike odano vrhunsko priznanje koje je dimenzionirano zakonskom definicijom: »Znanstveni

the dialogical framework of the *Lošinj Days of Bioethics* two complementary conceptual processes have been developing and intertwining:

- forming of the concept of integrative bioethics;
- programmatic formulation ("Europeanization of bioethics") and the actual establishment of the European bioethics.

Through synthesis of these processes *integrative bioethics* emerged as an original founding concept of the European bioethics. In the same period, the European bioethics came upon the starting point of its tradition with the discovery of the proto-bioethicist Fritz Jahr. Potterian heritage was also built in the open area of the new tradition, but in the meantime it was essentially devalued by bioethical reductionism. Contribution of the *Lošinj Days of Bioethics* to the conceptualisation of the tradition series *Jahr – Potter – integrative bioethics* is undeniable and obvious, while the true dimensions of the overall contribution of the *Days* in this crucial period in the history of bioethics, which has made bioethics the "sign and protagonist" of the turning point in the world history, is an issue yet to be explored.

The *Lošinj Days of Bioethics* in synergy with other regular conferences (the *Rijeka Days of Bioethics* in Rijeka, the *Osijek Days of Bioethics* in Osijek, the *Days of Animal STudies* in Split, *Bioethics and Aporia of Psyche* in Zagreb, *Ethics, Bioethics and Sport* in Zagreb and Varaždin, the *Karlovac Bioethical Encounters* in Karlovac, the *Summer School "Bioethics in Context"* in Germany and the Southeast European countries, including Croatia), a developed international cooperation, established bioethical institutions, numerous publications and bioethical projects have made Croatia a geographical and spiritual centre of the European bioethics and a place of developmental shifts of the global bioethics.

At the suggestion of the National Council for Science, Higher Education and Technological Development, the Minister of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia declared on 10 November 2014 the *Centre*

centar izvrsnosti je znanstvena organizacija ili njezin ustrojbeni dio ili skupina znanstvenika koja po originalnosti, značenju i aktualnosti rezultata svoga znanstvenog rada ide u red najkvalitetnijih organizacija ili skupina u svijetu unutar svoje znanstvene discipline« (čl. 29. st. 1. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju). Nakon što je tijekom 2018. godine provedena srednjoročna evaluacija postignutih rezultata, ministrica znanosti i obrazovanja donijela je 14. listopada 2019. godine Odluku o produljenju rada *Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku* u narednom razdoblju od pet godina. Odluka o produljenju rada donesena je »na temelju izvrsne ocjene inozemnog recenzenta i na osnovu mišljenja stručnog povjerenstva Nacionalnog vijeća za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj«. Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku od početka svog djelovanja nalazi se u krugu suorganizatora *Lošinjskih dana bioetike*.

Među razvedenim institucionalnim oblicima koje obuhvaća krovni projekt integrativne bioetike (bioetički centri, znanstveni centar izvrsnosti, referalni centar, ljetne škole, stalne manifestacije, simpoziji, tribine, istraživački projekti, studijski smjerovi i studijski kolegiji, katedre, bioetička društva, biblioteka, časopis, bioetičke nagrade i sl.), znanstveno-kulturna manifestacija *Lošinjski dani bioetike* zauzima središnje mjesto kao bazično okupljalište bioetičara u ovom dijelu Europe, kao svojevrsna akademija integrativnog mišljenja i kao stalni međunarodni forum bioetičke rasprave.

Prof. dr. sc. Ante Čović,
predsjednik Organizacijskog odbora
Lošinjskih dana bioetike

of Excellence for Integrative Bioethics, one of the seven such centres in Croatia. Thus, all the participants in the project of developing and institutionalising the idea of integrative bioethics received the top acknowledgment shaped by the legal definition: "Centre of excellence is a scientific organisation, or its organisational part, or a group of scientists that is by its originality, significance, and relevance of its scientific work results one of the highest quality organisations or groups in the world within its scientific discipline" (Article 29, paragraph 1 of the Act on Scientific Activity and Higher Education). Following a mid-term evaluation of the results achieved in 2018, the Minister of Science and Education made a decision on 14 October 2019 to extend the work of the Centre of Excellence for Integrative Bioethics for the next five years. The decision to extend the work was made "based on the excellent assessment of a foreign reviewer and based on the opinion of the expert committee of the National Council for Science, Higher Education and Technological Development". Since the beginning of its activity, the Centre of Excellence for Integrative Bioethics has been one of the co-organisers of the *Lošinj Days of Bioethics*.

Among the diverse institutional forms under the umbrella project of integrative bioethics (bioethical centres, scientific centre of excellence, referral centre, summer schools, annual conferences, symposia, panel discussions, research projects, university study programmes and courses, bioethical chairs, bioethical societies, book series, journal, bioethical awards, etc.), the scientific-cultural conference *Lošinj Days of Bioethics* is central as the principal gathering place for bioethicists in this part of Europe, as a kind of academy of integrative thinking and as a permanent international forum for bioethical debate.

Prof. Ante Čović, PhD,
President of the Organisation Committee of
the *Lošinj Days of Bioethics*

program

programme

NEDJELJA, 12. svibnja 2024. / SUNDAY, May 12, 2024

***Dolazak i smještaj sudionika* (Hotel *Aurora*, Mali Lošinj) /**
***Arrival and accommodation of participants* (*Aurora* Hotel, Mali Lošinj)**

19.00 *Večera / Dinner*

21.00 DVORANA A, hotel *Aurora* / HALL A, *Aurora* Hotel

Otvaranje izložbe pejzažnih astrofotografija Branka Nađa »Hrvatska pod zvijezdama« /
Opening of the landscape astrophotography exhibition "Croatia under the Stars" by Branko Nađ

Uvodne riječi / Introductory words: SAŠA ZAVRTNIK, BRANKO NAĐ

21.30 DVORANA A, hotel *Aurora* / HALL A, *Aurora* Hotel

Otvaranje Studentske bioetičke radionice »Egzistencija, nesigurnost i nasilje« /
Opening of the Student Bioethics Workshop "Existence, Insecurity, and Violence"

PONEDJELJAK, 13. svibnja 2024. / MONDAY, May 13, 2024

9.00–9.45 DVORANA A, hotel *Aurora* / HALL A, *Aurora* Hotel

Otvaranje skupa i pozdravne riječi /
Opening ceremony and welcoming speeches

9.45–10.45 DVORANA A, hotel *Aurora* (hrvatski) /
HALL A, *Aurora* Hotel (Croatian)

Plenarna sesija »Kant i bioetika: povodom 300. obljetnice rođenja Immanuela Kanta« /
Plenary session "Kant and Bioethics: On the Occasion of 300th Anniversary of Immanuel Kant's Birth"

- IGOR ETEROVIĆ (Hrvatska/Croatia): (Zaboravljeni) Kant u modernoj medicinskoj etici i bioetici / (Forgotten) Kant in Modern Medical Ethics and Bioethics
- FRANJO MIJATOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Filozofske i (bio)etičke perspektive ljudskog tijela u Kantovoj filozofiji / Philosophical and (Bio)ethical Perspectives of the Human Body in Kant's Philosophy
- HRVOJE JURIĆ (Hrvatska/Croatia): Kant u krizi / Kant in Crisis
- *Rasprava / Discussion*

10.45–11.00 *Pauza / Break*

DVORANA A, hotel *Aurora* (engleski) /
HALL A, *Aurora* Hotel (English)

11.00–11.15 ANTUN JAPUNDŽIĆ, IVAN ZUBAC (Croatia/Hrvatska): Ecological Crisis – a Crisis of the Man / Ekološka kriza – kriza čovjeka

11.15–11.30 IVANA TUTIĆ GROKŠA, ANA DEPOPE, TIJANA TRAKO POLJAK, AMIR MUZUR (Croatia/Hrvatska): Different (Mediterranean) Cultures, Same Issues: Insights from *EuroBioMed* Project / Različite (mediteranske) kulture, isti problemi: uvidi iz projekta *EuroBioMed*

11.30–11.45 LUKA PERUŠIĆ (Croatia/Hrvatska): Artificial Intelligence and Moral Localism / Umjetna inteligencija i moralni lokalizam

11.45–12.00 MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Croatia/Hrvatska): Sport Is Not Society: Intrinsic Values of Sport Should Be Decisive in Transgender Athletes Debate / Sport nije društvo: intrinzične vrijednosti sporta trebaju biti odlučujuće u raspravi o transrodnim sportašima

12.00–12.15 LUKA FOTAK (Croatia/Hrvatska), VUK PRICA (Belgium/Belgija): Euthanasia in End-Stage COPD / Eutanazija u terminalnoj fazi KOPB-a
12.15–13.00 *Rasprava / Discussion*

DVORANA B, hotel *Aurora* (hrvatski) /
HALL B, *Aurora* Hotel (Croatian)

11.00–11.15 STIPAN TADIĆ (Hrvatska/Croatia): Jedinstvenost Života, svega stvorenoga i održivosti / The Uniqueness of Life, Entire Creation, and Sustainability
11.15–11.30 IVICA KELAM, IVAN VČEV, DARIJA RUPČIĆ KELAM (Hrvatska/Croatia): Bioetika ugljične kompenzacije (*carbon offset*) / Bioethics of Carbon Offset
11.30–11.45 TONI BUTERIN, ROBERT DORIČIĆ, AMIR MUZUR, IVA RINČIĆ (Hrvatska/Croatia): Izazovi klimatskih promjena u bioetičkom kontekstu na primjeru Primorsko-goranske županije / Challenges of Climate Change in the Bioethical Context on the Example of the Primorje-Gorski Kotar County
11.45–12.00 SAŠA ZAVRTNIK, JELENA LOBOREC (Hrvatska/Croatia): Stanje onečišćenja metalima različitih sastavnica okoliša i uloga medonosnih pčela kao bioloških pokazatelja / State of Different Environmental Components Presented through Honey Bees as Biological Indicators of Metal Contamination
12.00–12.15 IRIS BROMAN (Hrvatska/Croatia): Zdravlje ili igračke / Health or Toys
12.15–13.00 *Rasprava / Discussion*

DVORANA C, hotel *Vespera* (hrvatski): Studentska bioetička radionica /
HALL C, *Vespera* Hotel (Croatian): Student Bioethics Workshop

11.00–11.15 ***Otvaranje drugog dana Studentske bioetičke radionice / Opening of the second day of the Student Bioethics Workshop***

11.15–13.00 ***Seminarske grupe / Seminar groups***

Grupa »Gama« / Group "Gama"

Tema: Nadčovjek ili nečovjek: odjeci tehničkog napretka / *Topic*: Superman or Unhuman: Echoes of Technical Progress

Sudionici / Participants: Lea Mraz (*voditeljica / team leader*), Barbara Babič, Antonio Curkić, Karlo Ekmečić, Una Isajbegović, Fabijan Ljubanović, Ana Novak, Vlatka Perković, Damian Srša, Petar Stevanović, Valentina Vazdar

Grupa »Delta« / Group "Delta"

Tema: Rodno uvjetovano nasilje / *Topic*: Gender-based Violence
Sudionici / Participants: Dominica Firšt (*voditeljica / team leader*), Andreja Dujam, Morena Jerković, Ana Klasnić, Melanie Kraljić, Ena Mikolčić, Maja Oslić, Luka Pavkić, Ivana Reljanović, Sandra Savanović, Ana Marija Zagode

Grupa »Epsilon« / Group "Epsilon"

Tema: Paradigma »Mi i oni« / *Topic*: The "Us and Them" Paradigm
Sudionici / Participants: Mate Pavić (*voditelj / team leader*), Darijo Anušić, Juraj Bobanović, Tin Fresl, Marina Jurčić, Katarina Lončar, Lucija Ljubičić, Korana Maksumić, Genevieve Elise Pavić, Toma Škopelja, Julia Vajnhard Trušćek

Grupa »Zeta« / Group "Zeta"

Tema: Razna lica nasilja / *Topic*: Different Faces of Violence
Sudionici / Participants: Mihael Vrbanc (*voditelj / team leader*), Mija Bebek, Dora Bičanić, Mate Čičmir, Paula Herceg, Inga Hron, Bruna Kovačević, Jan Kruhak, Ivan Majić, Sven Malkoč, Andrija Piskać, Josip Španić

13.00 *Ručak / Lunch*

DVORANA A, hotel *Aurora* (hrvatski) /
HALL A, *Aurora* Hotel (Croatian)

15.00–15.15 LIDIJA KNORR (Hrvatska/Croatia): Uloga čovjeka kao umnog subjekta u procjenjivanju vrijednosti prirodnih dobara / The Role of Human as Intelligent Subject in the Evaluation of the Value of Natural Goods
15.15–15.30 JAN DEFRANČESKI (Hrvatska/Croatia): O pluralizmu i pluriperspektivizmu u filozofskoj misli Arnea Næssa / On Pluralism and Pluriperspectivism in Arne Næss' Philosophical Thought
15.30–15.45 MARKO KOS (Hrvatska/Croatia): Fritz Jahr i biljni život / Fritz Jahr and Plant Life
15.45–16.00 ŽELJKO KALUĐEROVIĆ (Srbija/Serbia): Proto-bioetika u fragmentima »filozofa koji se smije« / Proto-Bioethics in the Fragments of the "Laughing Philosopher"
16.00–16.15 *Rasprava / Discussion*

16.15–16.30 *Pauza / Break*

16.30–16.45 LUKA JANEŠ (Hrvatska/Croatia): Valentin Pozaić i osnivanje prvog bioetičkog centra u Hrvatskoj i Jugoistočnoj Europi / Valentin Pozaić and the Establishing the First Bioethics Centre in Croatia and Southeast Europe

16.45–17.00 IVA RINČIĆ, TONI BUTERIN, AMIR MUZUR (Hrvatska/Croatia): Kavkaski krug i bioetički kredo / The Caucasus Circle and the Bioethical Credo

17.00–17.15 IVA RINČIĆ, ROBERT DORIČIĆ, AMIR MUZUR (Hrvatska/Croatia): Bioetika Baltika / Bioethics in the Baltic States

17.15–17.30 *Rasprava / Discussion*

17.30–17.45 *Pauza / Break*

17.45–18.00 IVAN PERKOV (Hrvatska/Croatia): (Ne)etičnost stihijskog useljavanja stranih radnika u Hrvatsku / The (Un)ethicality of Immigration of Foreign Labourers to Croatia

18.00–18.15 ŽARKO ŠPERANDA (Hrvatska/Croatia): Odgoda rađanja, smanjena plodnost, neplodnost, depopulacija / Birth Delay, Decreased Fertility, Sterility, Depopulation

18.15–18.30 ANTE BELIĆ (Hrvatska/Croatia): Etički izazovi roditeljstva: odgajati za zrelost u suvremenom svijetu / Ethical Challenges of Parenthood: Raising for Maturity in the Modern World

18.30–18.45 *Rasprava / Discussion*

DVORANA B, hotel *Aurora* (hrvatski) /
HALL B, *Aurora* Hotel (Croatian)

15.00–15.15 IVANA ZAGORAC (Hrvatska/Croatia): *Bios* i *etos* u bioetici: jedan sentimentalni pogled / *Bios* and *Ethos* in Bioethics: A Sentimental View

15.15–15.30 ANITA DUČKIĆ SERTIĆ, JELENA ZADRO (Hrvatska/Croatia): Važnost zdravih granica u interpersonalnim odnosima / The Significance of Healthy Boundaries in Interpersonal Relationships

15.30–15.45 DANIJELA DE MICHELI VITTURI (Hrvatska/Croatia): Umijeće slušanja i medicina osobe u djelu Paula Tourniera / The Art of Listening and Medicine of the Person in the Work of Paul Tournier

15.45–16.00 MARIO BEBEK, MARIJA BRDAREVIĆ (Hrvatska/Croatia): Utjecaj predrasuda i stereotipa na percepciju komunikacije osoba s invaliditetom

/ The Influence of Prejudices and Stereotypes on the Perception of Communication of Persons with Disabilities

16.00–16.15 *Rasprava / Discussion*

16.15–16.30 *Pauza / Break*

16.30–16.45 MARIJA BRDAREVIĆ, IVNA KOCIJAN, ZRINKA PRANJIĆ KOZLEK, MARIO BEBEK (Hrvatska/Croatia): *Ageizam* u zdravstvenoj skrbi kao bioetičko pitanje o granicama života / Ageism in Healthcare as a Bioethical Question about the Limits of Life

16.45–17.00 ZRINKA PRANJIĆ KOZLEK, MARIJA BRDAREVIĆ (Hrvatska/Croatia): Očuvanje autonomije i ovisnost o tuđoj pomoći u starijoj životnoj dobi: je li odlazak u dom za starije konačni gubitak autonomije ili njeno osiguranje? / Preservation of Autonomy and Dependence on Other People's Help in Old Age: Is Going to a Home for the Elderly the Final Loss of Autonomy or Its Assurance?

17.00–17.15 VELIMIR TERZIĆ, MARIA MAGDALENA TERZIĆ (Hrvatska/Croatia): PSA između benigne i maligne bolesti prostate / PSA between Benign and Malignant Prostate Disease

17.15–17.30 *Rasprava / Discussion*

17.30–17.45 *Pauza / Break*

17.45–18.00 SAŠA ZAVRTNIK, DAMIR ŽUBČIĆ (Hrvatska/Croatia): Ispraznost egzistencije / The Vanity of Existence

18.00–18.15 SUZANA VULETIĆ, BRANKICA JURANIĆ, ŽELJKA DUJMIĆ (Hrvatska/Croatia), METKA LIPIČ BALIGAČ (Slovenija/Slovenia): Duhovna dimenzija patnje palijativnih bolesnika i religiozna previranja ne/prihvaćanja terminalnih konotacija / The Spiritual Dimension of the Suffering of Palliative Patients and Religious Perturbations of Non/Acceptance of Terminal Connotations

18.15–18.30 DANIJELA TIOSAVLJEVIĆ (Srbija/Serbia): Pogled na eutanaziju s pozicije značenja medicinskoetičkih principa / A View on Euthanasia from the Perspective of the Meaning of Medical-Ethical Principles

18.30–18.45 *Rasprava / Discussion*

DVORANA C, hotel *Vespera* (hrvatski): Studentska bioetička radionica / HALL C, *Vespera* Hotel (Croatian): Student Bioethics Workshop

15.00–17.00 ***Seminarske grupe (»Gama«, »Delta«, »Epsilon«, »Zeta«) / Seminar groups ("Gama", "Delta", "Epsilon", "Zeta")***

17.00–17.30 *Pauza / Break*

17.30–19.00 ***Studentska radionica »Koliko si siguran?« / Student Workshop "How Secure Are You?"***

17.30–19.00 ***Studentska debatna radionica »Egzistencija, nesigurnost i nasilje« / Student Debate Workshop "Existence, Insecurity, and Violence"***

19.00 *Večera / Dinner*

21.00 DVORANA A, hotel *Aurora* / HALL A, *Aurora* Hotel

Predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja / Presentation of recent bioethical publications

Moderator: ANTE ČOVIĆ

- FRITZ JAHR: *Биоетички есеи (1924–1948)* [*Bioetički eseji (1924.–1948.)*, preveo na makedonski i uredio Dejan Donev / *Bioethical Essays (1924–1948)*, translated into Macedonian and edited by Dejan Donev], Skopje: Dejan Donev, 2023.
- LUKA JANEŠ: *Ekoetika Alda Leopolda u perspektivi integrativne bioetike* [*Aldo Leopold's Ecoethics in the Perspective of Integrative Bioethics*], Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2023.
- JOSIP GUĆ: *Poticaji za bioetičko promišljanje odnosa kulture i prirode u djelu Nikole Viskovića* [*Incentives for the Bioethical Consideration of Relationship between Culture and Nature in Nikola Visković's Work*], Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2023.
- TOMAŽ GRUŠOVNIK: *Etika životinja: o prekovrsnoj gostoljubivosti* [*Animal Ethics: On Trans-species Hospitality*], Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2023.

- NIKOLINA IRIS FILIPOVIĆ: *Kompleksnost života: od organizmičke biologije do integrativne bioetike* [*Complexity of Life: From Organismic Biology to Integrative Bioethics*], Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2023.
- MARINA KATINIĆ PLEIĆ: *Integrativno mišljenje: odgovor na trostruku krizu postmoderne* [*Integrative Thinking: Response to the Triple Crisis of Postmodernity*], Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2023.
- HRVOJE JURIĆ: *Iskušenja humanizma: drugo, dopunjeno izdanje* [*Temptations of Humanism: Second, Supplemented Edition*], Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2023.
- LOVRO FURJANIĆ: *Transhumanizam i književnost* [*Transhumanism and Literature*], Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2023.
- IVO DŽINIĆ: *Snaga mita: uz filozofiju Ernsta Cassirera* [*The Power of Myth: On the Philosophy of Ernst Cassirer*], Zagreb: Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, 2023.
- IVO LUČIĆ: *K bosanskom oceanu: kratki ogledi o percepciji prirode u Bosni i Hercegovini* [*Towards the Bosnian Ocean: Short Essays on the Perception of Nature in Bosnia and Herzegovina*], Sarajevo, Zagreb: Centar za krš i speleologiju, Synopsis, 2023.
- ARIF SMAJKIĆ: *Stogodišnje iskustvo javnog zdravstva u Bosni i Hercegovini 1923–2023.* [*Centennial Experience of Public Health in Bosnia and Herzegovina 1923–2023*], Sarajevo: Print studio, 2023.
- ANA BOROVEČKI, MARIJAN KLARICA (ur./eds.): *Medicinska etika* [*Medical Ethics*], Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2023.
- SUZANA VULETIĆ: *Dileme kliničke bioetike: u perspektivi medicinskog personalizma i kršćanske deontologije* [*Dilemmas of Clinical Bioethics: In the Perspective of Medical Personalism and Christian Deontology*], Zagreb: Glas Koncila, 2023.
- ŠTEFANIJA KOŽIĆ, LUKA JANEŠ (ur./eds.): *Filozofija, bioetika i mentalno zdravlje: zbornik radova sa 7. Međunarodnog transdisciplinarnog simpozija »Bioetika i aporije psihe«* [*Philosophy, Bioethics, and Mental Health: Proceedings of the 7th International Transdisciplinary Symposium "Bioethics and Aporia of Psyche"*], Zagreb: Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2024.

Predstavljači / Presenters: Iva Rinčić, Ivan Perkov, Jan Defrančeski, Dominica Firšt, Hrvoje Jurić, Luka Janeš, Marko Kos, Josip Periša, Jakov Erdeljac, Katica Knezović, Hajdar Arifagić, Igor Eterović, Antun Japundžić, Andrija Piskać

UTORAK, 14. svibnja 2024. / TUESDAY, May 14, 2024

9.00–10.00 DVORANA A, hotel *Aurora* (engleski) / HALL A, *Aurora* Hotel (English)

Plenarna sesija »Integrativna bioetika i povijest« /
Plenary session "Integrative Bioethics and History"

- MICHAEL GEORGE (Canada/Kanada): Integrative Bioethics, Historical Consciousness and the Good of Order: Some Methodological Considerations / Integrativna bioetika, povijesna svijest i dobro poretka: neka metodološka razmišljanja
- JAKOV ERDELJAC (Croatia/Hrvatska): Human as Parasite – Bioethical Perspectives in Gehlen's Philosophy of History / Čovjek kao parazit – bioetičke perspektive u Gehlenovoj filozofiji povijesti
- NIKOLA SAMARDŽIĆ, NEVENA DIVAC (Serbia/Srbija): Eugenic Sidetrack in the History of Human Biological Improvement: Cases in Clinical Trials Misconduct / Eugenička stranputica u povijesti ljudskog biološkog poboljšanja: slučajevi zloupotrebe u kliničkim istraživanjima
- *Rasprava / Discussion*

10.00–10.30 *Pauza / Break*

DVORANA A, hotel *Aurora* (hrvatski) /
HALL A, *Aurora* Hotel (Croatian)

10.30–10.45 IGOR ČATIĆ (Hrvatska/Croatia): Nužna je integrativna etika neživoga / An Integrative Ethics of the Non-Living Is Necessary

10.45–11.00 JOSIP PERIŠA (Hrvatska/Croatia): Tehnologija i znanost između Marcusea i Habermasa / Technology and Science between Marcuse and Habermas

11.00–11.15 IVO DŽINIĆ (Hrvatska/Croatia): Integrativna bioetika i kulturologija: izazovi međukulturne bioetičke paradigme / Integrative Bioethics and Cultural Studies: Challenges of the Intercultural Bioethical Paradigm

11.15–11.30 DAMJAN KOVAČ (Hrvatska/Croatia): *Philosophia perennis* i nova epoha / *Philosophia Perennis* and the New Epoch

11.30–11.45 *Rasprava / Discussion*

11.45–12.00 *Pauza / Break*

12.00–12.15 MARKO TRAJKOVIĆ, SAŠA KNEŽEVIĆ (Srbija/Serbia): Što je bioetika za pravo? / What Is Bioethics for Law?
12.15–12.30 KATICA KNEZOVIĆ (Hrvatska/Kroatien): Biopravo i biopolitika u godinama proglašene pandemije koronavirusa SARS-CoV-2 – u svjetlu zapisnikâ njemačkoga zavoda za javno zdravstvo / Biorecht und Biopolitik in den Jahren der erklärten Coronavirus-Pandemie – im Lichte der RKI-Protokolle
12.30–12.45 MIRA LULIĆ, IVANA TUCAK (Hrvatska/Croatia): Plagiranje na pravnim fakultetima: izazovi, problemi i potencijalna rješenja / Plagiarism at Law Faculties: Challenges, Problems and Possible Solutions
12.45–13.00 *Rasprava / Discussion*

DVORANA B, hotel *Aurora* (hrvatski) /
HALL B, *Aurora* Hotel (Croatian)

12.00–12.15 MILOŠ MARKOVIĆ (Srbija/Serbia): Glazbeno i tjelesno obrazovanje u funkciji odgoja u antičkoj Grčkoj / Musical and Physical Education in the Function of Upbringing in Ancient Greece
12.15–12.30 HRVOJE SERTIĆ, ANITA DUČKIĆ SERTIĆ (Hrvatska/Croatia): Doprinos borilačkih sportova u očuvanju mentalnog zdravlja / The Contribution of Combat Sports in Preserving Mental Health
12.30–12.45 TOMISLAV KRZNAR, DAMIR VELIČKI (Hrvatska/Croatia): Filozofija i kritičko učenje: prilog za povijest razvoja poučavanja filozofije na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu / Philosophy and Critical Learning: Contribution to Development of Philosophy Teaching at the Faculty of Teacher Education, University of Zagreb
12.45–13.00 *Rasprava / Discussion*

DVORANA C, hotel *Vespera* (hrvatski): Studentska bioetička radionica /
HALL C, *Vespera* Hotel (Croatian): Student Bioethics Workshop

10.30–12.00 ***Seminarske grupe (»Gama«, »Delta«, »Epsilon«, »Zeta«) /***
Seminar groups (“Gama”, “Delta”, “Epsilon”, “Zeta”)

13.00 *Ručak / Lunch*

DVORANA C, hotel *Vespera*: Studentska bioetička radionica /
HALL C, *Vespera* Hotel: Student Bioethics Workshop

15.00–16.30 ***Studentska radionica »Koliko si siguran?« /***
Student Workshop "How Secure Are You?"

15.00–16.30 ***Studentska debatna radionica »Egzistencija, nesigurnost i nasilje« /***
Student Debate Workshop "Existence, Insecurity, and Violence"

16.30–16.45 *Pauza / Break*

16.45–17.45 ***Seminarska rasprava (»Gama«, »Delta«, »Epsilon«, »Zeta«) /***
Seminar discussion ("Gama", "Delta", "Epsilon", "Zeta")

17.45–18.00 *Pauza / Break*

18.00–19.00 ***Istraživački inovatorij: uvod u pisanje interdisciplinarnog rada /***
Research Inovatorium: Introduction into Writing an Interdisciplinary Paper

19.00 *Večera / Dinner*

21.00 DVORANA A, hotel *Aurora* / HALL A, *Aurora* Hotel

Glazbena večer »Bioethics and Chill – Music Edition« /
Musical Evening "Bioethics and Chill – Music Edition"

Glazbena slušaonica: album »Act III: Life and Death« skupine The Dear Hunter (2009.) i debatna rasprava na temu odabranog glazbenog albuma / Music listening room: album »Act III: Life and Death" by the band The Dear Hunter (2009) and a debate on the topic of the selected music album

SRIJEDA, 15. svibnja 2024. / WEDNESDAY, May 15, 2024

9.00–9.30 DVORANA A, hotel *Aurora* / HALL A, *Aurora* Hotel

Studentska bioetička radionica »Egzistencija, nesigurnost i nasilje«: svečana dodjela priznanja /
Student Bioethics Workshop "Existence, Insecurity, and Violence": Acknowledgment ceremony

10.00–12.30 DVORANA A, hotel *Aurora* (hrvatski) /
HALL A, *Aurora* Hotel (Croatian)

Okrugli stol »Budućnost turizma: održivi turizam i znanstveni turizam« /
Round table "Future of Tourism: Sustainable Tourism and Scientific Tourism"

Pokrovitelj okruglog stola: Jadranka Grupa*, Mali Lošinj* /
The patron of the round table: Jadranka Group*, Mali Lošinj*

Moderator: TOMISLAV KRZNAR

- SILVANA PAVLINOVIĆ (Čiovo/Makarska): Ekološka, ekonomska i društvena načela održivosti u hrvatskom turizmu / Ecological, Economic and Social Principles of Sustainability in Croatian Tourism
- RENATA ŽUGIĆ (Veli Lošinj): Doprinos zdravstvenog turizma održivosti destinacije / The Contribution of Health Tourism to the Sustainability of Destinations
- DALIBOR CVITKOVIĆ (Mali Lošinj): Odgovorni turizam otoka Lošinja / Responsible Tourism of the Island of Lošinj
- IVA RINČIĆ (Rijeka): Trebamo li otkazati turizam? / Should We Cancel Tourism?
- *Rasprava / Discussion*

12.30 *Ručak / Lunch*

Odlazak sudionika / Departure of participants

sažeci izlaganja

paper abstracts

Simpozij
INTEGRATIVNA BIOETIKA I NOVA EPOHA
Plenarna sesija »Kant i bioetika«

Symposium
INTEGRATIVE BIOETHICS AND NEW EPOCH
Plenary session "Kant and Bioethics"

IGOR ETEROVIĆ
Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia

(ZABORAVLJENI) KANT U MODERNOJ MEDICINSKOJ ETICI I BIOETICI

Iako je Kant najprominentniji filozof koji je promišljao autonomiju, štoviše, ponudio potpuno novo i jako značenje autonomije, čini se da taj koncept nije adekvatno prisutan u suvremenoj medicinskoj etici i bioetici. Naime, većina paradigmatskih pitanja moderne medicinske etike i bioetike počiva na razumijevanju pojma autonomije, od eutanazije i liječnički potpomognutog samoubojstva do pobačaja i cijepljenja, da spomenemo neke, no čini se da njeno razumijevanje prilično varira i udaljava se od izvornog Kantova pojma. U ovom će se izlaganju to »iščeznuće« ili barem »blijeđenje« originalnog Kantova pojma autonomije tražiti i pokušati locirati putem analize sadržaja osnovnih bioetičkih priručnika i enciklopedija. U njima autonomija ne samo da ima važno mjesto, nego su ta izdanja kao referentna djela također imala presudan utjecaj na cijelo polje medicinske etike i bioetike.

(FORGOTTEN) KANT IN MODERN MEDICAL ETHICS AND BIOETHICS

Although Kant is the most prominent philosopher who thought about autonomy, moreover, who offered a completely new and strong meaning of autonomy, it seems that this concept is not adequately present in contemporary

medical ethics and bioethics. Namely, most of the paradigmatic questions of modern medical ethics and bioethics rest on the understanding of the concept of autonomy, from euthanasia and medically assisted suicide to abortion and vaccination, to name a few, but it seems that its understanding varies quite a bit and moves away from Kant's original concept. In this presentation, the "disappearance" or at least the "fading" of Kant's original concept of autonomy will be sought and attempted to be located through the analysis of the content of basic bioethics manuals and encyclopaedias. Autonomy not only has an important place in them, but, furthermore, as reference works, these editions had a decisive influence on the entire field of medical ethics and bioethics.

HRVOJE JURIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

KANT U KRIZI

Nedavna pandemija koronavirusa pokazala nam je da živimo u *dobu kriza*, odnosno u kolopletu kriza koje su dublje od povremenih ekonomskih i političkih kriza (kriza medicine, kriza znanosti, kriza društva, kriza povjerenja i vjere, kriza moći i odgovornosti, kriza smisla). Stoga ćemo u ovom izlaganju najprije razmotriti pojam »krize«, a potom ćemo, s obzirom na zajedničko izvorište pojmova »krize« i »kritike«, razmotriti »krizno vrijeme« u odnosu na ono kritičko i njegov izostanak, s osloncem u Kantovu pojmu kritike i njegovu shvaćanju i zagovoru prosvjetiteljstva.

KANT IN CRISIS

The recent coronavirus pandemic has shown us that we are living in an *age of crises*, that is, in a knot of crises that are deeper than occasional economic and political crises (crisis of medicine, crisis of science, crisis of society, crisis of trust and faith, crisis of power and responsibility, crisis of meaning). Therefore, in this presentation, we will first consider the term “crisis”, and then, considering the common origin of the terms “crisis” and “critique”, we will consider the “times of crisis” in relation to the critical and its absence, based on Kant’s concept of critique and his understanding and advocacy of the Enlightenment.

FRANJO MIJATOVIĆ
Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia

FILOZOFSKE I (BIO)ETIČKE PERSPEKTIVE LJUDSKOG TIJELA U KANTOVOJ FILOZOFIJI

Danas je pitanje tjelesnosti važno za sva živa bića, a smislen razgovor o životu nije moguć bez nekog oblika tjelesne strukture. Fenomen ljudske tjelesnosti u Kantovoj filozofiji nije posebno, ni detaljno razmatran. I sâmo ljudsko tijelo, prema Kantovoj filozofiji, jest objekt koji se može odrediti u prostoru, ali se ističe i neposrednom povezanošću s objektom. Da bismo mogli promatrati i procijeniti stanje vlastitog tijela potrebna su nam opažanja koja nastaju zbog vanjskog osjeta. Tjelesnost kao strukturalna cjelina nije prepreka, već uvjet mogućnosti ljudskog iskustva i spoznaje. Kantovo učenje o percepciji, opažanju, osjetilnosti, iskustvu, prostoru i vremenu nije izgubilo ništa od svoje važnosti u suvremenom fenomenološkom istraživanju ljudske tjelesnosti. U tom smislu, u radu će se ukazati na povezanost Kantova promatranja čovjeka kao bića vezana uz tijelo i praktičke primjene teorije spoznaje s osvrtom na tijelo kao polaznu točku.

PHILOSOPHICAL AND (BIO)ETHICAL PERSPECTIVES OF THE HUMAN BODY IN KANT'S PHILOSOPHY

Today, the significance of corporeality is important for all living entities, rendering any meaningful discourse on life incomplete without acknowledging some form of corporeal structure. Yet, within Kant's philosophical framework, the phenomenon of human corporeality remains largely unexplored. According to Kant, the human body is construed as an object inhabiting space, yet it is also distinguished by its direct connection with the object. To scrutinize and comprehend the state of our own corporeal existence, we rely on external sensations. Thus, far from constituting a hindrance, corporeality emerges as a prerequisite for the very possibility of human experience and cognition. Kant's discourse on perception, sensation, experience, space, and time retains its relevance in contemporary phenomenological inquiries into human corporeality. This paper seeks to elucidate the nexus between Kant's conceptualization of human being as inherently entwined with the body and the practical implications of his epistemological theory, particularly in relation to the body as a foundational locus of cognition.

Simpozij
INTEGRATIVNA BIOETIKA I NOVA EPOHA
Plenarna sesija »Integrativna bioetika i povijest«

Symposium
INTEGRATIVE BIOETHICS AND NEW EPOCH
Plenary session "Integrative Bioethics and History"

MICHAEL GEORGE
Religious Studies Department, St. Thomas University, Fredericton, Canada / Odjel za religijske studije, Sveučilište sv. Tome, Fredericton, Kanada

INTEGRATIVE BIOETHICS, HISTORICAL CONSCIOUSNESS AND THE GOOD OF ORDER: SOME METHODOLOGICAL CONSIDERATIONS

Inasmuch as the stated goal of the *Integrative Bioethics and New Epoch* Symposium is "establishing an interdisciplinary, pluriperspective and integrative dialogue on the fundamental problems of contemporary civilization", it would seem both relevant and pertinent to be able to begin to understand the problems of civilization in the fullest possible fashion. This task requires at least an adequate grasp of the temporal and psychic dimensions of the thinking, planning, and sets of social relationships that gave rise to organized behaviours based on certain assumptions, expectations, and sets of critical criteria that (more or less clearly) went astray, and have resulted in a growing, but not unanimous, recognition that what we once believed or understood as good is now essentially problematic. The contemporary denial of the significance of history, which in North America at least seems deliberate, serves to promote an uncritical acceptance of instrumental behaviours which promote existing patterns of consumption and a singular focus on self to the detriment of most (if not all) forms of social engagement and their institutional frameworks, to the point where any sense or form of a social good or communal well being exists now mainly in political and populist rhetoric. My working thesis in this

short presentation is that methodologically it makes more sense to understand current problems as manifestations of dysfunctional operations that once, at least theoretically, made sense to their originators and proponents. The corollary to this methodological approach is that to fully grasp the nature of the existing problematic situation requires a genuinely interdisciplinary approach where historical consideration of earlier patterns (now recognized as partial, inadequate, or misinformed) that encompassed philosophical, theological, psychological, sociological, anthropological, scientific, economic and political worldviews is required and essential, and not merely intellectually fashionable (if this is indeed the case). Further, an examination of the good of order, which entails a functional understanding of actual economic productivity, highlights where necessary values actually exist in social and cultural relationships (encompassing value from necessary goods required for adequate living up to the patterns and theories of meaning that shape culture and identities and provide motivation to societies) and where they (values) do not exist or function at all. Quoting again from the Symposium's call for papers, our exploratory dialogue on civilization's problems references "the intellectual stimulus of the bioethical approach" which I would suggest exists primarily as a good idea that has yet to be adequately taken up and established, not too dissimilar and far less established than our world's many historical religious projects. The global cultural absence of a shared commitment to ethical growth and awareness suggests that we need to begin to take our historical reality seriously before the opportunity to change and grow disappears completely. The continuing resort to unmitigated violence as the primary method of "solving problems" underlines our inherited and consciously promoted unhistorical stupidity.

INTEGRATIVNA BIOETIKA, POVIJESNA SVIJEST I DOBRO PORETKA: NEKA METODOLOŠKA RAZMIŠLJANJA

Budući da je deklarirani cilj simpozija *Integrativna bioetika i nova epoha* »uspostava interdisciplinarnog, pluriperspektivnog i integrativnog dijaloga o temeljnim problemima suvremene civilizacije«, čini se relevantnim i primjerenim omogućiti da se problemi civilizacije počnu razumijevati na najpotpuniji mogući način. Taj zadatak zahtijeva u najmanju ruku odgovarajuće shvaćanje vremenskih i psihičkih dimenzija razmišljanja, planiranja i skupova društvenih odnosa koji su doveli do organiziranih ponašanja temeljenih na određenim

pretpostavkama, očekivanjima i skupovima kritičkih kriterija koji su (više ili manje jasno) zabludjeli i rezultirali rastućim, ali ne i jednoglasnim priznanjem da je ono u što smo nekada vjerovali ili ono što smo shvaćali kao dobro sada suštinski problematično. Suvremeno nijekanje značaja povijesti, koje se bar u Sjevernoj Americi čini namjernim, služi promicanju nekritičkog prihvaćanja instrumentalnih ponašanja koja promiču postojeće obrasce potrošnje i jedinstvenu usredotočenost na sebe nauštrb većine (ako ne i svih) oblika društvenog angažmana i njihovih institucionalnih okvira, do točke u kojoj svaki smisao ili oblik društvenog dobra ili zajedničkog blagostanja sada postoji uglavnom u političkoj i populističkoj retorici. Moja je radna teza u ovom kratkom izlaganju da metodološki ima više smisla aktualne probleme shvatiti kao manifestacije disfunkcionalnih operacija koje su nekoć, barem teorijski, imale smisla za njihove začetnike i zagovornike. Posljedica ovog metodološkog pristupa jest da je za potpuno shvaćanje naravi postojeće problematične situacije potreban istinski interdisciplinarni pristup, gdje je povijesno razmatranje ranijih obrazaca – koji su sada prepoznati kao parcijalni, neadekvatni ili neinformirani, a koji su obuhvaćali filozofske, teološke, psihološke, sociološke, antropološke, znanstvene, ekonomske i političke svjetonazore – nužno i bitno, a ne tek intelektualna moda (ako je to doista slučaj). Nadalje, ispitivanje dobra poretka, što uključuje funkcionalno razumijevanje aktualne ekonomske produktivnosti, naglašava gdje nužne vrijednosti stvarno postoje u društvenim i kulturnim odnosima (obuhvaćajući vrijednost nužnih dobara potrebnih za primjereno življenje u skladu s obrascima i teorijama značenja koje oblikuju kulturu i identitete te daju motivaciju društvima), a gdje vrijednosti uopće ne postoje ili ne funkcioniraju. Ponovno citirajući poziv na simpozij, naš istraživački dijalog o problemima civilizacije referira se na »intelektualnu poticajnost bioetičkog pristupa« koja, smatram, postoji prvenstveno kao dobra ideja koju tek treba adekvatno prihvatiti i ustanoviti, ne na previše drugačiji način i ne manje čvrsto od mnogih povijesnih religijskih projekata našega svijeta. Globalna kulturna odsutnost zajedničke predanosti etičkome rastu i svijesti sugerira da moramo početi ozbiljno shvaćati našu povijesnu stvarnost prije nego što prilika za promjenu i rast potpuno nestane. Kontinuirano pribjegavanje neublaženom nasilju kao primarnoj metodi »rješavanja problema« podcrtava našu naslijeđenu i svjesno promoviranu ne-povijesnu glupost.

JAKOV ERDELJAC
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia /
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

HUMAN AS PARASITE – BIOETHICAL PERSPECTIVES IN GEHLEN'S PHILOSOPHY OF HISTORY

In this talk, we will analyse Arnold Gehlen's thesis on the parasitic relationship between humans and the world to gain a bioethical perspective on the development of this thesis within the bioethical epoch. We will critically examine this position within Gehlen's philosophy of history and theory of institutions to gain insights into Gehlen's philosophy and its specific objectives, on the one hand, and the perspective of its possible application, on the other hand. Through this analysis, we will gain insight into the spectrum of possible integration of Gehlen's theory into bioethical themes and thus further develop existing research on the importance of developing bioethical institutions. Additionally, we aim to develop another perspective on what can be called anthropocentric integrative bioethics.

ČOVJEK KAO PARAZIT – BIOETIČKE PERSPEKTIVE U GEHLENOVOJ FILOZOFIJI POVIJESTI

U ovom ćemo izlaganju analizirati tezu Arnolda Gehlena o parazitskom odnosu čovjeka i svijeta kako bismo zadobili bioetičku perspektivu navedene teze u vidu njezina razvoja unutar bioetičke epohe. Kritički ćemo razmotriti navedenu poziciju unutar Gehlenove filozofije povijesti i teorije institucija kako bismo dobili uvide u Gehlenovu filozofiju i njezine konkretne ciljeve, s jedne strane, i perspektivu njezine moguće primjene, s druge strane. Kroz ovu analizu dobit ćemo uvid u spektar moguće integracije Gehlenove teorije u bioetičku tematiku te tako nadograditi dosadašnja istraživanja o važnosti razvoja bioetičkih institucija. Također, cilj nam je razviti još jednu perspektivu nečega što se može nazvati antropocentričnom integrativnom bioetikom.

NIKOLA SAMARDŽIĆ[1], NEVENA DIVAC[2]
[1] *Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia / Filozofski fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija*
[2] *Faculty of Medicine, University of Belgrade, Serbia / Medicinski fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija*

EUGENIC SIDETRACK IN THE HISTORY OF HUMAN BIOLOGICAL IMPROVEMENT: CASES IN CLINICAL TRIALS MISCONDUCT

The history of abuses in medical research calls for the rejection of eugenics, racial prejudice and discrimination. Medical research, conducted with the aim of better understanding of the diseases and the development of more efficient, safer and tolerable treatments, has been heavily corrupted by ideology and eugenics, especially in the first half of the 20th century, with the implications in the modern day. The history of human progress from the last 200 years, when the average life expectancy has doubled and the number of living humans on the planet has exceeded eight billion, indicates that eugenics has been overcome by the development and application of science and technology. History itself in its scientific essence and sense, implies the development of ethical attitudes. Human progress was also based on improvements of the state, on economic entrepreneurship and individualism, as well as institutional intervention in human relations, including respecting the ethical norms in the contemporary medical science and practice.

EUGENIČKA STRANPUTICA U POVIJESTI LJUDSKOG BIOLOŠKOG POBOLJŠANJA: SLUČAJEVI ZLOUPOTREBE U KLINIČKIM ISTRAŽIVANJIMA

Povijest zloupotreba u medicinskim istraživanjima poziva na odbacivanje eugenike, rasnih predrasuda i diskriminacije. Medicinska istraživanja koja su se provodila radi boljega razumijevanja bolesti i razvijanja efikasnijih, sigurnijih i podnošljivijih postupaka bila su u velikoj mjeri iskvarena ideologijom i eugenikom, posebno u prvoj polovici 20. stoljeća, sa savremenim implikacijama. Povijest ljudskog napretka u posljednjih 200 godina, kad je prosječni životni vijek udvostručen, a broj ljudi na Planetu prešao je osam milijardi,

upućuje na to da je eugenika prevladana razvojem i primjenom znanosti i tehnologije. Sama povijest, u svojoj znanstvenoj suštini i smislu, podrazumijeva razvoj etičkih stajališta. Ljudski progres bio je zasnovan i na razvoju države, ekonomskog poduzetništva i individualizma, kao i na institucionalnoj intervenciji u ljudskim odnosima, uključujući poštovanje etičkih normi koje razvijaju suvremena medicinska znanost i praksa.

Simpozij
INTEGRATIVNA BIOETIKA I NOVA EPOHA
Sekcijska izlaganja

Symposium
INTEGRATIVE BIOETHICS AND NEW EPOCH
Section Papers

MARIO BEBEK[1,2], MARIJA BRDAREVIĆ[2]
[1] *Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, Hrvatska / Ministry of the Interior of the Republic of Croatia, Zagreb, Croatia*
[2] *Zdravstveno veleučilište, Zagreb, Hrvatska / University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia*

UTJECAJ PREDRASUDA I STEREOTIPA NA PERCEPCIJU KOMUNIKACIJE OSOBA S INVALIDITETOM

Predrasude i stereotipi mogu značajno utjecati na percepciju komunikacije osoba s invaliditetom. Neki ljudi mogu automatski pretpostaviti da osoba s invaliditetom ima i intelektualne ili komunikacijske poteškoće, što može dovesti do pogrešnih interpretacija ili podcjenjivanja njihovih sposobnosti. Isto tako neki ljudi mogu pretpostaviti da osobe s invaliditetom imaju smanjene sposobnosti komunikacije ili razumijevanja. To može rezultirati nedostatkom strpljenja ili pretpostavkama o njihovim potrebama, što može otežati efikasnu komunikaciju. Također, stereotipi mogu dovesti do nedostatka prilika za osobe s invaliditetom da se izraze ili budu uključene u različite aktivnosti. Njih se percipira kao »osobe s greškom«, a samim time i isključuje iz društva. Gube tako prilike za zapošljavanje, podršku na radnom mjestu i pogrešno ih se doživljava bez obzira na njihov trud. Na primjer, za osobu u invalidskim kolicima može biti pretpostavljeno da ne može sudjelovati u sportskim događajima, iako su dostupni prilagođeni programi. Osvještavanje i uklanjanje ovih predrasuda te pružanje podrške može stvoriti pozitivno okruženje za sve. Važno je ukazati na ove predrasude i raditi na stvaranju empatičnijeg ozračja edukacijom i su-

čeljavanjem sviju kako bi obje strane bile zadovoljne. Samo kroz zajedničku sinergiju jačanja empatije i poštovanja dostojanstva svake osobe se može izgraditi bolje društvo koje poštuje i uvažava sve njegove članove.

THE INFLUENCE OF PREJUDICES AND STEREOTYPES ON THE PERCEPTION OF COMMUNICATION OF PERSONS WITH DISABILITIES

Prejudices and stereotypes can significantly affect the perception of communication by people with disabilities. Some people may automatically assume that a person with a disability also has intellectual or communication difficulties, which can lead to misinterpretations or underestimation of their abilities. Likewise, some people may assume that people with disabilities have reduced abilities to communicate or understand. This can result in a lack of patience or assumptions about their needs, which can make effective communication difficult. Also, stereotypes can lead to a lack of opportunities for people with disabilities to express themselves or be involved in different activities. They are perceived as "persons with a defect", and therefore excluded from society. They thus lose opportunities for employment, support at the workplace and are perceived incorrectly regardless of their efforts. For example, a person in a wheelchair may be assumed unable to participate in sporting events, even though adapted programs are available. Being aware of and removing these prejudices and providing support can create a positive environment for everyone. It is important to point out these prejudices and work to create a more empathetic atmosphere by educating and confronting everyone so that both parties are satisfied. Only through the joint synergy of strengthening empathy and respecting the dignity of each person can a better society be built that respects and values all its members.

ANTE BELIĆ
Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia

ETIČKI IZAZOVI RODITELJSTVA: ODGAJATI ZA ZRELOST U SUVREMENOM SVIJETU

Roditelji su i danas zaduženi za usađivanje vrijednosti, vođenje moralnog razvoja i poticanje emocionalne otpornosti kod svoje djece, no kako to postići u današnjem svijetu koji pred roditeljstvo stavlja čitav niz novih etičkih izazova? U eri sve većeg individualizma, ali i digitalne povezanosti, roditelji moraju osnažiti svoju djecu da kritički razmišljaju, donose odgovorne odluke i snalaze se u kompleksnosti digitalnog okruženja, istovremeno osiguravajući da se osjećaju podržano i cijenjeno. Osim toga, brzi napredak tehnologije postavlja roditeljima etičke dileme, od upravljanja vremenom provedenim pred ekranima i sigurnosti na internetu do suočavanja s etičkim implikacijama novih tehnologija poput umjetne inteligencije i genetičkog inženjeringa. Ovo izlaganje ukratko će predstaviti temeljne etičke izazove roditeljstva u suvremenom svijetu te će izlagač pokušati ponuditi određena rješenja konstruirajući temeljne odrednice preventivnog pedagoškog sustava za »novu epohu«.

ETHICAL CHALLENGES OF PARENTHOOD: RAISING FOR MATURITY IN THE MODERN WORLD

Parents today are still responsible for instilling values, guiding moral development, and fostering emotional resilience in their children, but how to achieve this in today's world that presents a multitude of new ethical challenges to parenting? In an era of increasing individualism and digital connectivity, parents must empower their children to think critically, make responsible decisions, and navigate the complexities of the digital environment, while ensuring they feel supported and valued. Additionally, the rapid advancement of technology poses ethical dilemmas for parents, from managing screen time and internet safety to grappling with the ethical implications of new technologies such as artificial intelligence and genetic engineering. This presentation will briefly outline the fundamental ethical challenges of parenthood in the contemporary world, and the speaker will attempt to offer some solutions by constructing the fundamental guidelines of a preventive pedagogical system for the "new epoch".

MARIJA BRDAREVIĆ[1], IVNA KOCIJAN[1],
ZRINKA PRANJIĆ KOZLEK[1,2], MARIO BEBEK[1,3]
[1] *Zdravstveno veleučilište, Zagreb, Hrvatska /*
University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia
[2] *SeneCura – dom za starije i nemoćne, Zagreb, Hrvatska /*
SeneCura – Nursing Home, Zagreb, Croatia
[3] *Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, Hrvatska /*
Ministry of the Interior of the Republic of Croatia, Zagreb, Croatia

AGEIZAM U ZDRAVSTVENOJ SKRBI KAO BIOETIČKO PITANJE O GRANICAMA ŽIVOTA

Diskriminacija starijih osoba ili *ageizam* definira se kao negativan stav prema osobama zbog njihove dobi. *Ageizam* znači nepriznavanje i ograničavanje ljudskih prava starosnih skupina. Moguće je da se u *ageizmu* krije obrambeni mehanizam protiv podsjećanja na vlastitu prolaznost i smrtnost. U prošlosti se starije ljude više poštovalo. Smatralo ih se mudrim učiteljima i savjetnicima. Današnji stereotipi naglašavaju negativne karakteristike starijih osoba kao fizičku i intelektualnu nemoć, rigidnost i ovisnost o drugima. Takva percepcija šteti sve brojnijemu stanovništvu starije životne dobi koje većinom živi samo. Dostojanstvo i zdravlje starijih ljudi je u krizi jer za većinu je kvalitetna zdravstvena skrb iznad njihovih financijskih mogućnosti. Nasuprot tome, posljednjih je godina porastao otpor prema starijim osobama koje posjeduju materijalno bogatstvo, iako su to malobrojni, zbog njihove političke, socijalne i ekonomske moći. Tom razdoru pridružuju se faktori rasta *ageizma*: brzi tehnološki razvoj, mediji koji promoviraju vječnu mladost, umirovljenje unatoč radnoj sposobnosti, razvoj medicine i društvene podjele. U eri velike popularizacije eutanazije sve veći broj bolesnih starijih ljudi oslanja se na *biološke oporuke* i *informirane pristanke*, kojima nastoje regulirati okolnosti svojega umiranja, a to rezultira »skliskom padinom« za granicu života koji je temeljna vrednota. Društvo koje podupire eutanaziju moglo bi stvoriti »obvezu umiranja« za starije i nemoćne koji tomu društvu postaju teret.

AGEISM IN HEALTHCARE AS A BIOETHICAL QUESTION ABOUT THE LIMITS OF LIFE

Discrimination against the elderly or *ageism* is defined as a negative attitude towards people because of their age. Ageism means not recognizing and limiting the human rights of age groups. Ageism conceivably hides a self-defence mechanism against reminder of one's own transience and mortality. In the past, older people were more respected and were considered wise teachers and advisors. Today's stereotypes emphasize the negative characteristics of the elderly, such as physical and intellectual weakness, rigidity and dependence on others. Such a perception harms the increasingly large population of elderly people who mostly live alone. The dignity and health of older people is in crisis because for most, quality health care is beyond their financial means. In contrast, in recent years, resistance to older people who possess material wealth, albeit few in number, has grown due to their political, social and economic power. This discord is joined by the factors of the growth of ageism: rapid technological development, media that promote eternal youth, retirement despite working ability, the development of medicine and social divisions. In the era of widespread popularization of euthanasia, an increasing number of chronically ill elderly people rely on *biological wills* and *informed consents*, with which they try to regulate the circumstances of their dying, and this results in a "slippery slope" for the end of life, which is a fundamental value. A society that supports euthanasia could create a "duty to die" for the elderly and the infirm who become a burden to the society.

IRIS BROMAN
Medicinski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska / Faculty of Medicine, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

ZDRAVLJE ILI IGRAČKE

U sklopu europskog fokusa na dobrobit laboratorijskih životinja tijekom posljednje dvije dekade, razvile su se brojne smjernice od kojih je većina transponirana u nacionalna zakonodavstva zemalja članica, uključujući zakonodavstvo Republike Hrvatske. Direktiva 2010/63 Vijeća Europe sastavljena je na načelima dobrobiti životinja, a to su smanjenje, zamjena i obogaćivanje. Međutim, zakoni koji su također transponirani u hrvatsko nacionalno zakonodavstvo, a vezani su na Zakon o zaštiti životinja (NN 102/2017), jesu Zakon o zdravlju životinja (NN 152/2022) i Zakon o veterinarstvu (NN 152/2022). Ti zakoni ukazuju, u menadžmentu održavanja zdravlja životinja, na kontrolu zdravlja životinja usmjerenog na zoonoze i hranu, dakle, pažnju na zdravlje čovjeka u sklopu naše dobrobiti, dok se čini da zdravlje samih životinja, kao preteča njihove dobrobiti, nije u fokusu rafinacije. Tumačenje razrade i dobrobiti laboratorijskih životinja je, s druge strane, usmjereno na genetički inženjering i obogaćivanje mikrookoliša samih životinja. Takav je stav otvoren za diskusiju daljnjeg razvoja zaštite zdravlja i dobrobiti ponajprije laboratorijskih životinja u svrhu ovoga rada, no postavlja vezana pitanja o razvoju zaštite zdravlja kako svih domaćih, tako i divljih životinja.

HEALTH OR TOYS

As a part of the European focus on the welfare of laboratory animals over the last two decades, numerous guidelines have been developed, most of which have been transposed into the national legislation of the member states, including the legislation of the Republic of Croatia. Directive 2010/63 of the Council of Europe is drawn up on the principles of animal welfare, which are reduction, replacement and enrichment. However, the laws that have also been transposed into Croatian national legislation and are related to the Animal Protection Act (2017) are the Animal Health Act (2022) and the Veterinary Act (2022). These laws indicate, in animal health management, that the control of animal health is focused on zoonoses and food, i.e., attention to human health within our welfare, while the health of the animals themselves, as a precursor to their welfare,

does not seem to be the focus of refining. The interpretation of the elaboration and welfare of laboratory animals, on the other hand, is focused on genetic engineering and enriching the microenvironment of the animals themselves. Such an attitude is open to discussion of the further development of the protection of health and welfare primarily laboratory animals for the purpose of this paper, but raises related questions to the development of health protection of all domestic and wild animals.

**TONI BUTERIN, ROBERT DORIČIĆ,
AMIR MUZUR, IVA RINČIĆ**
*Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska; Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia; Faculty of Health Studies, University of Rijeka, Croatia*

IZAZOVI KLIMATSKIH PROMJENA U BIOETIČKOM KONTEKSTU NA PRIMJERU PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE

Vremenska protega istinski je svjedok čovjekova utjecaja na okoliš. Ekološka kriza današnjice i postepeno narušavanje okoliša, ponajviše antropogenim učincima, premašuju ostala suvremena pitanja društva. Unatoč tome što se u najvećoj mjeri prožimaju kroz javnozdravstvenu perspektivu, kompleksnost tematike klimatskih promjena pokazuje različite trendove utjecaja na živi svijet kroz povijesne, gospodarske, kulturalne, ekonomske i socijalne dimenzije društva. Na primjeru Primorsko-goranske županije, temeljem objavljenih znanstvenih publikacija koje teže društvenom i humanističkom području, moguće je primijetiti potrebu za razvojem sposobnosti oporavka društva, ali i iskorištavanjem pozitivnih potencijala klimatskih promjena – modelima i metodama prilagodbe te suživota s njima – bioetičkim orijentacijskim vrijednostima na čijim zasadama počivaju temelji europsko-mediteranske integrativne bioetike.

CHALLENGES OF CLIMATE CHANGE IN THE BIOETHICAL CONTEXT ON THE EXAMPLE OF THE PRIMORJE-GORSKI KOTAR COUNTY

The passage of time is a true witness of human impact on the environment. Ecological crisis and the gradual deterioration of the environment nowadays, mostly due to anthropogenic effects, exceed other contemporary issues of society. Despite the fact that they permeate to the greatest extent through the public health perspective, the complexity of the topic of climate change shows different trends of influence on the living world through the historical, economic, cultural, and social dimensions of society. On the example of the Primorje-Gorski Kotar County in Croatia, based on the published scientific

publications that aspire to social and humanistic fields, it is possible to notice the need for the ability to recover society, but also to exploit the positive potentials of climate change – with models and methods of adaptation and coexistence with them – by the bioethical orientation values on whose roots are based foundations of European-Mediterranean integrative bioethics.

IGOR ČATIĆ
Fakultet strojarstva i brodogradnje, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture, University of Zagreb, Croatia

NUŽNA JE INTEGRATIVNA ETIKA NEŽIVOGA

Zahvaljujući hrvatskim vizionarima, osobito Anti Čoviću, u posljednja dva desetljeća načinjen je veliki napredak na području pravog sustava živoga, integrativne bioetike. Najvažniji je rezultat osnivanje Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku. Znatno manja pozornost posvećuje se integrativnoj etici neživoga. Potreba za integrativnom etikom neživoga načelno postoji otkad je homonim *Kenyanthropus* započeo stvarati materijalni svijet prije 3,3 milijuna godina, izradivši kameni nož. Njegova je izrada postupak odvajanja, jedno od šest osnovnih područja stvaranja materijalnog svijeta. To je proizvodna tehnika. *Proizvode* živoga i neživoga treba održavati. Tu je humana medicina izravno i posredno temelj. Smije li sve što se može proizvesti i etički proizvesti? Sve ima svoj vijek trajanja. Kako etički postupati u tom slučaju?

AN INTEGRATIVE ETHICS OF THE NON-LIVING IS NECESSARY

Thanks to Croatian visionaries, especially Ante Čović, in the last two decades great progress has been made in the field of the real living system, integrative bioethics. The most important result is establishing the Croatian Centre of Excellence for Integrative Bioethics. Considerably less attention is paid to the integrative ethics of the non-living. The need for an integrative ethics of the non-living has basically existed since the homonymous *Kenyanthropus* began creating the material world 3.3 million years ago, by making a stone knife. Its making is a process of separation, one of the six basic areas of creation of the material world. It is a production technique. Living and non-living *products* need to be maintained. This is where humane medicine is directly and indirectly the foundation. May everything that can be produced, be ethically produced? Everything has a shelf life. How to act ethically in that case?

JAN DEFRANČESKI
Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / University Centre for Integrative Bioethics, University of Zagreb, Croatia

O PLURALIZMU I PLURIPERSPEKTIVIZMU U FILOZOFSKOJ MISLI ARNEA NÆSSA

Arne Næss, ugledni norveški filozof i ekološki mislilac, u svojim se djelima nerijetko zalagao za »radikalni pluralizam«. Riječ je o poziciji čiji se čvrsti i razgranati korijeni protežu kroz njegovu gotovo cjelokupnu filozofsku misao, od njegove teorijske do praktičke filozofije, što često zadobiva i određeni društveno-politički značaj u formi kakva načela (npr. *biosferni egalitarizam*, *simbioza* i *samo-ostvarenje*). Međutim, iako sâm nije koristio taj termin, Næssovu filozofsku misao moguće je shvatiti i kao »radikalni pluriperspektivizam«, što se ponajprije očituje u njegovu zalaganju za ravnopravnost među različitim filozofskim, religijskim i znanstvenim nazorima pri artikuliranju i formiranju vlastitih ekozofija. U tom smislu, cilj je ovog izlaganja istaknuti glavne poveznice i razlike između Næssova radikalnog pluralizma i radikalnog pluriperspektivizma.

ON PLURALISM AND PLURIPERSPECTIVISM IN ARNE NÆSS' PHILOSOPHICAL THOUGHT

Arne Næss, the distinguished Norwegian philosopher and ecological thinker, in his works often wrote in favour of "radical pluralism". This is a position whose firm and branched roots extend throughout almost his entire philosophical thought, from his theoretical to practical philosophy, and which often gets a certain socio-political significance in the form of some principle (e.g., *biospherical egalitarianism*, *symbiosis*, and *self-realization*). However, although he did not use that term himself, Næss' philosophical thought can also be understood as "radical pluriperspectivism", which appears primarily in his advocacy for equality among different philosophical, religious, and scientific views in the articulation and formulation of one's own ecosophies. In that sense, this presentation aims to emphasize the main connections and differences between Næss' radical pluralism and radical pluriperspectivism.

DANIJELA DE MICHELI VITTURI
Split, Hrvatska /
Split, Croatia

UMIJEĆE SLUŠANJA I MEDICINA OSOBE U DJELU PAULA TOURNIERA

U djelu *Umijeće slušanja* Paula Tourniera (1898. – 1986.), najpoznatijeg švicarskog liječnika 20. stoljeća, psihoterapeuta i pisca, prikazano je umijeće koje je on vježbao čitav život. Za njega je čovjek više od pukog tijela i uma. On je i duhovno biće. Snažno je vjerovao da se čovjek ne može uspješno liječiti zanemarivanjem njegove potpune stvarnosti. Njegovih trideset autorskih knjiga odražava sintezu moderne psihologije, medicine i živoga kršćanstva. Organski pristup i psihološki pristup sastavni su dijelovi *medicine osobe*, kao i razmatranje povezanosti zdravstvenog stanja, životnih događaja, društvenog okruženja i duhovnosti. To je odnos prema bližnjemu, prirodi, društvu, prema Bogu, kao i osobni odnos liječnik–pacijent. Snagu slušanja Tournier nalazi u snazi šutnje. Ljudi o svojim problemima govore onoliko koliko smo ih spremni slušati. Važno je pratiti pacijenta do kraja, uključujući i pitanja vjerovanja, života i smrti. U satu produbljenog istinskog razgovora, i ljubazno pružanje pažnje ljubav postaje lijek. U *trećoj dimenziji medicine* Tournier govori o medicini osobe, životnom smislu i ostvarenju neposrednosti u odnosu liječnika i pacijenta.

THE ART OF LISTENING AND MEDICINE OF THE PERSON IN THE WORK OF PAUL TOURNIER

In his work *The Art of Listening*, Paul Tournier (1898–1986), the most renowned Swiss physician of the 20th century, psychotherapist, and writer, depicted the art he practiced throughout his life. For him, a person is more than just a body and mind. He/she is also a spiritual being. Tournier strongly believed that a person cannot be successfully treated by neglecting their complete reality. His 30 authored books reflect a synthesis of modern psychology, medicine, and living Christianity. Organic and psychological approaches are integral parts of the *medicine of the person*, as well as the consideration of the interconnectedness of health, life events, social environment, and spirituality.

It is an attitude towards one's neighbour, nature, society, towards God, as well as a personal relationship between doctor and patient. Tournier finds the power of listening in the power of silence. People speak about their problems as much as we are willing to listen to them. It is important to follow the patient through to the end, including questions of belief, life, and death. In the hour of deepened true conversation and kindly giving attention, love becomes the medicine. In the *third dimension of medicine*, Tournier speaks of the medicine of the person, the meaning of life, and the realization of immediacy in the doctor–patient relationship.

ANITA DUČKIĆ SERTIĆ, JELENA ZADRO
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska /
Croatian Catholic University, Zagreb, Croatia

VAŽNOST ZDRAVIH GRANICA U INTERPERSONALNIM ODNOSIMA

Granice u interpersonalnim odnosima obuhvaćaju unutarnji prostor pojedinca u kojem završava njegovo *ja* i počinje *ti* druge osobe. Tijekom odvijanja interpersonalnog odnosa granice određuju gdje osobnost, identitet, odgovornost i kontrola jedne osobe počinju, a gdje za drugu osobu završavaju. Svaki odnos je specifičan te se granice mogu razlikovati ovisno o vrsti odnosa. No u svakom odnosu potrebno je težiti postavljanju zdravih granica jer one doprinose brizi o mentalnom zdravlju i fizičkom blagostanju svih dionika odnosa. Također, zdrave granice u odnosima nužne su za izgradnju međusobnog poštovanja, osjećaja sigurnosti, razumijevanja očekivanja te ograničenja u odnosu. Uspostavljanje zdravih granica, kroz zauzimanje za sebe, pomaže u jačanju odnosa. Jednom kada se zdrave granice uspostave, za njihovo održavanje važno je izdvojiti vrijeme za promišljanje o vlastitim vrijednostima, pravilima i ograničenjima. Nužnost poznavanja sebe preduvjet je postavljanja i održavanja zdravih granica u odnosima.

THE SIGNIFICANCE OF HEALTHY BOUNDARIES IN INTERPERSONAL RELATIONSHIPS

Boundaries within the context of interpersonal relationships refer to the delineation of individual psychological space, marking the cessation of one's identity and the commencement of another's. In the dynamics of interpersonal engagement, these boundaries demarcate the onset and termination of personal identity, responsibility, autonomy, and control. Each relationship, being unique, necessitates distinct boundary settings which may vary according to the nature of the interaction. Nonetheless, the establishment of healthy boundaries is imperative across all relational contexts as they significantly contribute to the maintenance of mental health and physical wellbeing of the involved parties. Furthermore, healthy boundaries are quintessential for fostering mutual respect, ensuring a sense of security, clarifying expectations, and defining relational constraints. The process of establishing healthy boundaries, which

involves self-advocacy, is instrumental in fortifying relationships. Post the establishment of healthy boundaries, it is crucial to engage in introspection concerning one's values, norms, and limitations. This self-awareness is essential for the effective setting and sustaining of healthy boundaries in interpersonal relationships.

IVO DŽINIĆ
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

INTEGRATIVNA BIOETIKA I KULTUROLOGIJA: IZAZOVI MEĐUKULTURNE BIOETIČKE PARADIGME

U izlaganju se promišlja o bioetičkom diskursu u kontekstu različitosti kultura i vrijednosno pluralnoga društva te napose o ulozi kulturologije, u tom pogledu, kao zasebne znanosti o kulturi. Takva konceptualizacija po sebi otvara i pitanje eventualne potrebe i mogućnosti nekih temeljnih bioetičkih načela, odnosno pitanje svojevrsne međukulturne bioetike. Poticaji u tom pravcu ponajviše proizlaze iz činjenice sve snažnijega razvoja međunarodne istraživačke mreže s bioetičkim predznakom. Bez obzira na svjetonazorsku i vrijednosnu uvjetovanost, kultura kao fenomen implicira i mogućnost vlastite mijene i prilagodbe, napose kada u pozadini stoje zajednički i viši ciljevi. Svojevrstan pokazatelj toga potencijala jest i složena rasprava o univerzalnome karakteru ljudskih prava bez obzira na različite kulturne i vrijednosne tradicije. Kroz predavanje će se posebno istaknuti potreba znanstveno-kulturne kompetencije te otvorenosti dijalogu svih relevantnih čimbenika.

INTEGRATIVE BIOETHICS AND CULTURAL STUDIES: CHALLENGES OF THE INTERCULTURAL BIOETHICAL PARADIGM

The aim of the presentation is to reflect on the bioethical discourse in the context of the diversity of cultures and the value-plural society, in particular the role of culturology as an independent cultural science in this context. Such a conceptualization in itself opens up the question of the possible necessity and possibility of some fundamental bioethical principles, i.e. the question of a kind of cross-cultural bioethics. Incentives in this direction arise above all from the fact that an international research network with a bioethical character is increasingly developing. Irrespective of worldviews and values, the phenomenon of culture also implies the possibility of personal change and adaptation, especially when common and overarching goals are in the background. One kind of indicator of this potential is the complex debate about the universal character of human rights, irrespective of different cultural and value

traditions. The presentation will highlight the need for cultural competence and openness for dialogue between all relevant factors.

LUKA FOTAK[1], VUK PRICA[2]
[1] *Varaždin General Hospital, Croatia /*
Opća bolnica Varaždin, Hrvatska
[2] *HELORA, Mons and Warquignies, Belgium /*
HELORA, Mons i Warquignies, Belgija

EUTHANASIA IN END-STAGE COPD

Chronic obstructive pulmonary disease (COPD) is a chronic disease that causes permanent breathing difficulties, and the patients suffer from a range of symptoms, from those which are "easier" to live with such as productive cough to those that negatively affect the quality of life such as accelerated fatigue, intolerance of physical exertion and a feeling of shortness of breath. Prognosis of COPD is bad, disease progression is impossible to reverse, the progressive worsening of symptoms can only be slowed down, but not stopped. Initial treatment phases consist of therapeutic interventions via inhalers, while advanced disease stages cause significant symptoms and the patients require permanent oxygen supplementation via oxygen concentrators, and terminal phases of the disease mandate the use of non-invasive mechanical ventilation (NIV) and the patients are practically permanently bed-bound in this phase of the disease with extremely limited everyday activities and even the most simple actions such as talking and feeding are significantly more difficult and impaired. It is clear that it is up to the individual to decide the level of treatment they wish to undergo, but at which point does medicine become an end in itself and the process of dysthanasia begins?

EUTANAZIJA U TERMINALNOJ FAZI KOPB-a

Kronična opstruktivna plućna bolest (KOPB) je kronična bolest koja uzrokuje trajne poteškoće u disanju, a bolesnici pate od brojnih simptoma, od onih sa kojima je »lakše« živjeti kao što je kašalj sa iskašljavanjem do onih koji značajno negativnu utječu na kvalitetu života kao što je ubrzano umaranje, nepodnošenje fizičkog napora i osjećaj nedostatka zraka. Prognoza KOPB-a je loša, tijek bolesti je nemoguće preokrenuti, progresija pogoršanja simptoma može se samo usporiti, ali ne i zaustaviti. Početne faze liječenja sastoje se od terapijskih intervencija putem inhalera (»pumpica«), dok uznapredovale faze

bolesti uzrokuju značajnije simptome te je potrebna i trajna nadomjesna terapija kisikom putem koncentratora kisika, a terminalne faze bolesti zahtijevaju i uporabu neinvazivne mehaničke ventilacije (NIV) te su u toj fazi bolesti pacijenti praktički trajno vezani uz krevet, uz izrazito ograničene svakodnevne aktivnosti, te su čak i najjednostavnije radnje kao što je pričanje ili hranjenje značajno otežane i narušene. Jasno je da na pojedincu leži odluka do koje razine želi nastaviti liječenje, ali u kojem trenutku medicina postaje sama sebi svrhom i započinje proces distanazije?

LUKA JANEŠ
Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia

VALENTIN POZAIĆ I OSNIVANJE PRVOG BIOETIČKOG CENTRA U HRVATSKOJ I JUGOISTOČNOJ EUROPI

U ovom izlaganju predstavit će se lik i djelo isusovca Valentina Pozaića, osnivača prvog bioetičkog centra u Hrvatskoj i Jugoistočnoj Europi – Centra za bioetiku Filozofsko-teološkog instituta Družbe Isusove, osnovanog 1986. godine. U osnovnim crtama naznačit će se Pozaićevi znanstveni i duhovni uzori te odrediti teme koje su u vidu publikacijskih evaluacija i javnih događaja bile najzastupljenije u vrijeme Pozaićeva rukovođenja Centrom. Također, nastojat će se odrediti kako je njegov angažman utjecao na daljnji razvoj bioetiku na ovim prostorima.

VALENTIN POZAIĆ AND THE ESTABLISHING THE FIRST BIOETHICS CENTRE IN CROATIA AND SOUTHEAST EUROPE

This presentation will present the figure and work of the Jesuit Valentin Pozaić, founder of the first bioethics centre in the region of Southeast Europe – the Centre for Bioethics of the Philosophical and Theological Institute of the Society of Jesus, founded in 1986. Pozaić's scientific and spiritual inspirations will be outlined, as well as the topics that were most represented in the form of publication evaluations and public events during Pozaić's leadership of the Centre will be determined. Also, an effort will be made to determine how his engagement influenced the further development of bioethics in this region.

ANTUN JAPUNDŽIĆ, IVAN ZUBAC
Catholic Faculty of Theology in Đakovo, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia /
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

ECOLOGICAL CRISIS – A CRISIS OF THE MAN

While, according to the Christian concept of integral ecology, a man as a being should be in harmony with God, people and nature, the ecological crisis disrupts that harmony and those very relationships. Therefore, some Christian authors will take notice that the ecological crisis is actually a human crisis and to a certain extent a reflection of man's spiritual crisis and his damaged relationship with God as the creator of everything, and in this sense with nature as a creation. It is certain that modern man is aware of the ecological problems present in the environment in which he lives. However, it should be pointed out that precisely these ecological problems have led to an ecological crisis that undoubtedly affects modern man and to which man is looking for some kind of adequate solution. In this sense, a man's task is to establish once again and henceforth maintain harmony towards God, towards nature, towards others and towards himself.

EKOLOŠKA KRIZA – KRIZA ČOVJEKA

Dok bi prema kršćanskom konceptu integralne ekologije čovjek kao biće trebao biti u harmoniji s Bogom, sa ljudima i sa prirodom, ekološka kriza narušava tu harmoniju i te odnose. Stoga će pojedini kršćanski autori zamijetiti da je ekološka kriza zapravo kriza čovjeka i u određenoj mjeri odraz čovjekove duhovne krize i njegovog narušenog odnosa prema Bogu kao tvorcu svega, a samim tim i prema prirodi kao tvorevini. Zasigurno da je suvremeni čovjek svjestan ekoloških problema u kojima se nalaze i on i ambijent u kojemu živi. Međutim, valja istaknuti da su upravo ti ekološki problemi doveli do ekološke krize koja nedvojbeno pogađa suvremenog čovjeka, za što čovjek traži nekakvo adekvatno rješenje. U tom smislu, čovjekova je zadaća uspostaviti i održati harmoniju u odnosu prema Bogu, prema prirodi, prema drugima i prema samome sebi.

ŽELJKO KALUĐEROVIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia

PROTO-BIOETIKA U FRAGMENTIMA »FILOZOFA KOJI SE SMIJE«

Demokrit je bio jedan od jonskih i italskih filozofa koji je apostrofirao intrinzičnu srodnost cjelokupne prirode jer su i po njemu prva živa bića bila stvorena od vode i blata ili su proizišla iz zemlje, tj. nastala iz »vlage koja život daje«. Između biljaka i životinja, stoga, nema supstancijalne razlike, osim što su biljke ukorijenjene u zemlji. One također posjeduju um, sposobnost shvaćanja, uviđaju i znaju te mogu da razabiru i misle. Životinje, ili barem neke od njih, mogu i artikulirati vlastita htijenja te su zato odgovorne za ono što čine, a po tipovima opažanja i specifičnostima osjetila, u najmanju ruku, ne zaostaju za drugim bićima. Sve navedeno ipak ne ukazuje na to da je »filozof koji se smije«, poput Pitagore i Empedokla, bio apsolutno protiv povređivanja i instrumentalizacije tzv. ne-ljudskih živih bića. Osim praktičko-»etičkih« razloga za njihovo »eliminiranje«, on je konačno bio vođen i teorijskim, prirodoznanstvenim, biomedicinskim, odnosno proto-antropocentričkim motivima.

PROTO-BIOETHICS IN THE FRAGMENTS OF THE "LAUGHING PHILOSOPHER"

Democritus was one of the Ionian and Italian philosophers who emphasized the intrinsic kinship of whole nature, because according to him, the first living beings were created from water and mud, or came out from the earth, i.e., from "life-giving moisture". There is, therefore, no substantial difference between plants and animals, except that the plants are rooted in the soil. They also have the mind, the ability of understanding, insight and knowing. Animals, or at least some of them, can also articulate their willingness and are therefore responsible for what they do, and according to the types of sensations and specifics of the senses, at the very least, they do not lag behind other beings. However, all of the above does not indicate that the "Laughing Philosopher", like Pythagoras and Empedocles, was absolutely against the harming and instrumentalization of the so-called non-human living beings. Apart from the practical-"ethical" reasons for their "elimination", he was finally guided by theoretical, natural-scientific, biomedical, i.e., proto-anthropocentric motives.

IVICA KELAM[1], IVAN VČEV[1], DARIJA RUPČIĆ KELAM[2]
[1] *Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska; Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /*
Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia; Faculty of Dental Medicine and Health, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
[2] *Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska / Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

BIOETIKA UGLJIČNE KOMPENZACIJE (*CARBON OFFSET*)

U borbi protiv klimatskih promjena, *ugljična kompenzacija* (*carbon offsetting*) često se ističe kao jedno od ključnih rješenja. U izlaganju ćemo istražiti bioetičke implikacije korištenja ugljične kompenzacije kao strategije za smanjenje emisija stakleničkih plinova. Poseban ćemo naglasak staviti na važna pitanja koja se tiču bioetike ugljične kompenzacije, uključujući pitanja pravednosti, učinkovitosti, ekološke održivosti i društvene odgovornosti. Kroz analizu relevantne literature i primjere iz prakse, analizirat ćemo moguće pozitivne i negativne učinke ugljične kompenzacije na okoliš, društvo i pojedince. Naglasak ćemo staviti na potencijalne smjernice, politike i regulative koje bi mogle osigurati etično i održivo korištenje ugljične kompenzacije u borbi protiv klimatskih promjena.

BIOETHICS OF CARBON OFFSET

In the fight against climate change, *carbon offsetting* is often highlighted as one of the critical solutions. The presentation will explore the bioethical implications of using carbon offsets to reduce greenhouse gas emissions. We will emphasise essential issues concerning the bioethics of carbon offset, including equity, efficiency, environmental sustainability, and social responsibility. By analysing relevant literature and examples from practice, we will analyse the possible positive and negative impacts of carbon offset on the environment, society, and individuals. We will highlight potential guidelines, policies, and regulations that could ensure carbon offset's ethical and sustainable use in the fight against climate change.

KATICA KNEZOVIĆ
Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Fakultät für Lehrerbildung, Universität Zagreb, Kroatien

BIOPRAVO I BIOPOLITIKA U GODINAMA PROGLAŠENE PANDEMIJE KORONAVIRUSA SARS-CoV-2 – U SVJETLU ZAPISNIKÂ NJEMAČKOGA ZAVODA ZA JAVNO ZDRAVSTVO

Sudskim putem, a zahvaljujući magazinu *Multipolar*, dobiveno objavljivanje zapisnika sjednica kriznoga stožera njemačkoga zavoda za javno zdravstvo (*Robert-Koch-Institut*) u 2020. i djelomično 2021. godini (do travnja) iznijelo je na vidjelo 2.500 stranica posvećenih tome kako se odlučivalo o epidemiološkim mjerama u proglašenoj pandemiji koronavirusa SARS-CoV-2. Iako je veći dio stranica zacrnjen, razvidno je da odluke nisu donesene na temelju znanstvenih dokaza o procjeni rizika, na koje su upućivali znanstvenici zavoda. Javnost je dovedena u zabludu, jer se politika pozivala na zavod kao mjerodavno tijelo i uvodila epidemiološke mjere koje su kršile temeljna ljudska prava i slobode. Time je i sudstvu dan pravni argument u odlučivanju o tužbama onih koji su se protivili uvedenim epidemiološkim mjerama.

BIORECHT UND BIOPOLITIK IN DEN JAHREN DER ERKLÄRTEN CORONAVIRUS-PANDEMIE – IM LICHTE DER RKI-PROTOKOLLE

Durch das Magazin *Multipolar* freigeklagte RKI-Files der Sitzungen des Krisenstabs des Robert-Koch-Instituts (RKI) aus den Jahren 2020 und 2021 (bis April) haben 2.500 Seiten zur Schau gebracht, wie die Entscheidungen über die epidemiologischen Maßnahmen angesichts der erklärten Coronavirus-Pandemie getroffen wurden. Obwohl der größte Teil der Seiten geschwärzt wurde, ist es doch ersichtlich, dass die Entscheidungen nicht getroffen wurden, auf dem Grund der Risikoabschätzung wissenschaftlich fundierten Beweise, die von den RKI-Wissenschaftlern vorgelegt waren. Die Öffentlichkeit wurde in die Irre geführt, weil sich die Politik auf das Institut als zuständige Behörde berief und epidemiologische Maßnahmen einführte, die grundlegende Menschenrechte und Freiheiten verletzten. Dies gab der Justiz auch ein juristisches Argument bei der Entscheidung über Klagen derjenigen, die sich gegen die eingeführten epidemiologischen Maßnahmen aussprachen.

LIDIJA KNORR
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

ULOGA ČOVJEKA KAO UMNOG SUBJEKTA U PROCJENJIVANJU VRIJEDNOSTI PRIRODNIH DOBARA

Procjenjivanje vrijednosti nekog objekta događa se od strane subjekta koji stoji s objektom u nekom odnosu. Uz intrinzično i instrumentalno vrednovanje, u izlaganju će biti govora i o sustavnom vrednovanju objekta, prilikom čega će se postaviti pitanje je li moguće pozicionirati umni subjekt – čovjeka – izvan bilo kojeg centra vrijednosti kako bi taj isti umni subjekt procijenio vrijednost objekta nevezano uz pozicionirajući sustav vrijednosti centra iz kojeg je subjekt u odnosu na objekt.

THE ROLE OF HUMAN AS INTELLIGENT SUBJECT IN THE EVALUATION OF THE VALUE OF NATURAL GOODS

A subject who stands with the object in some relationship evaluates the object's value. In addition to intrinsic and instrumental evaluation, the presentation will discuss the object's systematic evaluation. In addition, the question will be raised whether it is possible to position the intelligent subject – human – outside of any centre of value so that the same intelligent subject evaluates the value of the object unrelated to the positioning system of the value of the centre from which the subject is in relation to the object.

MARKO KOS
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

FRITZ JAHR I BILJNI ŽIVOT

Filozofske rasprave njemačkog učitelja i teologa Fritza Jahra predstavljaju prekretnicu u povijesti filozofije morala. Jahr je kovanjem termina 'bio-etika' u svojem članku iz 1926. godine pionirski otvorio vrata novoj filozofskoj disciplini. Predložio je koncept temeljen na »bioetičkom imperativu« kao reviziji Kantova kategoričkog imperativa, proširenog na sve oblike života. Izlaganjem se nastoji prikazati povijesni kontekst proširenja obzora moralnog obzira sa životinjskog svijeta na biljni svijet te prirodu kao cjelinu.

FRITZ JAHR AND PLANT LIFE

The philosophical discussions of the German teacher and theologian Fritz Jahr represent a turning point in the history of moral philosophy. By coining the term 'bio-ethics' in his article from 1926, Jahr opened the door to a new philosophical discipline. He proposed a concept based on the "bioethical imperative", a revision of Kant's categorical imperative, extended to all forms of life. The presentation aims to show the historical context of expanding the horizon of moral consideration from the animal world to the plant world and further to the nature as a whole.

DAMJAN KOVAČ
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska /
Croatian Catholic University, Zagreb, Croatia

PHILOSOPHIA PERENNIS I NOVA EPOHA

Moderno je doba obilježeno nevjerojatnim napretkom čovječanstva. Hipertehniciziranje, masovna kupovina i ubrzani način života stvaraju plodno tlo za zaborav onoga trajnog. S druge strane, Karl Jaspers bio je silno dotaknut onim što naziva *philosophia perennis*. Za njega ona nije bila otkrivanje jedinstvenog, sveobuhvatnog sustava misli koji obuhvaća sve filozofske ideje. Umjesto toga, vidio ju je kao priznanje zajedničkih nîti koje prolaze kroz različite filozofske tradicije. Naglašavao je važnost bavljenja ovim vječnim filozofskim spoznajama uz istovremeno priznavanje povijesnih i kulturnih konteksta u kojima su se pojavile. Vjerovao je da proučavanjem filozofskih ideja različitih kultura i epoha pojedinac može steći dublje razumijevanje svog ljudskog stanja i razviti sveobuhvatniji svjetonazor koji je u ovom dobu prijeko potreban.

PHILOSOPHIA PERENNIS AND THE NEW EPOCH

The modern era is marked by incredible advancements of humanity. Hyper-technicization, mass consumption, and accelerated lifestyles create fertile ground for forgetting what is perennial. On the other hand, Karl Jaspers was profoundly touched by what he called *philosophia perennis*. For him, it was not about discovering a unique, comprehensive system of thought that encompasses all philosophical ideas. Instead, he saw it as an acknowledgment of common threads running through different philosophical traditions. He emphasized the importance of engaging with these timeless philosophical insights while also acknowledging the historical and cultural contexts in which they emerged. He believed that by studying the philosophical ideas of different cultures and epochs, an individual could gain a deeper understanding of their human condition and develop a more comprehensive worldview, which is urgently needed in this age.

TOMISLAV KRZNAR, DAMIR VELIČKI
Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

FILOZOFIJA I KRITIČKO UČENJE: PRILOG ZA POVIJEST RAZVOJA POUČAVANJA FILOZOFIJE NA UČITELJSKOM FAKULTETU SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Suvremeno akademsko obrazovanje došlo je u susretu s umjetnom inteligencijom do epohalne točke iza koje se naziru nesagledive promjene. Posebno značajno mjesto u ovoj konstrukciji ima filozofija i to na dva načina: obrazovanje *u* filozofiji i obrazovanje *putem* filozofije. U ovom smo izlaganju, koje je dio većeg istraživanja, naša promišljanja okrenuli povijesti poučavanja filozofije na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu jer smo u temeljnim izvidima pronašli snažne prinose kritičkom promišljanju uloge akademskog obrazovanja u društvu, posebice u pogledu doprinosa filozofije izgradnji mislećeg pojedinca te njegovoj/njezinoj društvenoj aktivnosti. Sadržajno, ovo izlaganje daje prikaz djelovanja nekolicine filozofa koji su, u području filozofije te srodnih predmeta, djelovali na Učiteljskom fakultetu: Josip Marinković (1926. – 2011.), Boris Kalin (1930. – 2023.), Milan Polić (1946. – 2015.) i Miljenko Brkić (1946.). Ovim izlaganjem nastojimo dati temelj za osmišljavanje buduće uloge filozofije u obrazovanju posebno u pogledu promišljanja uloge umjetne inteligencije u obrazovanju.

PHILOSOPHY AND CRITICAL LEARNING: CONTRIBUTION TO DEVELOPMENT OF PHILOSOPHY TEACHING AT THE FACULTY OF TEACHER EDUCATION, UNIVERSITY OF ZAGREB

Contemporary academic education has reached an epochal point in the encounter with artificial intelligence. Beyond that point unfathomable changes are looming. Philosophy has a particularly important place in this construction in two ways: education *in* philosophy and education *through* philosophy. In this paper, which is part of a larger research, we turned our thoughts to the teaching of philosophy at the Faculty of Teacher Education, University of Za-

greb. There we found strong contributions to the critical reflection of the role of academic education in society, especially in terms of the contribution of philosophy to the construction of a thinking individual and his/her social activity. In terms of content, this paper presents the activities of several philosophers who worked in the field of philosophy and related subjects at the Faculty of Teachers Education: Josip Marinković (1926–2011), Boris Kalin (1930–2023), Milan Polić (1946–2015), and Miljenko Brkić (1946). With this presentation, we aim to provide a foundation for designing the future role of philosophy in education especially in the consideration of artificial intelligence.

MIRA LULIĆ, IVANA TUCAK
Pravni fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Law, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

PLAGIRANJE NA PRAVNIM FAKULTETIMA: IZAZOVI, PROBLEMI I POTENCIJALNA RJEŠENJA

Problematika plagiranja vrlo je složeno i osjetljivo etičko pitanje u visokom obrazovanju. Iako ne postoji univerzalno prihvaćena definicija plagiranja, niti su standardizirani postupci detektiranja i utvrđivanja plagiranja na znanstvenim institucijama, a posebno nisu utvrđene sankcije za plagijatora, ono oko čega se svi slažemo jest da je plagiranje vrlo neetično, nemoralno, neprofesionalno i neakademsko ponašanje u akademskoj zajednici. No etički kodeksi kojima se regulira postupak vezan za plagiranje često su nedorečeni, odredbe višeznačne i sve je u nekoj sivoj, *soft-law* zoni. Temeljni su problem nedovoljne mjere prevencije, ali i neprecizne etičke odredbe o plagiranju koje omogućuju da plagijatori prođu bez posljedica, a znanstvenici napadnuti lažnim optužbama za plagiranje ostaju bez mogućnosti efektivne obrane. I dok se još uvijek borimo s bazičnim etičkim izazovima vezanima za plagiranje, s dolaskom *chatbotova*, plagiranje dobiva novu, kompliciraniju dimenziju.

PLAGIARISM AT LAW FACULTIES: CHALLENGES, PROBLEMS AND POSSIBLE SOLUTIONS

The issue of plagiarism is a very complex and sensitive ethical issue in higher education. Although there is no universally accepted definition of what plagiarism is, nor are there standardized procedures for detecting and determining plagiarism at scientific institutions, and especially there are no established sanctions for plagiarism, what we all agree on is that plagiarism is very unethical, immoral, unprofessional and unacademic behaviour in the academic community. However, the ethical codes that regulate the procedure around plagiarism are often vague, the provisions are ambiguous and everything is in a gray, *soft-law* zone. The fundamental problem is insufficient prevention measures, as well as imprecise ethical provisions on plagiarism, which allow plagiarists to get away without consequences, and when scientist are attacked with false accusations of plagiarism, they are left with no effective defence. While we are still struggling with basic ethical challenges around plagiarism, with the arrival of *chatbots*, plagiarism takes on a new, more complicated dimension.

MILOŠ MARKOVIĆ, MILAN MATIĆ
Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Sport and Physical Education, University of Belgrade, Serbia

GLAZBENO I TJELESNO OBRAZOVANJE U FUNKCIJI ODGOJA U ANTIČKOJ GRČKOJ

U djelu *Država* Platon istupa istovremeno kao filozof i kao umjetnik te tako modelira ideal države prema iskustvima stečenima u najburnije vrijeme grčkoga političkog života. Cilj je ovog izlaganja predstavljanje i analiziranje tjelesnog i glazbenog obrazovanja u funkciji odgoja u antičkoj Grčkoj prema Platonovim djelima. Prema Platonu, svrha je umjetnosti metafizička i njena je suština u svijetu ideja, a umjetnost služi uređenju društva i obrazovanju ljudi. Platon je glazbu smatrao najmoćnijom disciplinom i govorio je da je onaj tko nema glazbeno obrazovanje neobrazovan čovjek. U sistemu obrazovanja glazbeno je obrazovanje nerazdvojivo od tjelesnog obrazovanja (gimnastike). Gimnastika je utjecala na tjelesno usavršavanje (savršeno je tijelo znak božanstva) za razliku od glazbe koja je utjecala na čišćenje duše. Tjelesno i glazbeno obrazovanje trebali su se provoditi do kraja života, a ne samo tijekom formalnoga procesa obrazovanja. Da bi glazba i gimnastika bile korisne za zdravlje, potrebna je njihova ravnoteža. Spoj gimnastike i glazbe dovodio je do ostvarivanja grčkog ideala – tjelesne i duhovne ravnoteže čovjeka.

MUSICAL AND PHYSICAL EDUCATION IN THE FUNCTION OF UPBRINGING IN ANCIENT GREECE

In his work *Republic*, Plato acts both as a philosopher and an artist, and thus models the ideal of the state on experiences gained during the most tumultuous time of Greek political life. The goal of this paper is to present and analyse physical and musical education in the function of upbringing in ancient Greece, as described in Plato's works. According to Plato, the purpose of art is metaphysical, its essence is in the world of ideas, and it serves to organize society and educate people. Plato considered music to be the most powerful discipline and would say that a person without a musical education is an uneducated individual. In the system of education musical education is inseparable from physical one (gymnastics). Gymnastics influenced bodily perfection (a perfect body is a sign of godhood), unlike music which influenced the purification of

the soul. Physical and musical education were meant to be undergone until the end of one's lifetime, and not only during the formal process of education. For music and gymnastics to be beneficial for health, a balance between the two is necessary. An amalgamation of gymnastics and music led to the fulfilment of the Greek ideal – a balance of body and spirit in man.

JOSIP PERIŠA
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

TEHNOLOGIJA I ZNANOST IZMEĐU MARCUSEA I HABERMASA

U izlaganju će se problematizirati Habermasova reakcija na čuveni Marcuseov postulat da se oslobađajuća snaga tehnologije, tj. instrumentaliziranje stvari, izokreće u okove oslobođenja, odnosno da postaje instrumentaliziranjem ljudi, a sve u kontekstu Habermasove rekonstrukcije historijskog materijalizma. Koncentrirat ćemo se na vrijednosni stav u vezi s nezaustavljivim razvojem tehnologije i znanosti, koji se manifestira u trima različitim pogledima. Prvi je taj da razvoj tehnologije i znanosti podupire razvoj društva u cjelini, što je pozitivna ocjena. Zatim slijedi negativan vrijednosni stav da razvoj tehnologije i znanosti ne doprinosi razvoju društva u cjelini s obzirom na nemogućnost kontrolnih mehanizama. Naposljetku, postoji neutralan vrijednosni stav, tj. da se razvoj tehnologije i znanosti odvija neovisno o razvoju društva, da on ne može biti ni pozitivan, ni negativan. Unutar tih triju pozicija Marcuse zaključuje da je mašinerija tehnološkog univerzuma kao takva indiferentna spram političkih svrha, tj. da je tehnološki *apriori* ipak politički *apriori*, sa čime Habermas raspravlja primarno u kontekstu rekonstrukcije historijskog materijalizma, što je središte izlaganja.

TECHNOLOGY AND SCIENCE BETWEEN MARCUSE AND HABERMAS

The presentation will problematize Habermas's reaction to the famous Marcuse's postulate that the liberating power of technology, i.e., the instrumentalization of things, turns into chains of liberation, namely, by becoming the instrumentalization of people, all within the context of Habermas's reconstruction of historical materialism. The focus will be on the value stance regarding the unstoppable development of technology and science, which manifests in three different perspectives. The first is that the development of technology and science supports the development of society as a whole, which is a positive assessment. Next follows a negative value stance that the development of technology and science does not contribute to the development of society

as a whole due to the lack of control mechanisms. Finally, there is a neutral value stance, i.e., that the development of technology and science occurs independently of the development of society, that it cannot be either positive or negative. Within these three positions, Marcuse concludes that the machinery of the technological universe as such is indifferent to political purposes, i.e., that the technological *a priori* is still a political *a priori*, which Habermas primarily discusses in the context of the reconstruction of historical materialism.

IVAN PERKOV
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

(NE)ETIČNOST STIHIJSKOG USELJAVANJA STRANIH RADNIKA U HRVATSKU

U ovom se izlaganju problematiziraju etički aspekti nabujalog useljavanja stranih radnika u Hrvatsku u posljednjih nekoliko godina. Duboki društveni problemi doveli su posljednjih desetljeća do dramatičnog gubitka stanovništva u Hrvatskoj (preko 900.000 od 1991. i oko 400.000 od 2011.) kroz demografski slom i snažni iseljenički val. Ti su trendovi doveli do poremećaja na tržištu rada, a potreba za (uglavnom nisko kvalificiranom) radnom snagom jako se povećala i u posljednjim je godinama doseljeno više desetaka tisuća stranih radnika iz Nepala, Indije i ostalih, kulturno udaljenih zemalja. Masovna se migracija dogodila stihijski; umjesto države, vodile su je posredničke agencije, a useljeni radnici uglavnom žive na rubu ili ispod ruba ljudskog dostojanstva bez ikakva planiranog i obuhvatnog pokušaja države da ih integrira u naše društvo. U izlaganju se govori o etičkim problemima povezanima s naglim useljavanjem, što autor naziva »nehumanim useljenjem«, te o društvenim posljedicama koje posljedično pogađaju i strane radnike i domicilno stanovništvo.

THE (UN)ETHICALITY OF IMMIGRATION OF FOREIGN LABOURERS TO CROATIA

In this presentation, the ethical aspects of the increasing immigration of foreign labourers to Croatia in recent years are problematised. Profound social problems have led to a dramatic population loss in Croatia in recent decades (over 900,000 since 1991; about 400,000 since 2011) due to a demographic collapse and a strong wave of emigration. These trends have led to distortions in the labour market. The demand for (mainly low-skilled) labourers has risen sharply, and in recent years tens of thousands of foreign workers have migrated from Nepal, India and other culturally distant countries. The mass migration has been spontaneous, under the direction of recruitment agencies, and the immigrant workers mostly live on the margins or below the margins of human dignity without any planned and comprehensive attempt by the state to integrate them into our society. The presentation discusses the ethical problems

associated with sudden immigration, which the author refers to as “inhumane immigration”, and the social consequences that result for both the foreign workers and the resident population.

LUKA PERUŠIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

UMJETNA INTELIGENCIJA I MORALNI LOKALIZAM

Pristup etičnom razvoju sustava umjetne inteligencije pod parolom dobrobiti za čovječanstvo na globalnoj razini pokazuje proturječja koja nameću odustajanje od koncepcija univerzalno prihvatljive etičnosti i prihvaćanje moralnog lokalizma. U izlaganju ću sažeto raspraviti obilježja istaknutoga proturječja, ideološki okvir unutar kojega nastaje i razmotriti implikacije za budućnost.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND MORAL LOCALISM

The approach to the development of ethic artificial intelligence systems on a global scale presents contradictions under the parole of benefit to humanity, that force us to abandon the concept of universally acceptable ethic and accept moral localism. In this presentation, I will briefly discuss the characteristics of the highlighted contradiction and the ideological framework in which it arises, and consider the implications for the future.

ZRINKA PRANJIĆ KOZLEK[1,2], MARIJA BRDAREVIĆ[2]
[1] *SeneCura – dom za starije i nemoćne, Zagreb, Hrvatska /*
SeneCura – Nursing Home, Zagreb, Croatia
[2] *Zdravstveno veleučilište, Zagreb, Hrvatska /*
University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia

OČUVANJE AUTONOMIJE I OVISNOST O TUĐOJ POMOĆI U STARIJOJ ŽIVOTNOJ DOBI: JE LI ODLAZAK U DOM ZA STARIJE KONAČNI GUBITAK AUTONOMIJE ILI NJENO OSIGURANJE?

Jedna od osnovnih principa bioetike jest autonomija. Očuvanje autonomije i odlučivanja o vlastitom životu temeljno je pravo pojedinca u svakoj životnoj dobi. Ono je posebno izazovno u starosti. Zbog sve zahtjevnijeg načina života, duljeg radnog vijeka, sve više prisiljeni smo u poznim godinama svog života zatražiti pomoć. Vrlo je često jedino rješenje u nekom od oblika organiziranog stanovanja. Gubitak poznate, vlastite okoline, život u zajednici koja ima svoj red i pravila, ovisnost o tuđoj pomoći i skrbi – izazovi su s kojima se starije osobe susreću. U tim okolnostima najvažnije je zadržati osobno dostojanstvo, autonomiju i pravo na odlučivanje. Kako se prilagoditi novim životnim okolnostima u vremenu iznimne ranjivosti i pri tome zadržati dostojanstvo i autonomiju? Pružamo li dovoljno mogućnosti najranjivijoj populaciji? S jedne strane, na raspolaganju nam je boravak u vlastitom domu do zadnjeg trenutka u izoliranosti i samoći, a s druge strane, odricanje od svega poznatog radi osiguranja skrbi i pažnje, pomoći drugih. Sama je odluka možda jedna od najtežih u životu. Starost kao sastavni dio svakog života treba biti priznata kao jednakovrijedna mladosti ili zreloj radno produktivnoj životnoj dobi jer se vrijednost ljudske osobe ne mjeri njenom produktivnošću, nego ima vrijednost po sebi.

PRESERVATION OF AUTONOMY AND DEPENDENCE ON OTHER PEOPLE'S HELP IN OLD AGE: IS GOING TO A HOME FOR THE ELDERLY THE FINAL LOSS OF AUTONOMY OR ITS ASSURANCE?

One of the basic principles of bioethics is autonomy. Preserving autonomy and making decisions about one's own life is a fundamental right of an individual at any age. It is especially challenging in old age or in case of infirmity.

Under the influence of an increasingly demanding way of life, and a longer working life, more and more people are condemned to ask for help outside their home in the later years of their lives. Very often, the only solution is in some form of organized housing. The loss of familiar, own surroundings, life in a community that has its own order and rules, dependence on other people's help and care are the challenges they face. In these circumstances, it is most important to maintain personal dignity, autonomy, and the right to make decisions. How to adapt to new life circumstances in a time of exceptional vulnerability and at the same time maintain dignity and autonomy? Are we providing enough opportunities to the most vulnerable population? On the one hand, we have at our disposal staying in our own home until the last moment in isolation and solitude, and on the other hand, renouncing everything familiar to ensure the care and attention, help of others. The decision itself is perhaps one of the most difficult in entire life. Old age, as an integral part of every life, should be recognized as equivalent to youth or a mature work-productive age, because the value of a human person is not measured by his/her productivity, but has value in itself.

IVA RINČIĆ, TONI BUTERIN, AMIR MUZUR
Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska; Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia; Faculty of Health Studies, University of Rijeka, Croatia

KAVKASKI KRUG I BIOETIČKI KREDO

U višegodišnjoj misiji širenja blagovijesti o otkriću i idejama Fritza Jahra, europske, mediteranske i integrativne bioetike, kao i istodobne potrage za originalnim novim temama i pristupima, autori ovoga prikaza došli su do geografski bliskih, a kulturno toliko različitih država: Armenije, Gruzije i Azerbajdžana. Ovaj kratki prikaz skicirano je površno izvješće o stanju bioetike i bioetičara na Kavkazu, utjecaju UNESCO-a i, kao i svuda, modeliranju bioetike prema lokalnim društvenim kalupima i individualnim figurama.

THE CAUCASUS CIRCLE AND THE BIOETHICAL CREDO

In a multi-year mission to spread the good news about the discovery and ideas of Fritz Jahr, European, Mediterranean, and integrative bioethics, as well as the simultaneous search for original new topics and approaches, the authors of this presentation came to the three geographically close but culturally so different countries of Armenia, Georgia, and Azerbaijan. This short account is a sketchy superficial report on the state of bioethics and bioethicists in the Caucasus, the influence of UNESCO and, as everywhere, the modeling of bioethics according to local social molds and individual figures.

IVA RINČIĆ, ROBERT DORIČIĆ, AMIR MUZUR
Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska; Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia; Faculty of Health Studies, University of Rijeka, Croatia

BIOETIKA BALTIKA

Neumorno tražeći bioetiku drugačiju, zanimljiviju od one zapadnjačke, orijentirane na prava pacijenata i obaviješteni pristanak, autori ovoga skromnog prikaza zaputili su se na Baltik, prožet podjednako istočnoeuropskim frustracijama i zapadnoeuropskim ambicijama. Rezultat je površna, ali ipak indikativna snimka stanja, ideja i protagonista aktivnih u Litvi, Latviji i Estoniji te njihovih inicijativa koje su, u velikoj većini, toliko daleke od naše, europske-mediteransko-integrativne bioetike.

BIOETHICS IN THE BALTIC STATES

Tirelessly searching for a different bioethics, more interesting than the Western one, oriented towards the rights of patients and informed consent, the authors of this modest presentation headed to the Baltic, imbued equally with Eastern European frustrations and Western European ambitions. The result is a superficial, but still indicative snapshot of the state, ideas and protagonists active in Lithuania, Latvia and Estonia, and their initiatives that, predominantly, are not so far from our European-Mediterranean-integrative bioethics.

HRVOJE SERTIĆ[1], ANITA DUČKIĆ SERTIĆ[2]
[1] *Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, Croatia*
[2] *Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska / Croatian Catholic University, Zagreb, Croatia*

DOPRINOS BORILAČKIH SPORTOVA U OČUVANJU MENTALNOG ZDRAVLJA

Problem mentalnog zdravlja predstavlja značajan društveni problem koji može imati višestruke posljedice. Te posljedice možemo promatrati u potezu od osjećaja besmisla i bespomoćnosti do smanjenja radnog elana i snage. Kako je pitanje mentalnog zdravlja sve veća briga javnosti, promicanje borilačkih sportova u ovu je svrhu poticajno. Stoga se u ovom radu želi propitati utjecaj borilačkih sportova, posebice juda, na mentalno zdravlje. Kako su istraživanja na ovu temu ograničena, ona ipak jasno pokazuju pozitivnu korelaciju između očuvanja mentalnog zdravlja i juda. Treniranje juda predstavlja učinkovitu intervenciju u postizanju i očuvanju mentalnog zdravlja jer borilački sportovi mogu pomoći u smanjenju razine stresa i tjeskobe kao i smanjenja anksioznosti i depresivnih misli (Cai, 2000). Potiče višu razinu samopoštovanja i smanjuje razinu agresije. Također potiče um na jasnoću i usredotočenost te razvoj otpornosti na mentalni pritisak (Moran, 2004). Nalazi studije koju je proveo autor McCafferty (2014) pokazuje kako sportaši koji se bave borilačkim sportom imaju višu razinu energije, imaju višu razinu samopouzdanja, sigurnosti, kao i višu razinu staloženosti.

THE CONTRIBUTION OF COMBAT SPORTS IN PRESERVING MENTAL HEALTH

The problem of mental health represents a significant social problem that can have multiple consequences. We can observe these consequences through a sense of meaninglessness and helplessness, as well as a decrease in work enthusiasm and strength. As the issue of mental health is a growing public concern, the promotion of combat sports for this purpose is encouraging. Therefore, this paper wants to examine the impact of combat spots, especially judo, on mental health. As research on this topic is limited, it clearly shows a positive correlation between maintaining mental health and judo. Judo training is

an effective intervention in achieving and maintaining mental health, as combat sport can help reduce stress and anxiety levels as well as reduce anxiety and depressive thoughts (Cai, 2000). It promotes a higher level of self-esteem and reduces the level of aggression. It also encourages clarity and focus of the mind and the development of resistance to mental pressure (Moran, 2004). The findings of the study conducted by the author McCafferty (2014) show that athletes who practice combat sports have a higher level of energy, have a higher level of self-confidence, security, and a higher level of poise.

MATIJA MATO ŠKERBIĆ
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia /
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

SPORT IS NOT SOCIETY: INTRINSIC VALUES OF SPORT SHOULD BE DECISIVE IN TRANSGENDER ATHLETES DEBATE

The ongoing debate on the inclusion of transgender athletes in female categories in sports, I will consider through the 'internal/external values of sport' framework. In the first part, I will present three dominant positions developed in the literature on the issue: pro-inclusion (Karkazis, Burke, Pielke), pro-exclusion (Pike, Imbrišević, Howe), and the 'third way' (López Frías, Torres). In the second part, I will present the 'intrinsic/extrinsic values of the sport' model and show that sports philosophers and (bio)ethicists have adopted the view that intrinsic values are essential for sport and (broad) internalism as default normative theory for sports. Finally, I will show that deep misunderstanding happened, as well as a mixing of importance and the role of social and sports values, society *per se* and specific – sport society. I will claim that external values such as inclusion or tolerance are social values in sport, while internal ones are intrinsic or essential sport-specific values. I will conclude that social values can be transferred and applied to sports, but only conditionally. And condition is – respecting sports specifics: laws, ethos and values.

SPORT NIJE DRUŠTVO: INTRINZIČNE VRIJEDNOSTI SPORTA TREBAJU BITI ODLUČUJUĆE U RASPRAVI O TRANSRODNIM SPORTAŠIMA

Tekuću raspravu o uključivanju transrodnih sportaša u ženske kategorije u sportu razmotrit ću u okviru 'internih/eksternih vrijednosti sporta'. U prvom dijelu predstavit ću tri dominantna stajališta razvijena u literaturi o tom pitanju: pro-inkluzijski, tj. za uključivanje (Karkazis, Burke, Pielke), pro-ekskluzijski, tj. za isključivanje (Pike, Imbrišević, Howe) i 'treći put' (López Frías, Torres). U drugom dijelu predstavit ću model 'intrinzičnih/ekstrinzičnih vrijednosti sporta' i pokazati da su filozofi i (bio)etičari sporta usvojili stajalište da su intrinzične vrijednosti bitne za sport i (širi) internalizam kao zadanu normativnu

teoriju za sport. Na kraju ću pokazati da je došlo do dubokog nerazumijevanja, kao i do miješanja važnosti i uloge društvenih i sportskih vrijednosti, društva *per se* i specifičnog – sportskog društva. Tvrdit ću da su eksterne vrijednosti kao što su inkluzija ili tolerancija društvene vrijednosti u sportu, dok su interne vrijednosti intrinzične ili bitne vrijednosti specifične za sport. Zaključit ću da se društvene vrijednosti mogu prenijeti i primijeniti na sport, ali samo uvjetno. A uvjet je – poštovanje sportskih specifičnosti: zakona, etosa i vrijednosti.

ŽARKO ŠPERANDA
Požega, Hrvatska /
Požega, Croatia

ODGODA RAĐANJA, SMANJENA PLODNOST, NEPLODNOST, DEPOPULACIJA

O demografskom padu stanovništva govori se i piše sve više. Povezan je s mnogim društvenim faktorima. Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku *Donum Vitae* govori o potrebnoj neraskidivosti između bračnog čina i čina rađanja. Trenutkom neprihvaćanja tog koncepta otvara se prostor manipulacijama s plodnošću. Plodnost žene od 27. godine opada 10 % godišnje. Koristeći kontracepciju za odgodu rađanja za kasnu reproduktivnu dob, od 32. do 35. godine, značajno se smanjuje potencijal plodnosti bračnih parova. On tada iznosi svega od 22 % do 25 % od maksimalne plodnosti. Odgodom rađanja za sve stariju dob postotak neplodnih parova značajno raste, a radi iscrpljene ovarijske rezerve niti jedna priznata metoda potpomognute oplodnje ne može im pomoći. Veliki broj bračnih parova iseljava zajedno s djecom, a oni čine reproduktivni depo Hrvatske. Zbog toga pad nataliteta u Hrvatskoj zahtijeva široko društveno djelovanje.

BIRTH DELAY, DECRESED FERTILITY, STERILITY, DEPOPULATION

More and more is being discussed and written about the demographic decline of the population. It is connected to many social factors. The instruction on respect of human life in creation *Donum Vitae* speaks of the necessary inseparability between the marital act and the act of giving birth. The very moment of non-acceptance of this concept opens up space for manipulations with fertility. From the age of 27, a woman's fertility decreases by 10% per year. Using contraception to delay childbearing for late reproductive age, from 32 to 35 years of age, significantly reduces the fertility potential of married couples. It then amounts to only 22% to 25% of maximum fertility. By postponing childbearing for an increasingly old age, the percentage of infertile couples increases significantly, and due to the exhausted ovarian reserve, no recognized method of assisted reproduction can help them. A large number of married couples emigrate together with their children, and they form the reproductive depot of Croatia. This is why the decline in the birth rate in Croatia requires broad social action.

STIPAN TADIĆ
Velika Gorica, Hrvatska /
Velika Gorica, Croatia

JEDINSTVENOST ŽIVOTA, SVEGA STVORENOGA I ODRŽIVOSTI

U povijesti čovječanstva brojni su ljudi upozoravali na potrebu uspostavljanja cjelovitosti života i opasnost razdjeljivanja osobe od zajednice i njezina okruženja, dakle ‚čovjeka od čovjeka i čovjeka od prirode – žive i nežive, a u ovom izlaganju ističemo tri izuzetno značajne osobe. Velika katolička mističarka, sveta Hildegard, velik je dio svog opusa posvetila odnosu čovjeka prema prirodi i okolišu te čovjeka prema čovjeku. Sveti Franjo Asiški napisao je jedan od najljepših hvalospjeva ljubavi prema cjelovitom Životu, gdje zahvalno slavi život. Seattle, jedan poglavica prastanovnika Amerike, svojom porukom bijelom čovjeku anticipira budućnost, temeljem tihih signala koje je njegovo srce prepoznalo kao snažne: »Pravom življenju je kraj. Nastupa borba za opstanak.« Upravo je održivi ili cjeloviti razvitak borba čovječanstva za vlastiti opstanak, koja svoje utemeljenje nalazi u pravednosti.

THE UNIQUENESS OF LIFE, ENTIRE CREATION, AND SUSTAINABILITY

Throughout history, numerous individuals have warned about the need to establish the integrity of life and the danger of separating the individual from the community and his/her environment, that is, humans from humans and humans from nature – living and non-living. In this presentation, three exceptionally significant figures will be presented. The great Catholic mystic, Saint Hildegard, dedicated a significant part of her work to the relationship between humans, nature and environment, as well as to human interactions. Saint Francis of Assisi penned one of the most beautiful hymns of love to holistic Life, celebrating life with gratitude. Seattle, a chief of the indigenous people of America, with his message to the white man, anticipates the future based on subtle signals that his heart has recognized as powerful, saying: “The true life is ending. The struggle for survival begins.” Sustainable or holistic development is precisely the struggle of humanity for its own survival, rooted in justice.

VELIMIR TERZIĆ[1], MARIA MAGDALENA TERZIĆ[2]
[1] *Opća županijska bolnica Vinkovci, Hrvatska; Medicinski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /*
County General Hospital Vinkovci, Croatia; Faculty of Medicine, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia
[2] *Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /*
Department of Psychology, University of Zadar, Croatia

PSA IZMEĐU BENIGNE I MALIGNE BOLESTI PROSTATE

U ranom stadiju bolesti rak prostate rijetko uzrokuje simptome, stoga je važno postojanje tumorskoga markera čije bi određivanje koncentracije u krvi omogućilo otkrivanje bolesti. Takav »idealni« marker trebao bi biti visoke osjetljivosti i specifičnosti u svrhu probira muške populacije iznad pedesete godine života na rak prostate, odnosno četrdeset i pete godine života ako postoji pozitivna obiteljska anamneza. Specifični antigen prostate (PSA) biomarker je koji se unazad tridesetak godina koristi u probiru pacijenata za invazivnu dijagnostiku moguće maligne bolesti prostate. Izlučuje ga karcinomsko, ali i normalno tkivo prostate, specifičan je za organ i određuje se iz krvi. Znači li svaka povišena vrijednost markera PSA u krvi i najgoru dijagnozu?

PSA BETWEEN BENIGN AND MALIGNANT PROSTATE DISEASE

In the early stage of the disease, prostate cancer rarely causes symptoms. Therefore, existence of a tumour marker whose concentration in the blood would allow detection of the disease is crucial. Such an “ideal” marker should be highly sensitive and specific for the purpose of screening the male population over fifty years of age for prostate cancer or forty-five years of age if there is a positive family anamnesis. Prostate specific antigen (PSA) is a biomarker that has been used for selecting patients for further invasive diagnosing of possible malignant prostate disease for thirty years. It is secreted by cancer, as well as normal prostate tissue, it is specific for the organ and is determined from the blood. Does every elevated value of the PSA marker in the blood indicate the worst diagnosis?

DANIJELA TIOSAVLJEVIĆ
Medicinski fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Medicine, University of Belgrade, Serbia

POGLED NA EUTANAZIJU S POZICIJE ZNAČENJA MEDICINSKOETIČKIH PRINCIPA

Sadržaj izlaganja odnosi se na sagledavanje eutanazije s pozicije značenja medicinskoetičkih principa koje koncept eutanazije gotovo simultano provocira, ujedinjujući ili međusobno suprotstavljajući neke od njih. U zaključku takve etičke analize, podržane argumentima koji izviru kako iz medicinskog znanja i iskustva, tako i iz temeljnih vrijednosti i svrhe medicinske doktrine i liječničke struke, bit će iznesen i odnos izlagačice prema ideji uvođenja eutanazije u medicinsku praksu.

A VIEW ON EUTHANASIA FROM THE PERSPECTIVE OF THE MEANING OF MEDICAL-ETHICAL PRINCIPLES

The content of the presentation relates to the examination of euthanasia from the perspective of the meaning of medical-ethical principles that the concept of euthanasia almost simultaneously provokes, uniting or opposing some of them. In the conclusion of this ethical analysis, supported by arguments which stem from medical knowledge and experience as much as from the fundamental values and purpose of the medical profession and doctrine, the attitude of the presenter towards the idea of introducing euthanasia into medical practice will be presented as well.

MARKO TRAJKOVIĆ, SAŠA KNEŽEVIĆ
Pravni fakultet, Sveučilište u Nišu, Srbija /
Faculty of Law, University of Niš, Serbia

ŠTO JE BIOETIKA ZA PRAVO?

Kada se pojavila, bioetika nije baš bila »zanimljiva« za pravnu znanost, a još manje za pravnu praksu. Kada je, pak, pravo skrenulo svoj pogled i pažnju prema bioetici, ona je to očitovala na različite načine. Ipak, sada kada je bioetika »ušla u modu«, toj »proljetnoj kolekciji« priklonilo se i pravo, i to svojim najmanje inventivnim dijelom, pravnom formom. Zapravo se želi ukalupiti bioetiku u pravnu formu, zaodijenuti je u pravno ruho, što nije nepotrebno, ali je daleko od dovoljnog. Onaj ontološki dio prava nije pokazao želju da »upozna« bioetiku te je to ostavio drugim strukama koje bi trebale donijeti bit bioetike, a pravo bi to već nekako ukalupilo u svoju formu, i to čim se provede nužna procedura. Ono što izaziva bojazan jest pitanje: što će pravo činiti s »proljetnom bioetičkom kolekcijom« kada naiđe »zimska kolekcija«?

WHAT IS BIOETHICS FOR LAW?

When bioethics emerged, it was not particularly “interesting” for legal science, let alone for legal practice. However, when the law turned its eye and attention to bioethics, it manifested in various ways. Nevertheless, now that bioethics has become “trendy”, both law and its least inventive part, legal form, have inclined towards this “spring collection”. In fact, there is a desire to fit bioethics into a legal framework, to dress it up in legal clothes, which is not unnecessary but falls far short of being sufficient. The ontological part of the law has not shown a desire to “get to know” bioethics, leaving that to other disciplines, which are supposed to bring the essence of bioethics, while the law will somehow fit it into its form, as soon as the necessary procedure is over. What is worrisome is the question: What the law will do with the “spring bioethical collection” when the “winter collection” arrives?

IVANA TUTIĆ GROKŠA[1], ANA DEPOPE[1], TIJANA TRAKO POLJAK[2], AMIR MUZUR[1,3]
[1] *Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska / Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia*
[2] *Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*
[3] *Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska / Faculty of Health Studies, University of Rijeka, Croatia*

DIFFERENT (MEDITERRANEAN) CULTURES, SAME ISSUES: INSIGHTS FROM *EUROBIOMED* PROJECT

One of the *EuroBioMed* project's (HRZZ IP-2020-02-7450) objectives was to conduct a quantitative survey on various bioethical topics to explore the commonalities and distinctions among European Mediterranean cultures. The survey was conducted on a convenient sample of students from different academic disciplines in Croatia, Italy, and Greece (N=1097). An important aspect of the survey methodology was the creation of an instrument designed to evaluate agreement with bioethical standards. The framework for bioethical standards, which are guidelines for improving the relationship between people and the environment, was developed through the preceding project *European Bioethics in Action* (*EuroBioAct*). This presentation aims to share the survey's preliminary results, their implications for further research, and the possibilities of practical implementation of bioethical standards.

RAZLIČITE (MEDITERANSKE) KULTURE, ISTI PROBLEMI: UVIDI IZ PROJEKTA *EUROBIOMED*

Jedan od ciljeva projekta *EuroBioMed* (HRZZ IP-2020-02-7450) bio je provesti kvantitativno istraživanje o različitim bioetičkim temama kako bi se istražile sličnosti i razlike među europskim mediteranskim kulturama. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku studenata različitih akademskih disciplina u Hrvatskoj, Italiji i Grčkoj (N=1097). Važan aspekt metodologije istraživanja bilo je stvaranje instrumenta osmišljenog za ocjenu slaganja s bioetičkim standardima. Kroz prethodni projekt, *European Bioethics in Action* (*EuroBioAct*) razvijen je okvir za bioetičke standarde koji su smjernice za poboljšanje odnosa između ljudi i okoliša. Namjera je ovog izlaganja podijeliti

preliminarne rezultate istraživanja, njihove implikacije za daljnja istraživanja i mogućnosti praktične primjene bioetičkih standarda.

SUZANA VULETIĆ[1], BRANKICA JURANIĆ[2], ŽELJKA DUJMIĆ[3], METKA LIPIČ BALIGAČ[4]

[1] *Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /*
Catholic Faculty of Theology in Đakovo, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

[2] *Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /*
Faculty of Dental Medicine and Health, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

[3] *Opća bolnica »Dr. Josip Benčević«, Slavonski Brod, Hrvatska /*
Dr. Josip Benčević General Hospital, Slavonski Brod, Croatia

[4] *Opća bolnica Murska Sobota, Slovenija /*
Murska Sobota General Hospital, Slovenia

DUHOVNA DIMENZIJA PATNJE PALIJATIVNIH BOLESNIKA I RELIGIOZNA PREVIRANJA NE/PRIHVAĆANJA TERMINALNIH KONOTACIJA

Duhovnost ima vrlo značajan osnažujući potencijal u svim životnim događajima, a napose u borbi s bolešću i njenom ne/mogućnošću ozdravljenja kod terminalnih bolesnika. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, palijativna skrb objedinjuje psihološke i duhovne aspekte skrbi. Stoga strateški dokumenti palijativne medicine podržavaju njezino uvažavanje u osiguranju holističkih potreba integrativnog pristupa. Kroz prizmu antropološke medicine i bio-psiho-socijalnog pristupa, duhovnom se skrbi može značajnije ublažiti dimenzija sveobuhvatne egzistencijalne patnje i koncepta »totalne boli«, ispravnim vjerničkim prihvaćanjem i osmišljenjem terminalnog stanja u kojem se bolesnik i njegovi bližnji nalaze. Međutim, u stanju nerealnih religioznih očekivanja misterioznih ozdravljenja, iskrivljene ekstrinzične religioznosti, može doći do različitih duhovnih previranja, cjenjkanja, ucjenjivanja i neostvarivih uvjerenja, što može dodatno psihološki otežati bolesnikovo stanje neutaženošću duhovnih očekivanja i kao takvo se također može značajno održavati na brojne bioetičke dileme skrbi na kraju života. Stoga nam je namjera prikazati različite koncepcije religioznosti, služeći se konkordacijskom analogijom po tanatološkom pristupu Elisabeth Kübler-Ross.

THE SPIRITUAL DIMENSION OF THE SUFFERING OF PALLIATIVE PATIENTS AND RELIGIOUS PERTURBATIONS OF NON/ACCEPTANCE OF TERMINAL CONNOTATIONS

Spirituality has a very significant empowering potential in all life events, especially in the fight with illness and its inability to heal by terminally ill patients. According to the World Health Organization, palliative care combines the psychological and spiritual aspects of care. Therefore, strategic documents of palliative medicine support its appreciation in ensuring the holistic needs of an integrative approach. Through the prism of anthropological medicine and the bio-psycho-social approach to palliative patients, the spiritual dimension of their existential suffering and the concept of "total pain", it can be significantly alleviated by the correct religious acceptance of the terminal state in which the patient and his/her close ones find themselves. However, in a state of unrealistic religious expectations, distorted extrinsic religiosity, various spiritual turmoils and unattainable beliefs can occur, which can further psychologically aggravate the patient's condition, and as such, it can significantly influence numerous bioethical dilemmas of the end-of-life care. Therefore, our intention is to present different concepts of religiosity, using the concordance analogy, according to Elisabeth Kübler-Ross' thanatological approach.

IVANA ZAGORAC
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

BIOS I *ETOS* U BIOETICI: JEDAN SENTIMENTALNI POGLED

Izlaganje ima nakanu revitalizirati raspravu o značenjima pojmova *bios* i *etos* u složenici *bioetika*. Uvodno će se navesti uobičajena razumijevanja predmeta, pristupa i metodologije bioetike. Središnji dio izlaganja usmjeren je sagledavanju mogućnosti i granica sentimentalističkih doprinosa razmatranju ključnih pojmova bioetike. Polazna je teza da emocije (odnosno *strasti* ili *sentimenti* prema terminologiji iz filozofske tradicije) utječu na donošenje moralnih sudova. To istovremeno ne znači da ih se ovdje smatra nužnima za konstituiranje moralnosti, međutim ukazuje se na teorijski odmak od strogo racionalističkog zasnivanja morala. U nastavku se razmatraju različita viđenja djelovanja emocija koja otvaraju nove mogućnosti za određivanje kako *biosa* tako i *etosa*, a time i potencijalne izazove za razumijevanje predmeta bioetike kao znanstvenog područja interesa.

BIOS AND *ETHOS* IN BIOETHICS: A SENTIMENTAL VIEW

This presentation aims to revitalize the discussion on the meanings of the terms *bios* and *ethos* in the word *bioethics*. The introduction sets out common understandings, approaches and methodologies of bioethics. The central part of the presentation aims to explore the possibilities and limitations of sentimentalist contributions to the consideration of key concepts in bioethics. The starting thesis is that emotions (i.e., *passions* or *sentiments* according to the terminology of the philosophical tradition) influence the formation of moral judgments. However, this does not mean that they are seen as necessary for the constitution of morality, but points to a theoretical departure from a strictly rationalist justification of morality. In the following, different views on the effect of emotions are considered, which open up new possibilities for defining both *bios* and *ethos* and thus potentially challenge the understanding of what bioethics is as a scientific field of interest.

SAŠA ZAVRTNIK, JELENA LOBOREC
Geotehnički fakultet u Varaždinu, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Geotechnical Engineering in Varaždin, University of Zagreb, Croatia

STANJE ONEČIŠĆENJA METALIMA RAZLIČITIH SASTAVNICA OKOLIŠA I ULOGA MEDONOSNIH PČELA KAO BIOLOŠKIH POKAZATELJA

Industrijskom revolucijom počelo je ozbiljnije onečišćenje prirode i naše neposredne životne sredine. Tako se u okoliš već 150 godina intenzivno i koncentrirano ispuštaju razni štetni spojevi među kojima i teški, odnosno toksični metali. S obzirom na biodostupnost pojedinog metala u sastavnicama okoliša, medonosne su pčele korištene kao biološki pokazatelji prisustva metala u ekosustavima. Iako metali ne uzrokuju trenutne masovne pomore pčela, akumuliraju se u njihovim tijelima, kao i u proizvodima, što se može odraziti na njihovo zdravlje, a konzumacijom pčelinjih proizvoda i na zdravlje ljudi. Znanstveno istraživanje u sklopu projekta »Pčele – čuvarice života na Zemlji«, provedeno na području Varaždinske županije, uključivalo je terensko uzorkovanje pojedinih sastavnica okoliša, kao i biljnog materijala te onog iz pčelinjih zajednica. U uzorcima s pet različitih lokacija, ovisno o različitom stupnju antropogenog pritiska, određivani su teški metali kadmij, olovo i živa. Analize uzoraka vode i tla rađene su na Geotehničkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u Laboratoriju za geokemiju okoliša, dok su analize meda i pčela rađene u Nastavnom zavodu za javno zdravstvo »Dr. Andrija Štampar« u Zagrebu.

STATE OF DIFFERENT ENVIRONMENTAL COMPONENTS PRESENTED THROUGH HONEY BEES AS BIOLOGICAL INDICATORS OF METAL CONTAMINATION

With the industrial revolution, more serious pollution of nature and our immediate environment began. Thus, various harmful compounds, including heavy and toxic metals, have been intensively and concentratedly released into the environment for 150 years. Considering the bioavailability of individual metals in environmental components, honey bees were used as biological indicators of the presence of metals in ecosystems. Although metals do not cause immediate mass bee deaths, they accumulate in their bodies, as well as in the

products, which can affect their health, and the consumption of bee products can also affect the health of humans. Scientific research as part of the project "Bees – Guardians of Life on Earth", carried out in the Varaždin County, included field sampling of individual environmental components, as well as plant material and that from bee colonies. Heavy metals cadmium, lead and mercury were determined in samples from five different locations, depending on the different degree of anthropogenic pressure. Analyses of water and soil samples were performed at the Geotechnical Faculty, University of Zagreb, in the Laboratory for Environmental Geochemistry, while analyses of honey and bees were performed at the Dr. Andrija Štampar Institute for Public Health in Zagreb.

SAŠA ZAVRTNIK[1], DAMIR ŽUBČIĆ[2]
[1] *Geotehnički fakultet u Varaždinu, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Geotechnical Engineering in Varaždin, University of Zagreb, Croatia*
[2] *Veterinarski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Veterinary Medicine, University of Zagreb, Croatia*

ISPRAZNOST POSTOJANJA

Svaki se pojedinac prije ili kasnije, prirodno ili uslijed oboljenja ili nesreće, susretne sa smrću druge osobe ili s vlastitom smrtnošću. Ako ne ranije, obično u tim trenucima dolazi do postavljanja pitanja smisla i svrhe života kao takvog, kao i vlastitog postojanja i njegova okončanja. O smislu ljudskog postojanja raspravlja starozavjetno djelo, knjiga Propovjednika, kao dio starohebrejske mudrosne književnosti. Razmatranja, iskustva i poruke tog djela imaju nadvremenski karakter te mogu biti od pomoći i čovjeku materijalistu trećeg milenija. Iako isprva pesimistična, narav je knjige zapravo ohrabrujuća i potiče na zahvalnost, što je itekako potrebno u spoznaji prolaznosti zemaljskog bivanja te u nošenju s gubitkom voljene osobe. U prilog tematici snažno svjedoči i osobno iskustvo osobe oboljele od zloćudnog tumora, koje govori o borbi, predanju, tuzi, prihvaćanju, ohrabrivanju i utjesi. Multidisciplinarni karakter i integrativnost bioetike na ovom primjeru pokazuje svoju svrhovitost u suradnji biomedicine, palijativne skrbi, humanizma i snage pojedinca kroz duhovnost i osobnu vjeru.

THE VANITY OF EXISTENCE

Every individual sooner or later, naturally or as a result of illness or accident, encounters the death of another person or his/her own mortality. If not earlier, it is usually in these moments that the question of the meaning and purpose of life as such, as well as one's own existence and its end, comes into question. The meaning of human existence is discussed in the Old Testament book of Ecclesiastes as part of the ancient Hebrew wisdom literature. The considerations, experiences and messages of that work have a timeless character and can be of help to the materialistic man of the third millennium. Although pessimistic at first, the nature of the book is actually encouraging and encourages gratitude, which is necessary when realizing the transience of earthly be-

ing and when dealing with the loss of a loved one. In support of the topic, the personal experience of a person who suffered from a malignant tumour, which speaks of struggle, surrender, sadness, acceptance, encouragement and consolation, is a strong testimony. The multidisciplinary character and integrative nature of bioethics in this example shows its purposefulness in the cooperation of biomedicine, palliative care, humanism and the strength of the individual through spirituality and personal faith.

Studentska bioetička radionica
EGZISTENCIJA, NESIGURNOST I NASILJE

Student Bioethics Workshop
EXISTENCE, INSECURITY, AND VIOLENCE

DARIJO ANUŠIĆ
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

ETIČKE I MORALNE DILEME PRI ZAPOŠLJAVANJU SLIJEPIH OSOBA

Slijepe osobe, kao i sve druge osobe koje žele ravnopravan tretman od strane poslodavaca pri svojem zapošljavanju kako bi osigurale vlastitu biološku i društvenu egzistenciju, suočavaju se s etičkim i moralnim dilemama vezanim uz otvoreno prikazivanje ili taktičko skrivanje sljepoće prije dobivanja poziva za intervju, odnosno izravno sučeljavanje. S druge strane, ako se odluče na taktičko prikrivanje vlastite sljepoće, može se javiti etička i moralna dilema o ispravnosti takvog postupka, a koja se filozofskim rječnikom često naziva »plemenitim lažima«. Potencijalni poslodavci susreću se s dilemom: je li ispravno riskirati i zaposliti osobu s manjom radnom sposobnošću i produktivnošću ili postupiti na ljudski i empatični način, odnosno pružiti jednaku šansu za dokazivanjem bez obzira na tjelesno oštećenje. O čemu ovisi ovaj izbor i koliko je razvoj tehnologije pomogao pri smanjenju ovih dilema?

ETHICAL AND MORAL DILEMMA IN EMPLOYING BLIND PERSONS

Blind people, like all other people who want equal treatment by employers in their employment in order to ensure their own biological and social existence, face ethical and moral dilemmas related to openly displaying or tactically hiding their blindness before receiving an invitation for an interview or direct confrontation. On the other hand, if they decide to tactically conceal

their own blindness, an ethical and moral dilemma may arise regarding the correctness of such an act is often called “noble lies” in the philosophical vocabulary. Potential employers are faced with the dilemma: is it right to take a risk and hire a person with lower work capacity and productivity or act in a humane and empathetic way, that is, provide an equal chance to prove themselves regardless of physical impairment. What does this choice depend on and how much has the development of technology helped to reduce these dilemmas?

BARBARA BABIČ
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

BIOETIČKA PERSPEKTIVA GENETSKOG MODIFICIRANJA DJECE

U ovom izlaganju tematizirat će se problematika genetski modificirane djece, sagledavajući taj fenomen kroz bioetičku prizmu. Osvrtom na projekt doktora He Jiankuija, koji je modificirao embrije nastale umjetnom oplodnjom kako bi izbjegao prenošenje HIV-a s oca na djecu, a koji je ranije radio i na drugim slučajevima na kojima su se koristile druge metode, poput MDT metode (mitohondrijsko doniranje) i CRISPR tehnologije, izložit će se pozitivne i negativne strane utjecaja na gene embrija. Zaključno, analizirat će se primjeri klinika za oplodnju u kojima se prakticira genetsko modificiranje u svrhu determiniranja boje očiju i kose djeteta. Time će se problematizirati i apriorno postavljanje »estetskih ideala« i negativni utjecaji potonje prakse na društvo i egzistenciju individua.

BIOETHICAL PERSPECTIVE OF THE GENETIC MODIFICATION OF CHILDREN

In this presentation, the issue of genetically modified children will be discussed, looking at this phenomenon through a bioethical prism. By referring to Dr. He Jiankui's project, who modified the embryos created by artificial insemination in order to avoid the transmission of HIV from father to children, and who previously worked on other cases where other methods were used, such as the MDT method (mitochondrial donation) and CRISPR technologies, the positive and negative sides of the impact on embryo genes will be presented. In conclusion, examples of fertilization clinics where genetic modification is practiced for the purpose of determining the colour of a child's eyes and hair will be analysed. This will problematize the *a priori* setting of "aesthetic ideals" and the negative impact of the latter practice on society and the existence of individuals.

MIJA BEBEK, INGA HRON
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

NASILJE PREMA SEBSTVU

Ovo izlaganje bavi se temom raznih oblika nasilja koje pod unutarnjim i vanjskim utjecajima izvršavamo nad sebstvom. S obzirom na složenost i višeslojnost pojma *sebstva*, radi preciznijeg označavanja područja naše rasprave, koristit ćemo se definicijom sebstva Carla Gustava Junga. Nakon objašnjavanja Jungove definicije sebstva, krenut ćemo u analizu raznovrsnih čimbenika, prvenstveno onih društvene (sociološke) prirode, zatim one unutarnje (ponajviše psihološke), koji vrše utjecaj na način na koji se postupa sa sebstvom; način koji je negativan i destruktivan, što neizbježno proizlazi iz prirode ove analize. Zatim ćemo iz detaljne analize svih navedenih čimbenika pokušati izvesti zaključak o tome koliko svijest o ovim utjecajima, kao i filozofska analiza (u vidu potencijalne filozofske terapije), mogu doprinijeti smanjenju takvih utjecaja te ublažiti destruktivnost i nasilje prema sebstvu.

VIOLENCE AGAINST THE SELF

This presentation deals with the topic of various forms of violence that we carry out against the self under internal and external influences. Given the complexity and multi-layered nature of the concept of self, in order to more precisely mark the area of our discussion, we will use Carl Gustav Jung's definition of self. After explaining Jung's definition of the self, we will begin the analysis of various factors, primarily those of a social (sociological) nature, then internal ones (mostly psychological), which influence the way the self is treated; a way that is negative and destructive, which inevitably follows from the nature of this analysis. Then, from a detailed analysis of all the mentioned factors, we will try to draw a conclusion about the extent to which awareness of these influences, as well as philosophical analysis (in the form of potential philosophical therapy), can contribute to reducing such influences and mitigate destructiveness and violence towards the self.

DORA BIČANIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

ZAPADNA AKADEMSKA INTERPRETACIJA ĐINISTIČKE BIOETIKE

Đinizam je religija – čiji je glavni nauk da je ljudska egzistencija strogo odvojena od nasilja – koja je nastala u 6. st. pr. Kr. kao reformni pokret unutar brahmanizma. S obzirom na svoje jedinstvene etičke dimenzije (posebice bioetičke), unutar zapadnog akademskog područja analize komparativnih religija moguće je pronaći veći broj radova na temu đinističke etike. S obzirom na to, cilj je ovog izlaganja ponuditi kratki pregled radova na temu etike đinizma, s ciljem shvaćanja, interpretacije i analize percepcije đinističke (bio)etike u zapadnom akademskom svijetu.

WESTERN ACADEMIC INTERPRETATION OF JAINIST BIOETHICS

Jainism is a religion – the main teaching of which is that human existence is strictly separated from violence – which arose in the 6th century BC as a reforming movement within Brahmanism. Considering its unique ethical dimensions (especially bioethical), within the western academic field of comparative religion analysis, it is possible to find a large number of works on the topic of Jainist ethics. With this in mind, the aim of this presentation is to offer a brief overview of works on the topic of Jainism ethics, with the aim of understanding, interpreting, and analysing the perception of Jainist (bio)ethics in the Western academic world.

JURAJ BOBANOVIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

NASILJE KAO IZVOR DESENZIBILIZACIJE DRUŠTVA

Prisutnošću društvenih medija, crne kronike koja zauzima većinski dio vijesti koje čujemo iz svijeta te filmova i serija u kojima je nasilje ekvivalentno šetnji po gradu u sunčano jutro, ne čudi što je društvo danas iznimno desenzibilizirano i flegmatično prema većini nasilja koje nas okružuje. *Cyberbullying*, ubojstva i ekstremni slučajevi nasilja dijelovi su našeg svijeta – a koji, međutim, više ne izazivaju gađenje i čuđenje. Ovim izlaganjem pokušat će se objasniti fenomen *desenzibilizacije* i odgovoriti na pitanje: čeka li nas svijetla budućnost ili smo na putu k propasti?

VIOLENCE AS A SOURCE OF SOCIETY'S DESENSIBILIZATION

With the presence of social media, the black chronicle that occupies the majority of the news we hear from the world, and films and series in which violence is equivalent to walking around town on a sunny morning, it is no surprise that today's society is extremely desensitized and phlegmatic towards most of the violence that surrounds us. Cyberbullying, murders, and extreme cases of violence are parts of our world – which, however, no longer cause disgust and wonder. This presentation will try to explain the phenomenon of *desensibilization* and answer the question: is a bright future waiting for us or are we on the way to ruin?

ANTONIO CURKIĆ, VLATKA PERKOVIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska / Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

UPITNOST TEHNOLOŠKOG NAPRETKA KROZ PRIZMU SUVREMENOG RATOVANJA

U ovom izlaganju bit će prikazane dvije perspektive o ulozi tehnologije u suvremenom ratovanju. Prva perspektiva odnosi se na tvrdnju da je upotreba tehnologija humana zbog smanjenja žrtava u ratu koji je neizbježan iz pogleda političkog realizma. Međutim, ova perspektiva previđa činjenicu da je suvremena tehnologija pogodna za korisnika, ali ne i za onoga protiv koga se koristi. Stoga je nužno sagledati i drugu perspektivu koja humanost podrazumijeva kao potrebitu za kontrolu tehnologije, a koja se u suvremenom ratovanju prečesto iskorištava za umnožavanje nasilja. Druga perspektiva uzima u obzir neke od mogućih posljedica vojne tehnologije za pojedinca, društvo i prirodu jer su mnoge od njih često ireverzibilne. Neupitno je da nam je tehnologija potrebna, ali je isto tako nužna i *humanost* i *kontrola* nad tehnologijom – kako bi se očuvala sigurnost.

THE QUESTION OF TECHNOLOGICAL PROGRESS THROUGH THE PRISM OF MODERN WARFARE

This presentation will present two perspectives on the role of technology in modern warfare. The first perspective refers to the claim that the use of technologies is humane due to the reduction of casualties in war, which is inevitable from the point of view of political realism. However, this perspective overlooks the fact that modern technology is convenient for the user, but not for the one against whom it is used. Therefore, it is necessary to look at another perspective, which implies humanity as necessary for the control of technology, and which in modern warfare is too often used to multiply violence. The second perspective takes into account some of the possible consequences of military technology for the individual, society, and nature as many of them are often irreversible. It is unquestionable that we need technology, but *humanity* and *control* over technology are also necessary – in order to preserve security.

MATE ČIČMIR
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

NASILJE POD KRINKOM UMJETNOSTI

Da se za ljepotu mora trpjeti, izreka je koja se odražava ispod krinke umjetnosti. Predivni urezi na masci koji su vidljivi svim promatračima često ispod svojeg blještavila kriju izmučena lica muza. Poznati su primjeri od Pabla Picassa u slikarstvu do recentnijih genija sedme umjetnosti, poput Stanleyja Kubricka ili Alfreda Hitchcocka, koji nisu prezali od fizičkog nasilja ne bi li što bolje dočarali ideju koju su htjeli urezati u kolektivnu svijest čovječanstva. Ako pogledamo i primjer sustavnog seksualnog zlostavljanja u Hollywoodu, s kojeg se sve do *MeToo* pokreta skretao pogled, shvaćamo da perfekcionizam genija nije jedini izvor nasilja koje se vrši nad muzama umjetničkih djela. Ovo istraživanje ima zadatak proučiti dehumanizaciju muze i njezino svođenje na puki estetski objekt kojim upravljaju geniji i moćnici te upozoriti na nasilje kojem takva sustavna dehumanizacija vodi.

VIOLENCE UNDER THE GUISE OF ART

That one has to suffer for beauty is a saying that is reflected under the guise of art. The beautiful carvings on the mask, which are visible to all observers, often hide the tortured faces of the muses under their glare. There are well-known examples from Pablo Picasso in painting to more recent geniuses of the seventh art, such as Stanley Kubrick or Alfred Hitchcock, who did not shy away from physical violence in order to better convey the idea they wanted to engrave in the collective consciousness of humanity. If we also look at the example of systematic sexual abuse in Hollywood, which was ignored until the *MeToo* movement, we understand that the perfectionism of genius is not the only source of violence that is perpetrated against the muses of works of art. This research has the task of studying the dehumanization of the muse and its reduction to a mere aesthetic object managed by geniuses and the powerful, and to warn of the violence to which such systematic dehumanization leads.

ANDREJA DUJAM
Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia

NASILJE NAD ŽENAMA U OBITELJI

U ovom izlaganju bavit ćemo se nasiljem nad ženama u obitelji. Prvotno, nasilje ćemo definirati kao namjerno dominiranje jednog bića nad drugim, bilo fizičko ili psihičko. Nasilje u obitelji predstavlja ozbiljan društveni problem koji, smatramo, moramo riješiti. Ono postaje svakodnevica koja se pojavljuje u mnogo oblika: psihičko/emocionalno, fizičko, ekonomsko, seksualno nasilje te kombinacije navedenih. Svaka vrsta nasilja ostavlja teške posljedice po fizičko i psihičko zdravlje žrtve. Kako i danas, tako su i u prošlim vremenima žene bile izložene raznim oblicima zlostavljanja jer se položaj žena smatrao nižim u odnosu na muškarce. U Hrvatskoj postoje zakoni i propisi usmjereni na sprječavanje nasilja u obitelji (pogotovo nasilja nad ženama), a unatoč tome više od 60 % žena žrtve su nekog oblika nasilja u obitelji.

VIOLENCE AGAINST WOMEN IN THE FAMILY

In this presentation, we will deal with violence against women in the family. Firstly, we will define violence as the intentional domination of one being over another, be it physical or psychological. Domestic violence is a serious social problem that we believe must be solved. It becomes a daily occurrence that appears in many forms: psychological/emotional, physical, economic, sexual violence, and combinations of the above. Every type of violence leaves serious consequences for the physical and mental health of the victim. Just like today, in the past, women were exposed to various forms of abuse because the position of women was considered lower than men. In Croatia, there are laws and regulations aimed at preventing domestic violence (especially violence against women), and despite this, more than 60% of women are victims of some form of domestic violence.

KARLO EKMEČIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

INTERNET – DIGITALNI KOLOSEUM

Još je od davnina ljudski rod fasciniran nasiljem. Iako bi neki smatrali nasilje nečim od čega se obično zazire i što se izbjegava, povijest i svakodnevica pokazuju drukčije. Primjeri javnih i masovno posjećivanih atrakcija poput antičkih teatara u kojima su se pogubljivali zatvorenici, gladijatorskih borbi, srednjovjekovnih vješanja, obezglavljivanja i paljenja na lomači, samo potvrđuju navedenu pretpostavku. U današnjem digitalnom dobu nema više smaknuća na trgovima, međutim, internet vrvi viralnim snimkama pogibelji, radilo se o *liveleakovima* nesreća iz tvornica, *dashcamovima* koji su zahvatili snimke fatalnih sudara ili snimkama uličnih tuča i sl. Sadržaj na internetu danas je pun nasilja, ne filmskog već stvarnog, dijeljenog i pristupačnog svakom njegovom korisniku. Cilj je ovog izlaganja skrenuti pozornost na navedenu ljudsku sklonost prema gledanju (stvarnog) nasilja te rasvijetliti tamne kutke ljudske znatiželje i interesa koji su zapravo prisutni u svima nama.

INTERNET – DIGITAL COLOSEUM

Humankind has been fascinated by violence since ancient times. Although some would consider violence as something that is usually repulsive and avoided, history and everyday life show otherwise. Examples of public and mass-visited attractions such as ancient theatres where prisoners were executed, gladiator fights, medieval hangings, beheadings, and burning at the stake, only confirm the stated assumption. In today's digital age, there are no more executions in the squares, however, the Internet is full of viral videos of deaths, such as live leaks of accidents from factories, dashcams that captured footage of fatal collisions or footage of street fights, etc. Content on the Internet today is full of violence, not cinematic but real, shared and accessible to every user. The aim of this presentation is to draw attention to the mentioned human tendency towards watching (real) violence and to shed light on the dark corners of human curiosity and interest that are actually present in all of us.

DOMINICA FIRŠT
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

GLOBALIZIRANA PROSTITUCIJA

Globalizacija je stvorila horizont prostitucije u kojem su određeni rodovi određenih narodnosti i određenih kultura više zastupljeni od drugih. Fenomen globalne imaginacije »egzotične« djevojke iz istočne Europe stvorila je zapadna muška kultura. Izbjegavajući paternalističku viktimizaciju žena s jedne strane, te naivno oslobađajuće shvaćanje prostitucije s druge, u ovom će se izlaganju pokušati nazrijeti doprinos globalizacije u trenutnom pozicioniranju prostitutki – tko su one, točnije – kako postaju to što jesu? Prikazat će se kako globalizacija potiče trgovinu seksualnom radnom snagom i/ili robljem, pritom stvarajući tzv. »sjenovitu globalizaciju«. Vodeći se načelima situirane spoznaje, društvene genealogije znanja te konceptima moći i produkcije subjekta Michela Foucaulta – vidjet će se kako suvremeni uvjeti globalizacije generiraju određenu vrstu tijela koja sama sebe postavljaju kao seksualnu robu na svjetskom tržištu.

GLOBALIZED PROSTITUTION

Globalization has created a horizon of prostitution in which certain genders of certain nationalities and certain cultures are more represented than others. The phenomenon of the global imagination of the “exotic” girl from Eastern Europe was created by Western male culture. Avoiding the paternalistic victimization of women on the one hand, and the naive liberating understanding of prostitution on the other, this presentation will attempt to glimpse the contribution of globalization in the current positioning of prostitutes – who are they, more precisely – how do they become what they are? It will be shown how globalization promotes the trade in sexual labour and/or slaves, while creating the so-called “shadowy globalization”. Guided by the principles of situated knowledge, the social genealogy of knowledge and the concepts of power and production of the subject by Michel Foucault – it will be seen how the contemporary conditions of globalization generate a certain type of body that positions itself as a sexual commodity on the world market.

DOMINICA FIRŠT, LEA MRAZ, MATE PAVIĆ, MIHAEL VRBANC
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

Studentska radionica »KOLIKO SI SIGURAN?«

Studentska radionica naslova »Koliko si siguran?« predstavlja kviz općeg znanja s naglaskom na političkim i društvenim zbivanjima u Republici Hrvatskoj – iz vizure nasilja i nesigurnosti koju građani Republike Hrvatske trpe ili osjećaju. Kviz će se sastojati od osam pitanja koja će se doticati raznih tema, primjerice: pravne zaštite, organiziranog kriminala, nasilja u obitelji i izvan nje te političkih odgovora na društvena kretanja poput migracija, inflacije i sl. Odgovori su zamišljeni kao edukacija studenata o trenutnom stanju povezanom s navedenim temama i problemima, a izvor za njih bit će službene baze Republike Hrvatske, poput Državnog zavoda za statistiku. Nakon kviza uslijedit će rasprava na kojoj će studenti reflektirati – kako o sadržaju kviza, tako i o razini političke pismenosti i angažiranosti u Republici Hrvatskoj.

Student Workshop "HOW SECURE ARE YOU?"

The student workshop titled "How Secure Are You?" represents a general knowledge quiz with an emphasis on political and social events in the Republic of Croatia – from the perspective of violence and insecurity that the citizens of the Republic of Croatia suffer or feel. The quiz will consist of eight questions that will touch on various topics, for example: legal protection, organized crime, violence in and outside the family, and political responses to social trends such as migration, inflation, etc. The answers are intended to educate students about the current situation related to the mentioned topics and problems, and the source for them will be the official databases of the Republic of Croatia, such as the State Statistics Office. After the quiz, there will be a discussion during which students will reflect – both on the content of the quiz and on the level of political literacy and engagement in the Republic of Croatia.

TIN FRESL
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

OBREDNO NASILJE KAO OBLIK INSTITUCIONALNE KONTROLE

Koncepcija mimetičke želje, koju je razvio René Girard, objašnjava da ljudi nemaju izvorne želje, nego da imitiraju želje ostalih. U takvom modelu društva neminovan je sukob interesa, koji s vremenom prerasta u nasilje. Da bi izbjegli sukob koji ugrožava egzistenciju, ljudi preusmjeravaju nasilne prakse na obredne rituale, pretvarajući tako obredni objekt u žrtvu, čime potiskuju probleme stvarajući prividan sklad. Girardova analiza povijesnih primjera žrtvovanja i teorija biopolitike Michela Foucaulta poslužit će za identificiranje metoda s pomoću kojih suvremene institucije uspostavljaju kontrolu nad društvom koristeći tradiciju kao izliku. Filozofijsko antropologijskom analizom stavit će se naglasak na problem marginalizacije određenih skupina koje u suvremenim društvima postaju žrtveni objekti.

RITUAL VIOLENCE AS A FORM OF INSTITUTIONAL CONTROL

The concept of mimetic desire, developed by René Girard, explains that people do not have original desires, but rather imitate the desires of others. In such a model of society, a conflict of interests is inevitable, which eventually turns into violence. To avoid conflict that threatens existence, people divert violent practices into ceremonial rituals, by turning the ritual object into a victim, thus repressing problems by creating an apparent harmony. Girard's analysis of historical examples of sacrifice and Michel Foucault's theory of biopolitics will serve to identify the methods by which contemporary institutions establish control over society using tradition as an excuse. Philosophical anthropological analysis will emphasise the problem of marginalization of certain groups that become sacrificial objects in contemporary societies.

PAULA HERCEG
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

PITANJE NASILJA U BORILAČKIM SPORTOVIMA

Današnje društvo često percipira nasilje kao isključivo loše, kao način kojim drugome vršimo nešto nažao. Ipak, postoje ljudske aktivnosti koje pokazuju drukčije, poput sportova kojima je nasilje temeljna pretpostavka. Borilački sportovi i američki nogomet neki su od primjera. Problematika koju ćemo sagledati u ovakvim sportovima, koji uključuju različite oblike nasilja (od naguravanja, zastrašivanja do nanošenja boli suparniku), moralnog je karaktera. Kako bi se opravdalo korištenje ovakvih sredstva unutar nasilnih sportova potrebno je razlučiti moral koji dolazi »izvana«, odnosno onaj koji izražava moralne vrijednosti vanjskog svijeta, od »unutarnjih« principa nužnih za sport. Ako pretpostavimo Kantovo načelo po kojem ne smijemo druge tretirati kao objekte svojih ciljeva, onda nanošenje nasilja nikada nije moralno prihvatljivo. Tako pitanje morala u nasilnim sportovima ostaje otvoreno mnogim kritikama unatoč pokušajima opravdanja.

THE QUESTION OF VIOLENCE IN MARTIAL ART

Today's society often perceives violence as exclusively bad, as a way to harm others. However, there are human activities that show otherwise, such as sports where violence is the basic assumption. Martial arts and American football are some examples. The issues that we will look at in these kinds of sports, which include various forms of violence (from pushing, intimidation to inflicting pain on an opponent), are of a moral character. In order to justify the use of such means within violent sports, it is necessary to distinguish the morality that comes "from outside", that is, the one that expresses the moral values of the outside world, from the "internal" principles necessary for sports. If we assume Kant's principle that we must not treat others as objects of our goals, then inflicting violence is never morally acceptable. Thus, the question of morality in violent sports remains open to many criticisms despite attempts to justify it.

UNA ISAJBEGOVIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

SUVREMENI ČOVJEK KAO SCHELEROV ČOVJEK RESANTIMANA

Njemački fenomenolog Max Scheler opisuje *resantiman* kao samo-zatrovanost uma uzrokovano sistematskim potiskivanjem emocija koje proizlaze iz potrebe za usporedbom sebe s drugima i određivanjem identiteta isključivo unutar te komparacije. Takvo potiskivanje i odgađanje emocionalnih reakcija dovode do obmanjujućih sustava vrijednosti i poremećenih moralnih prosudbi. Oslanjajući se na Schelerovu studiju *Resantiman. Resantiman u gradbi morala* (njem. *Ressentiment. Das Ressentiment im Aufbau der Moralen*), ovo izlaganje istražuje aktualnost Schelerova čovjeka resantimana danas, utjecaj spoznaja o resantimanu na razumijevanje izvora nasilja te mogućnost primjene metoda odrješenja od resantimana za suzbijanje nasilja. Također, ovo izlaganje ističe i društvenu komponentu resantimana koja se posebice očituje kroz resantiman kritike i inverziju morala te otvara pitanje prepoznavanja resantimana u područjima suvremene borbe za ljudska prava.

MODERN MAN AS SCHELER'S MAN OF RESSENTIMENT

The German phenomenologist Max Scheler describes ressentiment as a self-poisoning of the mind caused by the systematic suppression of emotions arising from the need to compare oneself with others and determine one's identity solely within that comparison. Such suppression and delaying of emotional reactions lead to misleading value systems and disturbed moral judgments. Based on Scheler's study *Ressentiment. Ressentiment in the Construction of Morals* (German: *Ressentiment. Das Ressentiment im Aufbau der Moralen*), this presentation explores the relevance of Scheler's man of ressentiment today, the influence of knowledge about ressentiment on the understanding of the source of violence, and the possibility of applying methods of getting rid of ressentiment to suppress violence. Also, this presentation highlights the social component of ressentiment, which is particularly manifested through ressentiment of criticism and inversion of morality, and opens the issue of recognizing ressentiment in the areas of the contemporary struggle for human rights.

MORENA JERKOVIĆ
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

BIOETIČKA PERSPEKTIVA SUROGATNOG MAJČINSTVA S FOKUSOM NA NEGATIVNU SAMOPERCEPCIJU KOD DJETETA

Bioetička perspektiva surogatnog majčinstva s fokusom na negativnu samopercepciju kod djeteta iziskuje promišljanje o moralnim, socijalnim i psihološkim implikacijama ove prakse. Kroz primjer cijena u jednoj ukrajinskoj klinici, istaknut će se ekonomske aspekte ove prakse. Nadalje, naglasit će se negativne posljedice s kojima se mogu suočiti djeca rođena surogatnim majčinstvom, uključujući moguće probleme s identitetom, emocionalnim vezama i percipiranjem braka, kao i samog roditeljstva. Cilj je ove analize potaknuti dublje razumijevanje bioetičkih izazova povezanih sa surogatnim majčinstvom te potaknuti raspravu o pravima i dobrobiti djece u kontekstu ovog fenomena koji postaje sve prisutniji.

A BIOETHICAL PERSPECTIVE OF SURROGACY WITH A FOCUS ON CHILD'S NEGATIVE SELF-PERCEPTION

The bioethical perspective of surrogacy with a focus on the child's negative self-perception requires reflection on the moral, social and psychological implications of this practice. Through the example of prices in a Ukrainian clinic, the economic aspects of this practice will be highlighted. Furthermore, the negative consequences that can be faced by children born through surrogacy, including possible problems with identity, emotional bonds, and perception of marriage, as well as parenthood itself, will be emphasised. The aim of this analysis is to encourage a deeper understanding of the bioethical challenges associated with surrogacy and to encourage discussion about the rights and well-being of children in the context of this phenomenon, which is becoming more and more prevalent.

MARINA JURČIĆ
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

BIOETIČKA PERSPEKTIVA EUTANAZIJE – POSTAJE LI ŽIVOT IKAD NEMORALAN?

U ovom izlaganju analizirat ćemo aspekte bioetičke problematike eutanazije s nekoliko pozicija, sa svrhom postizanja orijentacije unutar područja navedenog problema. Naglasak će biti stavljen na istraživanje moralnosti samog čina, dok će popratne analize biti usredotočene na potrebe skupina koje ulaze u kategoriju potencijalnih korisnika eutanazije u zdravstvenoj skrbi. Navedeni odnos razmotrit ćemo referirajući se na nekoliko etičkih teorija kako bismo dobili jasniji uvid u odnos između ljudskih stanja, unutar kojih eutanazija postaje opcija, i ljudskog dostojanstva kao etičke kategorije. U skladu s analizom zdravstvenih potreba razmotrit ćemo financijske aspekte zdravstvene skrbi pacijenata i usporediti ih s potencijalnim utilitarističkim aspektima eutanazije. U našoj analizi, kao primjer, prikazat ćemo istraživanja zdravstvene njege osoba s cerebralnom paralizom.

A BIOETHICAL PERSPECTIVE OF EUTHANASIA – DOES LIFE EVER BECOME IMMORAL?

In this presentation, we will analyse aspects of the bioethical issue of euthanasia from several positions, with the aim of achieving orientation within the area of the stated problem. Emphasis will be placed on researching the morality of the act itself, while accompanying analyses will be focused on the needs of groups that fall into the category of potential users of euthanasia in health care. We will consider the aforementioned relationship by referring to several ethical theories in order to gain a clearer insight into the relationship between human conditions, within which euthanasia becomes an option, and human dignity as an ethical category. In line with the health needs analysis, we will consider the financial aspects of patient health care and compare them with the potential utilitarian aspects of euthanasia. In our analysis, as an example, we will present research on health care for persons with cerebral paralysis.

ANA KLASNIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

POVEZANOST NASILJA NAD ŽIVOTINJAMA I NASILJA NAD LJUDIMA

Ovo izlaganje bavit će se temom povezanosti nasilja nad životinjama s nasiljem nad ljudima. Određeni pojedinac koji vrši nasilje nad jednim živim bićem vrlo često biva nasilan i prema drugima, što potvrđuju i brojne studije. Neke studije navode kako nasilje nad životinjama često može poslužiti i kao indikator mogućeg obiteljskog nasilja, što bi upućivalo na to da se nasilna osoba ne zaustavlja na jednoj vrsti živog bića. Nasilje nad životinjama također upućuje i na asocijalno ponašanje, psihološke poremećaje i probleme s agresijom. Cilj je ovog izlaganja istaknuti važnost uvođenja strogih zakona za zaštitu životinja – kako pojedinci koji vrše nasilje ne bi nastavili ozljeđivati ostala živa bića.

THE CONNECTION OF VIOLENCE AGAINST ANIMALS AND VIOLENCE AGAINST PEOPLE

This presentation will deal with the topic of the connection between violence against animals and violence against people. A certain individual who commits violence against one living being very often becomes violent towards others as well, which is confirmed by numerous studies. Some studies state that violence against animals can often serve as an indicator of possible domestic violence, which would indicate that a violent person does not stop at one type of living being. Violence against animals also indicates antisocial behaviour, psychological disorders, and problems with aggression. The aim of this presentation is to emphasise the importance of introducing strict laws for the protection of animals – so that individuals who commit violence do not continue to injure other living beings.

BRUNA KOVAČEVIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

HERBARTOVA ODGOJNA NASTAVA – PUT K SIGURNIJEM DRUŠTVU

U vremenu i društvu poljuljanih temelja, koje školama postavlja zadatak prevladavanja društvene krize, zahtjev za odgojnom nastavom Johanna Friedricha Herbarta postaje ponovno aktualan. Herbartova odgojna nastava tvori misaoni krug, odgoj i karakter; iz misaonog kruga nastaju osjećaji, a iz osjećaja načela koja određuju buduće djelovanje bića. Oblikovanje karaktera razumijeva se kao put samoodređenja na kojem se, posredstvom odgojne nastave, izabire činiti dobro, a odbacuje zlo. Takvo idejno shvaćanje razlikuje se od sveprisutne nastave koja se zadovoljava prijenosom znanja, bez prilike za pružanjem konteksta i značenja znanju. Nastava o kojoj Herbart govori ona je koja s čovjekom postaje jedno; da se čovjeku oduzme znanje stečeno na takav način, ne bi više bio isti čovjek. Stoga je odgojna nastava bitan poticaj za promišljanje današnjeg stanja društva, a potencijalno i put k stvaranju sigurnijeg društva.

HERBART'S EDUCATIONAL TEACHING – THE WAY TO A SAFER SOCIETY

In a time and society with shaky foundations, which sets schools the task of overcoming the social crisis, the demand for Johann Friedrich Herbart's educational teaching becomes relevant again. Herbart's educational teaching forms a circle of thought, upbringing, and character; feelings arise from the circle of thoughts, and from feelings the principles that determine the future actions of beings. The formation of character is understood as a path of self-determination on which, through educational instruction, one chooses to do good and rejects evil. Such conceptual understanding is different from ubiquitous teaching that is satisfied with the transfer of knowledge, without the opportunity to provide context and meaning to knowledge. The teaching that Herbart speaks of is that which becomes one with man; if a man were deprived of the knowledge acquired in such a way, he would no longer be the same man. Therefore, educational teaching is an important stimulus for thinking about the current state of society, and potentially a path to creating a safer society.

MELANIE KRALJIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

UVJETOVANOST OPĆEG POLOŽAJA ŽENE U DRUŠTVU NA PRIMJERU KINESKE TRADICIJE BRAKA DUHOVA

Čovječje općedruštveno stanje i njegova uvjetovanost predstavljaju dugoživuće, aktualno pitanje. Očuvanje patrijarhalnih vrijednosti i dugo stojećih socijalnih očekivanja u društvu to pitanje čini još kompliciranijim u slučaju ženskog društvenog stanja. Na primjeru kulturnog i socijalnog konteksta kineske tradicije braka duhova, te uz dodatnu pomoć pravne i etičke perspektive, nastojat ću produbiti razumijevanje o razini i restriktivnosti uvjetovanja koja su nametnuta općem položaju žena u društvu.

CONDITIONING OF THE GENERAL POSITION OF A WOMAN IN SOCIETY USING THE EXAMPLE OF THE CHINESE TRADITION OF SPIRIT MARRIAGE

Man's general social condition and its conditioning represent a long-lived, current issue. The preservation of patriarchal values and long-standing social expectations in society makes the issue even more complicated in the case of women's social condition. Using the example of the cultural and social context of the Chinese spirit marriage tradition, and with the additional help of a legal and ethical perspective, I will try to deepen the understanding of the level and restrictiveness of conditioning imposed on the general position of women in society.

JAN KRUHAK, IVAN MAJIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

NASILJE NAD LAGANJEM

U današnjem, pa i dosadašnjem svijetu, posve je jasno kako je lagati »loše«. To je jedan stav, jedno mnijenje koje nadilazi zajednice, kulture i kontinente. Uhvate li nas u laži, kršćani će nas kuditi 8. Božjom zapovijedi, Židovi *Knjigom Izlaska*, budisti 4. pravilom, a Kant svojim kategoričkim imperativom. No, usprkos anti-pseudoizmu, koji nas prati pri odrastanju u civiliziranom svijetu, postavlja se pitanje: je li nam svima baš toliko jasno da je lagati »loše«? Ako jest, čemu onda općeprihvaćeni, inherentno apologetički koncept »bijelih laži«? Ako laganje stvarno jest »loše«, zašto roditelj djetetu, pa i političar narodu, laže »za njegovo dobro«? Laganje je, čini se, znatno varljiviji i kompleksniji problem nego što izgleda. Paradoksalni je dio naše svakodnevice i polarizirajući alat kojim se služimo puno više nego što o njemu mislimo. Uz to, upravo se takvim manjkom promišljanja i licemjernom dogmom apsolutnog anti-pseudoizma laganjem, pa tako i nad laganjem, čini nasilje.

VIOLENCE AGAINST LYING

In today's world, and even in the past, it is quite clear that lying is "bad". It is one attitude, one opinion that transcends communities, cultures, and continents. If we are caught in a lie, Christians will chastise us with God's 8th Commandment, Jews with the *Book of Exodus*, Buddhists with the 4th rule, and Kant with his categorical imperative. But despite the anti-pseudoism that accompanies us growing up in the civilized world, the question arises: are we all so clear on the fact that lying is "bad"? If so, why the generally accepted, inherently apologetic concept of "white lies"? If lying is really "bad", why does a parent lie to a child, and even a politician to the people, "for their good"? Lying, it seems, is a much trickier and more complex problem than it seems. It is a paradoxical part of our everyday life and a polarizing tool that we use much more than we think. In addition, it is precisely with such a lack of reflection and the hypocritical dogma of absolute anti-pseudoism that violence is committed by lying, and also against lying.

KATARINA LONČAR
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

ETIČNOST I MORALNOST RAZMNOŽAVANJA ČOVJEKA U KONTEKSTU TRENUTNOG STANJA DRUŠTVA I SVIJETA

Održavanje vrste zadaća je svake jedinke koja vrsti pripada i prirodna je potreba svih živih bića. Iako je razmnožavanje jedan od načina održavanja vrste, koje je svojstveno i ljudskoj vrsti, u suvremenom globalnom društvu mnogi se ne usuđuju upustiti u dobivanje potomaka i roditeljstvo. Ubrzan način života, politička i ekonomska nesigurnost te ekološke prijetnje samo su neki od problema zbog kojih se svi oni sposobni za razmnožavanje ne odlučuju za isto. Osim globalnih problema, svjesnost o osobnim duševnim i psihičkim teškoćama odvraća reproduktivno sposobne pojedince od stvaranja i rađanja djece. S obzirom na probleme s kojima se pojedinci i čovječanstvo suočavaju, postavlja se pitanje: je li uopće moralno i etično donositi na svijet nove naraštaje? Ako nije, koji su koraci koje je potrebno poduzeti za rješavanje problema i na koji način održati vrstu?

ETHICS AND MORALITY OF HUMAN REPRODUCTION IN THE CONTEXT OF THE CURRENT STATE OF SOCIETY AND THE WORLD

Maintaining the species is the task of every individual that belongs to the species and is a natural need of all living beings. Although reproduction is one of the ways of maintaining the species, which is characteristic of the human species as well, in the modern global society, many do not dare to get involved in having offspring and parenthood. A fast-paced lifestyle, political and economic insecurity, and environmental threats are just some of the problems that prevent all those capable of reproduction from choosing the same. In addition to global problems, awareness of personal mental and psychological difficulties deters reproductively capable individuals from creating and giving birth to children. Considering the problems faced by individuals and humanity, the question arises: is it even moral and ethical to bring new generations into the world? If not, what are the steps that need to be taken to solve the problem and how to maintain the species?

FABIJAN LJUBANOVIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

NASILJE KAO ZABAVA

Nasilje u medijima, kao što su videoigre i filmovi, izaziva različite reakcije i kontroverze u društvu. Dok neki smatraju nasilje nužnim za zanimljiv sadržaj, postavlja se pitanje: je li ono zaista neophodno? Emocionalna uzbuđenost i »drama« koje nasilje pruža mogu privući mnoge. Međutim, istovremeno se nameću moralna pitanja o utjecaju nasilja na percepciju stvarnosti i moralne norme. U ovome izlaganju raspravljat će se o tome kako nasilje može utjecati na mentalno zdravlje pojedinaca, posebno djece i mladih, te je li ono odgovorno za stvaranje nesigurnosti ili je to samo odraz postojećih društvenih problema. Kada je riječ o videoigrama, prisutnost nasilja može imati različite učinke na igrače i samu igru, a važno je razmotriti i kontekst u kojem se nasilje pojavljuje te kako je ono predstavljeno unutar igre. Znamo da postoji zanimljiv sadržaj bez nasilja, što nas dovodi do pitanja: je li moguća budućnost zabave bez nasilja i postoji li uopće potreba da smanjimo nasilje?

VIOLENCE AS ENTERTAINMENT

Violence in media, such as video games and movies, causes different reactions and controversies in society. While some consider violence necessary for interesting content, the question arises: is it really necessary? The emotional excitement and “drama” that violence provides can attract many. However, at the same time, moral questions arise about the impact of violence on the perception of reality and moral norms. In this presentation, it will be discussed how violence can affect the mental health of individuals, especially children and young people, and whether it is responsible for creating insecurity or whether it is just a reflection of existing social problems. When it comes to video games, the presence of violence can have different effects on the players and the game itself, and it is important to consider the context in which the violence occurs and how it is presented within the game. We know that there is interesting content without violence, which leads us to the question: is a future of entertainment without violence possible and is there even a need to reduce violence?

LUCIJA LJUBIČIĆ
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

NASILJE NAD STRANIM RADNICIMA U HRVATSKOJ

Povećanje broja stranih radnika u Hrvatskoj otvara pitanje poželjnosti pojedinih kategorija radnih migranata. Negativan tretman nerijetko je selektivan, pri čemu se ističu negativni stavovi prema stranim radnicima iz Indije, Nepala i sl. Dok za neke oni predstavljaju jeftinu radnu snagu i mogućnost zarade zahvaljujući posredovanju pri zapošljavanju, u pozadini se odvijaju društveni procesi koji zadobivaju karakteristike moralne panike. Svjedočimo situacijama u kojima predrasude prema stranim radnicima nerijetko prerastaju u diskriminaciju i nasilje. Stoga je potrebno analizirati ulogu različitih aktera koji sudjeluju u oblikovanju stavova i odnosa prema stranim radnicima. Kao prvi korak prema dubljem razumijevanju fenomena ističe se rasprava o ulozi medija, obrazovnih institucija i civilnog društva u podizanju svijesti o problemu nasilja nad stranim radnicima i promicanju kulture mira.

VIOLENCE AGAINST FOREIGN WORKERS IN CROATIA

The increase in the number of foreign workers in Croatia raises the question of the desirability of certain categories of labour migrants. Negative treatment is often selective, with negative attitudes toward foreign workers from India, Nepal, etc. being highlighted. While for some they represent cheap labour and the possibility of earning thanks to employment mediation, in the background there are social processes taking on the characteristics of a moral panic. We are witnessing situations where prejudice against foreign workers often turns into discrimination and violence. Therefore, it is necessary to analyse the role of different actors who participate in shaping attitudes and relations towards foreign workers. As a first step towards a deeper understanding of the phenomenon, the discussion on the role of the media, educational institutions and civil society in raising awareness about the problem of violence against foreign workers and promoting a culture of peace is highlighted.

KORANA MAKSUMIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

GAĐENJE I NEVIDLJIVOST – »GLEDANJE-KROZ« MARGINALIZIRANE GRUPE

Ovo izlaganje bavit će se istraživanjem fenomena namjerne nevidljivosti marginaliziranih grupa u društvu, kao i ulogom koju gađenje igra u poticanju i opravdavanju takvog ponašanja. Govorit će se o tome kako gađenje, kao složena emocija, može duboko utjecati na čovjekovo viđenje svijeta i oblikovanje njegovih stavova, bili oni svjesni ili ne. Nakon toga, fokus će biti stavljen na namjernu nevidljivost, fenomen u kojem ostali članovi društva namjerno i svjesno ignoriraju članove marginaliziranih grupa. Namjera je takvog ignoriranja pokazati stigmatiziranoj grupi »gdje joj je mjesto«, kako bi se ojačala stigma i postojeći odnosi dominacije u društvu. Sve ovo pokazat će kako je u oblikovanju društvenih odnosa vrlo nepouzdano oslanjati se na emociju gađenja te kako su neprihvaćanje i namjerna alijenacija marginaliziranih grupa štetni, ne samo za njih same nego i za dobrobit cijelog društva.

DISGUSTMENT AND INVISIBILITY – "SEEING-THROUGH" MARGINALIZED GROUPS

This presentation will explore the phenomenon of intentional invisibility of marginalized groups in society, as well as the role that disgust plays in encouraging and justifying such behaviour. It will be discussed how disgust, as a complex emotion, can deeply affect a person's view of the world and the formation of his attitudes, whether they are aware of it or not. After that, the focus will be on intentional invisibility, a phenomenon in which other members of society deliberately and consciously ignore members of marginalized groups. The intention of such ignoring is to show the stigmatised group "where they belong", in order to strengthen the stigma and the existing relations of dominance in society. All this will show how it is very unreliable to rely on the emotion of disgust in the formation of social relations, and how non-acceptance and deliberate alienation of marginalized groups are harmful, not only for them, but also for the well-being of society as a whole.

SVEN MALKOČ
Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia

POZITIVNI UTJECAJ EKOCENTRIZMA NA PRONALAŽENJE SVRHE I POBOLJŠANJE MENTALNOG ZDRAVLJA MLADIH I ADOLESCENATA

U suvremenom dobu, nedovoljna izloženost prirodi rezultira nedostatkom interesa za nju, posebno kod adolescenata i mladih. Zaokupljenost tehnologijom često mlade ljude vodi k tome da zanemare svoj odnos s prirodom, te oni razmišljaju antropocentrično, što može rezultirati osjećajem depresivne monotonije i nedostatkom svrhe u svakodnevnom životu. Nedostatak prirodnog okruženja rezultira nedostatkom razmišljanja o kompleksnosti i važnosti prirode, čiji su sami mladi ljudi bitan dio. Koncept ekocentrizma, promatran po uzoru na Alda Leopolda, naglašava važan odnos između ljudi i prirode te postavlja svrhovitost pojedinca kao dijela cjeline, što potiče osjećaj ljepote i dobra. Pronalaženje svrhe, samorefleksija i smanjenje stresa uzrokovanog svakodnevnim situacijama samo su neki od pozitivnih aspekata koje ekocentrična mlada osoba može razviti. Ovo poboljšanje mentalnog zdravlja manifestirat će se u svakodnevnom životu, posebno u ruralnom okruženju, ne samo kroz odnos s prirodom nego i kroz svaki ljudski odnos koji će nositi važnost kao dio cjeline.

THE POSITIVE IMPACT OF ECOCENTRISM ON FINDING A PURPOSE AND IMPROVING THE MENTAL HEALTH OF YOUNG PEOPLE AND ADOLESCENTS

In modern times, insufficient exposure to nature results in a lack of interest in same, especially among adolescents and youth. The preoccupation with technology often leads young individuals to neglect their relationship with nature, causing them to think anthropocentrically, which can result in feelings of depressive monotony and a lack of purpose in everyday life. The lack of natural surroundings leads to a failure to contemplate the complexity and importance of nature, of which young people themselves are an essential part. The concept of ecocentrism, as exemplified by Aldo Leopold, emphasises the

significant relationship between humans and nature and places the purposefulness of the individual as part of the entirety, encouraging a sense of beauty and goodness. Finding purpose, self-reflection, and reducing stress caused by daily situations are just some of the positive aspects that an ecocentric young person can develop. This improvement in mental health will manifest in everyday life, especially in rural environments, not only through a relationship with nature but also through every human interaction, which will carry significance as part of the whole.

ENA MIKOLČIĆ
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

SUROGATSTVO – SILA, ZAŠTITA ILI NOVA EGZISTENCIJA?

Surogatstvo ili zamjensko majčinstvo bioetička je problematika suvremenog doba, a čija je realizacija moguća razvojem medicine i reproduktivnih metoda. Postupak je u nekim državama legaliziran, on obogaćuje svijet novim životom, čija bi egzistencija u ideji trebala obogatiti (buduće) roditelje koji vode borbu na području reproduktivnog zdravlja. Međutim, u praksi svjedočimo mnogim etičkim pitanjima o kvaliteti egzistencije osoba koje su sudionici tog procesa, a tiču se sigurnosti i zaštite aktera. Medijski ili umjetnički prikazi surogatstva često stvaraju sliku altruističnog čina koji uljepšava život, no pitanja poput »crnog tržišta« svakako su indikatori nesigurnosti siromašnijih slojeva društva u raznim državama, uključujući one u kojima surogatstvo nije legalizirani proces. Cilj je izlaganja potaknuti akademsku raspravu o svim aspektima procesa surogatstva, ali i fenomena na široj društvenoj sceni kroz vrijednosti različitih društava koje diktiraju razvoj misli o takvom specifičnom stvaranju novog života i osobe.

SURROGACY – FORCE, PROTECTION OR A NEW EXISTENCE?

Surrogacy or surrogate motherhood is a bioethical issue of modern times, and its realization is possible with the development of medicine and reproductive methods. The procedure has been legalized in some countries, it enriches the world with a new life, whose existence should, in the idea, enrich (future) parents who are fighting in the field of reproductive health. However, in practice we are witnessing many ethical questions about the quality of existence of persons who are participants in this process, and concerning the safety and protection of actors. Media or artistic depictions of surrogacy often create an image of an altruistic act that brightens life, but issues like the “black market” are certainly indicators of the insecurity of the poorer layers of society in various countries, including those where surrogacy is not a legalized process. The aim of the presentation is to encourage academic discussion about all aspects

of the surrogacy process, but also about the phenomenon on the wider social scene through the values of different societies that dictate the development of thoughts about such a specific creation of a new life and person.

LEA MRAZ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

PREMREŽENA EGZISTENCIJA – ŽIVI ČOVJEK U KIBERMREŽI

Rapidni razvoj tehnike i medija sve više podrazumijeva inkorporiranje dijela čovjekove prirodne egzistencije u artificijelni, ontološko diferencirani kiberprostor. Takav konstrukt postaje dodatni, a možda i ključni prostor čovjekova pojavljivanja i otkrivanja drugima. Međutim, uhvaćen u zakrivalačke i manipulacijske elemente kibermreže, čovjekov kreirani identitet i biće gube svoju vlastitost i jedinstvenost, postajući razlomljeni i udvostručeni, a njegova primarna egzistencija nesigurna uslijed integriranja kiberponašanja u moduse djelovanja i funkcioniranja »živog« čovjeka. Povezivanjem različitih perspektiva, ovo izlaganje pristupit će navedenom problemu unutar ambivalentnog okvira određenoga, s jedne strane, arendtovskim opravdanjem kiberprostora kao javnog prostora čovjekova potvrđivanja, a s druge strane, anarhističkim odbacivanjem nametnutosti, opasnosti i neslobode takvog sustava.

NETWORKED EXISTENCE – A LIVING MAN IN A CYBERNETWORK

The rapid development of technology and media increasingly implies the incorporation of a part of man's natural existence into an artificial, ontologically differentiated cyberspace. Such a construct becomes an additional, and perhaps a key, space for man's appearance and disclosure to others. However, caught in the obscuring and manipulative elements of the cybernet, man's created identity and being lose their ownness and uniqueness, becoming fractured and doubled, and his primary existence uncertain due to the integration of cyberbehaviour into the modes of action and functioning of the "living" man. By connecting different perspectives, this presentation will approach the mentioned problem within an ambivalent framework determined, on the one hand, by Arendt's justification of cyberspace as a public space of human affirmation, and on the other hand, by an anarchist rejection of the imposition, danger, and lack of freedom of such a system.

ANA NOVAK
Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Teacher Education, University of Zagreb

MEHANIZMI SUOČAVANJA S POSLJEDICAMA EPIDEMIJE U GEN Z GENERACIJI

Samoizolacija, kao odgovor na globalnu pandemiju, postala je neizbježna realnost širom svijeta, posebno za Generaciju Z, koja se suočavala s jedinstvenim izazovima u toj situaciji. Promatranjima okoline sagledavaju se psihološki efekti samoizolacije na pripadnike Generacije Z te se razmatraju implikacije tog fenomena. Pitanja koja se postavljaju glase: kako su osobe, i na koje načine, tražile nadopunu za izgubljene ili neusvojene socijalne sposobnosti? Koliko je uistinu takav pothvat utjecao na mentalno zdravlje u mladih ljudi te upitnost povratka ili novog usvajanja određenih kognitivnih i socijalnih sposobnosti?

MECHANISMS OF DEALING WITH THE CONSEQUENCES OF THE EPIDEMIC IN THE GENE Z GENERATION

Self-isolation, in response to the global pandemic, has become an inevitable reality around the world, especially for Generation Z, which has faced unique challenges in that situation. By observing the environment, the psychological effects of self-isolation on the members of Generation Z are analysed and the implications of this phenomenon are considered. The questions that are asked are: how did people, and in what ways, look for a supplement for lost or unadopted social abilities? How much did such an undertaking really affect the mental health of young people and the questionability of the return or new acquisition of certain cognitive and social abilities?

MAJA OSLIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

TRUDNA ILI MRTVA – IMA LI MJESTA ZA ŽENU U HRVATSKOJ?

Prema posljednjim službenim podacima u Hrvatskoj se svakih 15 minuta počini nasilje nad ženama. Slučaj Ane Magaš, žene koja je u samoobrani ubila svojega supruga te je zbog toga, prema obrazloženju sudskog vijeća, napala ugled i čast supruga nasilnika, jedan je od primjera koji oslikavaju položaj žene u hrvatskom društvu. Status žene dodatno se definira kroz pronatalitetne politike koje primat daju ženinoj reproduktivnoj funkciji u odnosu na njezine emancipacijske potencijale. Polazeći od koncepcije ljudskih prava i povijesne determinacije žene kao bića, razmotrit ću način na koji žena formira svoj identitet na temelju vrijednosti koje usvaja kroz odrastanje u hrvatskom društvu. Opisivanjem posljedica tako formiranog identiteta predložit ću način na koji bismo trebali pristupiti položaju žene u Hrvatskoj s ciljem prevencije diskriminacije.

PREGNANT OR DEAD – IS THERE PLACE FOR A WOMAN IN CROATIA?

According to the latest official data, violence against women is committed every 15 minutes in Croatia. The case of Ana Magaš, a woman who killed her husband in self-defence and therefore, according to the reasoning of the court panel, attacked the reputation and honour of the abusive husband, is one of the examples that illustrate the position of women in Croatian society. The status of a woman is additionally defined through pronatal policies that give primacy to a woman's reproductive function in relation to her emancipatory potentials. Starting from the conception of human rights and the historical determination of women as beings, I will consider the way in which a woman forms her identity based on the values she adopts through growing up in Croatian society. By describing the consequences of such a formed identity, I will propose a way in which we should approach the position of women in Croatia with the aim of preventing discrimination.

GENEVIEVE ELISE PAVIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

PAZI SE ONIH – GAĐENJE, STRAH I NASILJE PREMA MANJINSKIM SKUPINAMA

Cilj je ovog izlaganja prikazati i razmotriti vezu između gađenja i straha. Kao odskočnu dasku, koristit ću djela filozofkinje Marthe Nussbaum. Naime, te dvije emocije funkcioniraju kao dvosmjerna ulica – gađenje se preinačava u strah, a strah u gađenje. Time se oblikuje emocionalna podloga za netrpeljivost u društvu. Primarno me zanima kako taj emocionalni međuodnos utječe na identitet, percepciju i postupke pojedinaca koji promiču netoleranciju prema onima koje percipiraju kao »druge« te kako se ti utjecaji manifestiraju u svakodnevnom životu. Boje li se oni zapravo manjinskih skupina koje prezentiraju kao prijetnje? Zašto se osjećaju primorani braniti svoje preferencije kao jedine ispravne? Zbog čega su spremni ići u ekstreme kako bi njihov način života opstao? Na temelju čega biraju »žrtvenog jarca« i koja je njegova zbiljska funkcija?

BEWARE OF THOSE – DISGUST, FEAR AND VIOLENCE TOWARD MINORITY GROUPS

The aim of this presentation is to show and consider the connection between disgust and fear. As a springboard, I will use the works of philosopher Martha Nussbaum. Namely, these two emotions function as a two-way street – disgust is transformed into fear, and fear into disgust. This forms the emotional basis for intolerance in society. I am primarily interested in how this emotional interrelation affects the identity, perception and actions of individuals who promote intolerance towards those they perceive as "others" and how these influences are manifested in everyday life. Are they actually afraid of the minority groups they present as threats? Why do they feel compelled to defend their preferences as the only right ones? Why are they willing to go to extremes to keep their way of life alive? On what basis do they choose a "scapegoat" and what is its real function?

MATE PAVIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

NAROD I ZEMLJA S OBJE STRANE POSLOVNE MIGRACIJE

Migracija, kao malo koja druga tema, obilježila je medijski prostor i okupirala umove ljudi na području balkanskog poluotoka u posljednjem desetljeću 20. stoljeća i početkom 21. stoljeća. Veliki val imigranata iz zemalja – kako Bliskog tako i Dalekog istoka, kao i zemalja Sjeverne Afrike, u potrazi za boljim životom, okušao se na dalek i nepredvidiv put k europskom kontinentu. No, za stanovnike Hrvatske, kao i drugih zemalja bivše SFRJ, ovo nije prvi susret s velikom migracijskom slikom koja nas se osobno ticala. Naravno, u tom je prvom slučaju situacija bila obrnuta: Hrvati i mnogi drugi Jugoslaveni bili su ti koji su se zaputili u bogatije zemlje Europe u potrazi za boljim financijskim prilikama, sami za sebe ili za svoje obitelji. U ovom izlaganju pokušat ću prikazati sličnosti i razlike između tih dviju migracija referirajući se na zbornik radova *Rasprava o migraciji* (engl. *Debating Immigration*), posebice referirajući se na eseje Mikaela Spånga, Dunje Larisa i Stefanie Meyer.

PEOPLE AND COUNTRY ON BOTH SIDES OF BUSINESS MIGRATION

Migration, like few other topics, marked the media space and occupied the minds of people on the Balkan Peninsula in the last decade of the 20th century and at the beginning of the 21st century. A large wave of immigrants from countries – both the Middle and the Far East, as well as the countries of North Africa, in search of a better life, attempted a long and unpredictable journey to the European continent. However, for the inhabitants of Croatia, as well as other countries of the former SFRY, this is not the first encounter with a big migration picture that has personally affected us. Of course, in that first case the situation was reversed: Croats and many other Yugoslavs were the ones who went to the richer countries of Europe in search of better financial opportunities, for themselves or for their families. In this presentation, I will try to show the similarities and differences between these two migrations by referring to the collection of works *Debating Immigration*, especially by referring to the essays of Mikael Spång, Dunja Larisa, and Stefanie Meyer.

LUKA PAVKIĆ, SANDRA SAVANOVIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska / Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

»EGZISTENCIJA, NESIGURNOST I NASILJE« KROZ PRIZMU POJMA DEMOKRACIJE ZEMLJE VANDANE SHIVA I *VJEČNE TREBLINKE* CHARLESA PATTERSONA

Postojanje bića uvjetovano je svijetom u kojemu ono jest i prema kojemu se odnosi. Međutim, nerijetko se pojavljuje potreba za otporom u svrhu ponovnog uspostavljanja vlastitog i sveopćeg dostojanstva. Ovim izlaganjem nastojat ćemo pokazati da dostojanstvo čovjeka treba biti uspostavljeno, zadržano i očuvano međuljudskim odnosima, empatijom, svjesnim i savjesnim življenjem te pozivom na dostojanstvo. Uspostavljanje mreže odnosa otvorenosti i ranjivosti, iz perspektive Judith Butler, uvjet je da nešto u toj mreži može poći po krivu, ali i poziv na poboljšanje. Radi se o pozivu na dostojanstvo koje čovjek treba uspostaviti spram okoliša, koji ćemo promotriti kroz prizmu Vandane Shiva i svekolikoga životinjskog svijeta uz koji smo kao ljudi usko vezani. Uz to, navedenu vezu predstavit ćemo referirajući se na misli Charlesa Pattersona, koji stavlja naglasak na rascjep između ljudskih i ne-ljudskih životinja, a za koji su ljudi sami krivi.

"EXISTENCE, INSECURITY AND VIOLENCE" THROUGH THE PRISM OF VANDANA SHIVA'S CONCEPT OF EARTH DEMOCRACY AND CHARLES PATTERSON'S *ETERNAL TREBLINKA*

The existence of a being is conditioned by the world in which it exists and to which it relates. However, the need for resistance often arises in order to re-establish one's own and universal dignity. With this presentation, we will try to show that human dignity should be established, maintained, and preserved through interpersonal relationships, empathy, conscious and conscientious living, and through a call for dignity. Establishing a network of relations of openness and vulnerability, from Judith Butler's perspective, is a condition that something in that network can go wrong, but also a call for improvement. It is about a call for dignity that man should establish in relation to the environ-

ment, which we will observe through the prism of Vandana Shiva and all the animal world to which we as humans are closely connected. In addition, we will present the mentioned connection by referring to the thoughts of Charles Patterson, who emphasizes the rift between human and non-human animals, for which humans are to blame.

JOSIP PERIŠA
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

Studentska debatna radionica »EGZISTENCIJA, NESIGURNOST I NASILJE«

Studentska debatna radionica »Egzistencija, nesigurnost i nasilje« sastojat će se od teorijskog uvoda i interaktivne primijenjene debate (tj. *razmjene argumentacije*). Teorijski uvod radionice dat će kratak presjek najvažnijih odrednica debate (npr. *argumentacija*, *ekstenzija* i *mehanizam argumenta*, *framing argumenta* i *persuazija*). Nakon toga, slijedit će »primijenjeni sukob argumenata« sudionika debatne radionice. U *ad hoc* pripremi na teze vezane uz glavnu temu ovogodišnje *Studentske bioetičke radionice*, sudionici debatne radionice bit će podijeljeni u afirmaciju i negaciju. Tako će teze biti vezane uz egzistencijske prijetnje i dobrobiti, društveno-političku (ne)sigurnost te individualne i kolektivne oblike nasilja nad živom i neživom prirodom, odnosno nad ljudskim i ne-ljudskim živim bićima.

Student Debate Workshop "EXISTENCE, INSECURITY, AND VIOLENCE"

The student debate workshop "Existence, Insecurity, and Violence" will consist of a theoretical introduction and an interactive applied debate (i.e., an *exchange of arguments*). The theoretical introduction of the workshop will give a brief overview of the most important baselines of the debate (e.g., *argumentation*, *argument extension and mechanism*, *argument framing*, and *persuasion*). After that, the "applied conflict of arguments" by the participants of the debate workshop will follow. In *ad hoc* preparation for theses related to the main topic of this year's *Student Bioethics Workshop*, the participants of the debate workshop will be divided into affirmation and negation. Thus, theses will be related to existential threats and benefits, socio-political (in)security, and individual and collective forms of violence against living and non-living nature, that is, against human and non-human living beings.

ANDRIJA PISKAĆ
Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia

NASILJE NAD EGZISTENCIJOM – RAZUMIJEVANJE PROBLEMA SAMOUBOJSTVA U KONTEKSTU CAMUSOVE FILOZOFIJE

Ovo izlaganje istražuje duboku povezanost između egzistencije, nesigurnosti i nasilja kroz prizmu apsurdizma, baveći se tako pitanjima koja su ključna za razumijevanje ljudske egzistencije. Albert Camus, kao centralna figura apsurdizma, postavlja temeljnu dilemu: je li samoubojstvo nužan odgovor na svijet koji se čini nijemim po pitanju smisla i svrhe? Camusov pogled na samoubojstvo kao odbacivanje slobode duboko prožima njegovu filozofiju. On zagovara strastveno prihvaćanje života, suprotstavljajući se bijegu od apsurdne stvarnosti u iluzije, religiju ili smrt. Ovaj pristup otvara raspravu o važnosti prihvaćanja egzistencije s njezinim nelogičnostima i paradoksima, postavljajući temelje za dublje razumijevanje ljudske prirode i moralnih dilema.

VIOLENCE AGAINST EXISTENCE – UNDERSTANDING THE PROBLEM OF SUICIDE IN THE CONTEXT OF CAMUS' PHILOSOPHY

This presentation explores the deep connection between existence, insecurity, and violence through the lens of absurdism, addressing questions pivotal to understanding human existence. Albert Camus, as a central figure of absurdism, presents the fundamental dilemma: is suicide a necessary response to a world seemingly mute on the matter of meaning and purpose? Camus' perspective on suicide as a rejection of freedom profoundly permeates his philosophy. He advocates for the passionate embrace of life, opposing the escape from absurd reality into illusions, religion, or death. This approach sparks a discussion on the importance of accepting existence with its illogicalities and paradoxes, laying the groundwork for a deeper understanding of human nature and moral dilemmas.

IVANA RELJANOVIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

EMOCIJA SAMOKRIVNJE KOD ŽRTAVA SEKSUALNOG NASILJA

Iako se čini posve razumnim smatrati da žrtva seksualnoga nasilja (u izlaganju ću se ograničiti na žrtve silovanja, i to prvenstveno na žene) nije kriva zbog toga što joj se dogodilo, kod velikog je broja žrtava na snazi emocija koja se smatra iracionalnom, a riječ je o samokrivnji. U ovom izlaganju pokušat ću odgovoriti na pitanje zašto je tome tako posredstvom analize nekoliko skupina uzroka koji su, izravno ili neizravno, u većoj ili manjoj mjeri, utjecali na stanje u kojemu žrtva »pounutruje krivnju« umjesto da je usmjeri prema onome ili onima koji bi je zbog svojih postupaka trebali osjećati. Razlozi se tiču žrtvina psihičkoga stanja, odgoja te reakcija i normi koje nameće društvo, a putem usporedbe slučajeva u kojima su žrtve muškarci, nastojat će se pokazati da društvo treba korjenite promjene koje bi mogle umanjiti, ako već ne dokončati, pojavu ove emocije ondje gdje se ne bi trebala situirati.

THE EMOTION OF SELF-BLAMMING IN VICTIMS OF SEXUAL VIOLENCE

Although it seems perfectly reasonable to consider that the victim of sexual violence (in my presentation I will limit myself to rape victims, primarily to women) is not to blame for what happened to them, a large number of victims have strong emotions that are considered irrational, that is, about self-blame. In this presentation, I will try to answer the question of why this is so by means of the analysis of several groups of causes that, directly or indirectly, to a greater or lesser extent, influenced the state in which the victim "internalizes the guilt" instead of directing it towards the one or those who should have felt it because of their actions. The reasons concern the victim's mental state, upbringing, and the reactions and norms imposed by society, and by comparing cases in which the victims are men, an effort will be made to show that society needs radical changes that could reduce, if not remove, the appearance of this emotion where it should not be situated.

DAMIAN SRŠA
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

ALGORITAMSKO NASILJE

Redukcijom osobe na skupine podataka koje se provlače kroz algoritam – osoba gubi sebe. Kao što pojedinac, kako napominje Jean-Paul Sartre, određuje samog sebe i svoj smisao na temelju svojih akcija, algoritam na isti način koristi male odluke pojedinca, poput pretraga na internetu, kako bi ga smjestio unutar određenih granica, umanjio mu slobodu izbora, tako da svaki put kada algoritam nešto pokaže, ne pokaže sve ostalo.

ALGORITHMIC VIOLENCE

By reducing a person to groups of data that are passed through an algorithm – the person loses himself/herself. Just as an individual, as noted by Jean-Paul Sartre, determines himself/herself and his/her meaning based on his/her actions, the algorithm similarly uses the individual's small decisions, such as searches on the Internet, to place him/her within certain limits, reduce his/her freedom of choice, so that every time the algorithm shows something, it doesn't show everything else.

PETAR STEVANOVIĆ
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia

NEURALINK – TOTALITARISTIČKI POTENCIJAL NOVIH TEHNOLOGIJA

Početkom 2024. godine kompanija Elona Muska objavila je vijest o uspješnom oporavljanju prvog pacijenta kojemu je ugrađen Neuralink čip. U ovom izlaganju autor se bavi trenutnim mogućnostima Neuralink čipa, kao i mogućim daljnjim koracima u razvoju ovog mozak-mašina sučelja. Autor posebno razmatra mogućnost spajanja tehnoloških dostignuća koja nudi Neuralink s dostignućima u području neurofotonike – grane neuroznanosti koja se, ukratko, bavi »prevođenjem« moždanih impulsa u sliku na ekranu, tj. nekom vrstom »čitanja misli«. Nakon toga, ukazat će se na potencijalne posljedice ovakvog spoja neurotehnologija, s posebnim naglaskom na opasnost od novog oblika ugrožavanja privatnosti pojedinca – ugrožavanja privatnosti misaonog tijeka. Autor na kraju ispituje moguće sfere (zlo)upotrebe ovakvog spoja tehnologija u totalitarističkim režimima, kao i načine na koje je moguće spriječiti negativne ishode.

NEURALINK – TOTALITARIAN POTENTIAL OF NEW TECHNOLOGIES

At the beginning of 2024, Elon Musk's company announced the successful recovery of the first patient who was implanted with a Neuralink chip. In this presentation, the author deals with the current capabilities of the Neuralink chip, as well as possible further steps in the development of this brain-machine interface. The author especially considers the possibility of combining technological achievements offered by Neuralink with achievements in the field of neurophotonics – a branch of neuroscience that, in short, deals with the "translation" of brain impulses into an image on the screen, i.e. a kind of "mind reading". After that, the potential consequences of such a combination of neurotechnologies will be pointed out, with a special emphasis on the danger of a new form of endangering the privacy of the individual – endangering the privacy of the thought process. At the end, the author examines the possible spheres of (mis)use of this combination of technologies in totalitarian regimes, as well as the ways in which it is possible to prevent negative outcomes.

TOMA ŠKOPELJA
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

FENOMEN GAĐENJA I OPASNOST POLOŽAJA MORALNOG PRIJESTUPA PROTIV EGZISTENCIJE

Kroz čitavu ljudsku povijest, emocija gađenja pokazala se kao potentan medij dehumanizacije. Povezivanjem određenih osobina, načina ponašanja ili kulturnih običaja s nečim što izaziva odbojnost, ciljane su skupine lišavane svojega humaniteta i time uvjetovane na moralnu osudu isključivo na temelju vlastitog identiteta. Takvo postupanje uzrokuje fenomen moralnoga prijestupa protiv egzistencije. Nerijetko se poziva na gađenje kako bi se ljude potaklo na djelovanje, koje prepoznajemo kao diskriminirajuće, ali se gotovo nikada ne uzimaju u obzir dugoročne posljedice koje nosi takva implicitna deformacija osobnosti, kao ni što ta emocija bitno jest. Analizirajući gađenje na temelju psiholoških i filozofskih istraživanja, moj je cilj istražiti emocionalne i kognitivne dimenzije emocije gađenja te popratiti njezin put kroz institucije koje su gađenje pretvorile u opasan alat za poticanje nasilja i dehumanizaciju.

THE PHENOMENON OF DISGUST AND THE DANGER OF THE POSITION OF MORAL OFFENSE AGAINST EXISTENCE

Throughout human history, the emotion of disgust has proven to be a potent medium of dehumanization. By associating certain traits, behaviours or cultural customs with something that causes repulsion, the targeted groups are deprived of their humanity and thereby conditioned to moral condemnation solely on the basis of their own identity. Such behaviour causes the phenomenon of moral transgression against existence. Disgust is often invoked in order to encourage people to act, which we recognize as discriminatory, but the long-term consequences of such an implicit deformation of the personality are almost never taken into account, as well as the importance of this emotion. By analysing disgust on the basis of psychological and philosophical research, my goal is to explore the emotional and cognitive dimensions of the emotion of disgust and to follow its path through institutions that have turned disgust into a dangerous tool for inciting violence and dehumanization.

JOSIP ŠPANIĆ
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

UTJECAJ STRAHA OD SMRTI NA ČOVJEKA I NJEGOVU ZAJEDNICU

Čovjek je svoje smrtnosti svjestan gotovo od rođenja, ali je osvještava tek uslijed teških gubitaka i svojih zadnjih dana. Ernest Becker, bolujući od raka i promišljajući o vlastitoj smrtnosti, na samrti je izdao knjigu *Poricanje smrti*, u kojoj svijet vidi kao zastrašujuće mjesto, gdje priroda samu sebe stvara i uništava. U takvom okruženju čovjek shvaća da je nastao ni iz čega, dobio ime, svijest o sebi, osjećaje i želju za življenjem, pri čemu mora prihvatiti i svoj neminovni kraj i smrtnost. Strah od smrti koji tada nastaje pojedinac pokušava kontrolirati uzdajući se u besmrtnost koju mu društvena zajednica može osigurati; svojim radom, pobjedom u ratu, bogatstvom, podizanjem obitelji i sl., čovjek u društvu postaje cijenjen i pamćen. Time stječe svojevrsnu herojsku besmrtnost, čiji je negativni aspekt, međutim, pojava zla u svijetu.

THE INFLUENCE OF FEAR OF DEATH ON MAN AND HIS COMMUNITY

Man is aware of his mortality almost from birth, but he becomes aware of it only after heavy losses and in his last days. Ernest Becker, suffering from cancer and thinking about his own mortality, on his deathbed published the book *The Denial of Death*, in which he sees the world as a terrifying place, where nature creates and destroys itself. In such an environment, man realizes that he was born from nothing, got a name, self-awareness, feelings and desire to live, while he must also accept his inevitable end and mortality. The fear of death that then arises, the individual tries to control by trusting in the immortality that the social community can provide him; through his work, victory in war, wealth, raising a family, etc., a man becomes respected and remembered in society. In this way, he acquires a kind of heroic immortality, the negative aspect of which, however, is the appearance of evil in the world.

JULIA VANJHARD TRUŠĆEK
Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Science, University of Zagreb, Croatia

KLASNA UVJETOVANOST KLIMATSKE NESIGURNOSTI – RJEŠENJA?

Klimatska kriza problem je koji utječe na svaku osobu. Koliko će pojedina osoba zbog nje patiti ovisi o nekoliko faktora: geografskom položaju, odnosno, državi u kojoj osoba živi, spolu, etničkoj i klasnoj pripadnosti. Klase koje su najviše doprinijele ovoj krizi one su kojima je upravo taj doprinos omogućio nepravedno nakupljanje bogatstva i koje će, zahvaljujući tome, najmanje osjetiti klimatske posljedice, dok će niži društveni slojevi s minimalnim financijskim i materijalnim sredstvima biti (ili već jesu) ostavljeni na milost i nemilost prirodnih katastrofa. Obrnuta proporcionalnost krivnje klasa za klimatsku krizu i patnje koje će proživjeti zbog nje intrinzično je razarajuća. Ovo će se izlaganje, stoga, baviti pitanjem kako riješiti ovu razliku između klasa te je li njihova suradnja u rješavanju klimatske krize moguća.

CLASS DETERMINATION OF CLIMATE UNCERTAINTY – SOLUTIONS?

The climate crisis is a problem that affects every person. How much an individual will suffer because of it depends on several factors: geographical location, that is, the country in which the person lives, gender, ethnic and class affiliation. The classes that have contributed the most to this crisis are those whose very contribution has enabled the unfair accumulation of wealth and who, thanks to this, will feel the least of the climate consequences, while the lower social classes with minimal financial and material resources will be (or already are) left at the mercy of natural disasters. The inverse proportionality of class blame for the climate crisis and the suffering they will experience as a result is intrinsically devastating. This presentation will, therefore, deal with the question of how to resolve this difference between the classes and whether their cooperation in solving the climate crisis is possible.

VALENTINA VAZDAR
Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia

KOLEKTIVNO NASILJE NAD DJECOM POMOĆU TEHNOLOGIJE

U ovom izlaganju bavit ćemo se problematikom uporabe tehnologije vezane uz nasilje nad djecom, postavljajući pitanje: prisiljavamo li djecu na korištenje tehnologije od prvih dana života? Izlažemo li ih previše prisilno tehnologiji iz pomalo krivih razloga? Samim time što smo u potpunosti izloženi slobodi tehnologije, u njoj pronalazeći nasilje, otvaraju se mogućnosti skrivanja iza lažnih profila virtualne anonimnosti, a čime je znatno teže pronaći nasilnika. Nasilje nad djecom jedna je od grana obiteljskog nasilja. Pokušat ćemo prikazati kako društvo prisiljava djecu na svijet sublimiran tehnologijom, gdje ona gube osjećaj za stvarnost, rijetko ih učeći kako da iz njega izvuku što više pozitivnih elemenata. Postavljamo hipotezu da je tehnologija kao takva odlična inovacija, a da je problem modalitet njezina korištenja.

COLLECTIVE VIOLENCE AGAINST CHILDREN WITH THE HELP OF TECHNOLOGY

In this presentation, we will deal with the issue of the use of technology related to violence against children, by asking the question: are we forcing children to use technology from the first days of their lives? Are we exposing them too forcefully to technology for the wrong reasons? The very fact that we are fully exposed to the freedom of technology, finding violence in it, opens the possibility of hiding behind false profiles of virtual anonymity, which makes it much more difficult to find the bully. Violence against children is one of the branches of domestic violence. We will try to show how society forces children into a world sublimated by technology, where they lose their sense of reality, rarely teaching them how to extract as many positive elements as possible from it. We hypothesize that technology as such is a great innovation, but the problem is the modality of its use.

MIHAEL VRBANC
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

GRAĐANSKA REZIGNACIJA ILI PAD POLISA

Cilj je ovog izlaganja osvijetliti fenomen građanske rezignacije prisutan u današnjem društvu. Prema tiskanom izdanju *Hrvatskog općeg leksikona* iz 2012. godine, rezignacija se opisuje kao »pomirenje sa sudbinom prihvaćanjem onoga što je neizbježno; smirenje, ravnodušnost, bezvoljnost, tiha bol«. Takvu ravnodušnost, a koja se u ovom izlaganju pripisuje građanskoj političkoj (ne)aktivnosti, nastojat ćemo povezati sa suvremenim problemima prisutnim u građanskom i političkom životu. Također, pokušat ćemo pronaći sličnosti u povijesnim primjerima pada grčkih polisa sa suvremenim društvenim nestabilnostima i političkim odgovorima na iste.

CIVIL RESIGNATION OR THE COLLAPSE OF POLIS

The aim of this presentation is to shed light on the phenomenon of civic resignation present in today's society. According to the printed edition of the *Croatian General Lexicon* from 2012, resignation is described as "reconciliation with fate by accepting what is inevitable; calmness, indifference, listlessness, silent pain". Such indifference, which in this presentation is attributed to civil political (in)activity, we will try to connect with contemporary problems present in civil and political life. Also, we will try to find similarities in historical examples of the collapses of Greek poleis with contemporary social instabilities and political responses to them.

ANA MARIJA ZAGODE
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

NASILJE NAD SEKSUALNOŠĆU – POVIJESNI PREGLED NE-ETIČKIH PRAKSI

Za razumijevanje suvremenog društvenog poimanja seksualnosti potrebno je sagledati društveno-povijesni pregled razvitka ili, bolje rečeno, oslobođenja seksualnosti. Čovjekova je seksualnost u raznim povijesnim trenutcima bila stopirana, osuđivana i odbačena kao opasan, loš i otrovan segment čovjekova identiteta. Seksualnost se vidjela kao bolest čovječanstva. Ono što danas vidimo kao prihvatljivu seksualnu praksu moralo je proći dugački proces odobrenja od strane institucija kako bi se prelila u društveno (donekle) prihvatljivo seksualno ponašanje. Cilj ovog izlaganja bit će pokazati kako su znanosti – filozofija i medicina – i religija vršile nasilje nad seksualnošću te kako navedeni postupci danas utječu na našu percepciju seksualnosti, društveno prihvatljivo seksualno uznemiravanje i rodnu ideologiju.

VIOLENCE AGAINST SEXUALITY – HISTORICAL REVIEW OF NON-ETHICAL PRACTICES

In order to understand the contemporary social concept of sexuality, it is necessary to look at the socio-historical overview of the development or, rather, the liberation of sexuality. In various historical moments, man's sexuality was stopped, condemned, and rejected as a dangerous, bad, and toxic segment of man's identity. Sexuality was seen as a disease of humanity. What we see today as acceptable sexual practice had to go through a long process of approval by institutions in order to translate into socially (somewhat) acceptable sexual behaviour. The aim of this presentation will be to show how science – philosophy and medicine – and religion used violence against sexuality, and how these actions today affect our perception of sexuality, socially acceptable sexual harassment, and gender ideology.

Okrugli stol
BUDUĆNOST TURIZMA: ODRŽIVI TURIZAM I ZNANSTVENI TURIZAM

Round Table
FUTURE OF TOURISM: SUSTAINABLE TOURISM AND SCIENTIFIC TOURISM

DALIBOR CVITKOVIĆ
Turistička zajednica Grada Malog Lošinja, Hrvatska /
Tourist Board of the Town of Mali Lošinj, Croatia

ODGOVORNI TURIZAM OTOKA LOŠINJA

Kao direktor Turističke zajednice Grada Malog Lošinja u prezentaciji ću naglasiti ključne inicijative usmjerene prema održivom turizmu otoka Lošinja. U fokusu će biti akcije Turističke zajednice koje promiču održivi i odgovorni turizam – ETIS i CROSTO istraživanja, promociju lošinjskih lokalnih proizvoda te proces certificiranja *Green Destinations*. ETIS pruža uvid u održivost turizma otoka kroz analizu različitih parametara. CROSTO je osnovan kao višegodišnji istraživački projekt u okviru kojega se razvoj turizma i njegovi učinci prate putem primjene sustava pokazatelja ETIS. Turistička zajednica aktivno potiče korištenje i promociju lokalnih proizvoda kako bi podržala lokalnu ekonomiju i smanjila ekološki otisak. Kroz promociju lošinjskih lokalnih proizvoda, Turistička zajednica potiče posjetitelje da podrže otočne proizvođače. U prezentaciji ću istaknuti inicijative ključne za održavanje ravnoteže između turizma i očuvanja prirodnih i kulturnih resursa Lošinja te načine na koje se aktivno radi na promicanju odgovornog turizma kao temeljnog načela destinacije.

RESPONSIBLE TOURISM OF THE ISLAND OF LOŠINJ

As a director of the Tourist Board of the Town of Mali Lošinj, in this presentation I will emphasise key initiatives aimed at achieving sustainable tourism of the island. The focus will be on the actions of the Tourist Board that promote sustainable and responsible tourism – the ETIS research, the CROSTO research, the promotion of Lošinj local products, and the *Green Destinations* certification process. The ETIS research provides insight into the sustainability of tourism on the island through the analysis of various parameters. The CROSTO research was established as a multi-year research project within which the development of tourism and its effects are monitored through the application of the ETIS. Tourist Board actively encourages the use and promotion of local products in order to support the local economy and to reduce the ecological footprint. Through the promotion of Lošinj local products, the Tourist Board encourages visitors to support local producers and to consume island products. Through this presentation, I will highlight all the key initiatives for maintaining the balance between tourism and the preservation of the natural and cultural resources of the island of Lošinj, as well as show that the Tourist Board is actively working on promotion of responsible tourism as a fundamental principle of the destination.

SILVANA PAVLINOVIĆ
Studij Hotelijerstvo i gastronomija u Makarskoj, Sveučilište u Splitu, Hrvatska; Hotel Sveti Križ, Arbanija (otok Čiovo), Hrvatska /
Hotel Management and Gastronomy Studies in Makarska, University of Split, Croatia; Sveti Križ Hotel, Arbanija (island of Čiovo), Croatia

EKOLOŠKA, EKONOMSKA I DRUŠTVENA NAČELA ODRŽIVOSTI U HRVATSKOM TURIZMU

Najveći je izazov 21. stoljeća sustavno bavljenje problemom održivosti, tako da se koncept održivog razvoja proširio na sve djelatnosti, uključujući turizam. S jedne strane imamo tehnološki razvoj, kojem ne možemo ni pojmiti granice. S druge strane ne znamo kako riješiti probleme siromaštva, gladi, nejednakosti i ugrožavanja prava. Na konferenciji Ujedinjenih naroda 2015. godine donesena je Agenda za održivi razvoj do 2030. godine. Ujedinjeni su narodi istaknuli 17 ciljeva globalnog održivog razvoja na području okoliša koji utječe na kakvoću života, na području gospodarstva koje mora biti na strani čovječanstva i području društva koje bi trebalo biti pravedno. Zajedničko je svim ciljevima da su univerzalni i da se trebaju primjenjivati u svim zemljama i društvima te da trebaju biti prihvatljivi, pravični i izvedivi. Glavna načela održivog turizma moraju uzeti u obzir zadovoljstvo turista i turizam kao industriju koja se mora razvijati te voditi računa o okolišu i zajednici u kojoj se turizam razvija. Svi dionici u turizmu moraju biti svjesni važnosti održivosti, ne samo ekonomske nego i ekološke i društvene održivosti, te se zalagati za održive prakse koje će generirati velike vrijednosti za tvrtku i podizati svjesnost u identifikaciji negativnih i pozitivnih utjecaja za koje se moraju poduzimati mjere za ublažavanje ili poticanje. Kako je turizam globalni fenomen koji obuhvaća svake godine sve veći broj sudionika, u posljednje se vrijeme javljaju posebni oblici turizma kao protuteža masovnom turizmu.

ECOLOGICAL, ECONOMIC AND SOCIAL PRINCIPLES OF SUSTAINABILITY IN CROATIAN TOURISM

The biggest challenge of the 21st century is systematically dealing with the problem of sustainability, so that the concept of sustainable development has spread to all activities, including tourism. On the one hand, we have technological development, the limits of which we cannot even fathom. On the

other hand, we do not know how to solve the problems of poverty, hunger, inequality and rights violations. At the United Nations conference in 2015, The 2030 Agenda for Sustainable Development was adopted. The United Nations highlighted 17 goals of global sustainable development in the area of the environment, which affects the quality of life, in the area of the economy, which must be on the side of humanity, and in the area of society, which should be just. All goals have in common that they are universal and should be applied in all countries and societies and that they should be acceptable, fair and feasible. The main principles of sustainable tourism must take into account the satisfaction of tourists and tourism as an industry that must be developed, as well as environment and community in which tourism is developed. All stakeholders in tourism must be aware of the importance of sustainability, not only economic but also environmental and social sustainability, and advocate for sustainable practices that will generate great value for the company and raise awareness in identifying negative and positive impacts that must be mitigated or incited. Since tourism is a global phenomenon that includes an increasing number of participants every year, special forms of tourism have recently appeared as a counterweight to mass tourism.

IVA RINČIĆ, AMIR MUZUR
Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska; Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia; Faculty of Health Studies, University of Rijeka, Croatia

TREBAMO LI OTKAZATI TURIZAM?

Predviđanja su da će u turizmu na svjetskoj razini 2024. sudjelovati više od 1,3 milijarde turista, dok će ukupni prihodi premašiti 1,4 bilijuna dolara. Uz prosječan rast od 2 % godišnje, turizam je jedna od najbrže rastućih svjetskih industrija, a predviđanja »blistave budućnosti« već ove godine zazivaju razinu prihoda iz predpandemijske 2019. godine. Mnoga nacionalna gospodarstva u velikoj mjeri ovise o turizmu, što se često ističe i kao slabost hrvatskog gospodarstva. Trajna izmjena prostora, ekološki otisak, ovisnost o globalnim (geopolitičkim, klimatskim, ekološkim i drugim) utjecajima, a konačno i promjena načina života lokalnog stanovništva (rentijerstvo, ovisnost o stranom kapitalu i radnoj snazi, cijene nekretnina…) – sve to nepovratno mijenja »Mediteran kakav je nekad bio«. Ne čudi stoga što su u posljednje vrijeme sve glasniji kritički glasovi o industriji turizma. Ograničavanje broja posjetitelja, *flight shame* (sram zbog korištenja avioprijevoza), otkazivanje pojedinih destinacija zbog neetičnih praksi, nažalost, ipak zvuče kao potezi očajnika koji se nastoje othrvati industriji odmora, zabave i užitka. U radu ćemo nastojati izložiti argumente o održivosti turizma, ukazujući na njihove snage i slabosti, ali i kontradiktornost takvih inicijativa u odnosu prema samoj suštini turizma.

SHOULD WE CANCEL TOURISM?

Predictions are that more than 1.3 billion tourists will participate in tourism globally during 2024, while total revenues will exceed 1.4 trillion dollars. With an average growth of 2% per year, tourism is one of the world's fastest growing industries, and predictions of a "bright future" are already calling for revenue levels from pre-pandemic 2019 this year. Many national economies are largely dependent on tourism, which is often highlighted as a weakness of the Croatian economy. Permanent change of space, ecological footprint, dependence on global (geopolitical, climatic, ecological and other) influences, and finally the change in the way of life of the local population (rentier-

ism, dependence on foreign capital and labour, real estate prices...) – all this is irreversibly changing the "Mediterranean as it once was". It is therefore not surprising that lately there have been more and more critical voices against the tourism industry. Limiting the number of visitors, flight shame (shame for using air transport), cancellation of certain destinations due to unethical practices, unfortunately still sound like the moves of the desperate who are trying to fight the industry of rest, entertainment and pleasure. In the paper, we will try to present arguments about the sustainability of tourism, pointing out their strengths and weaknesses, but also the contradiction of such initiatives with the very essence of tourism.

RENATA ŽUGIĆ
Lječilište Veli Lošinj, Hrvatska /
Health Resort Veli Lošinj, Croatia

DOPRINOS ZDRAVSTVENOG TURIZMA ODRŽIVOSTI DESTINACIJE

Poznata je činjenica da zdravstveni turizam rezultira izuzetno velikom dodanom vrijednošću te da u njegovoj realizaciji sudjeluju brojne ne-turističke djelatnosti, što stvara velike, pozitivne, multiplikativne efekte u cijelom gospodarstvu te ima vrlo malu sezonalnost. Osim atraktivnih radnih mjesta, zdravstveni turizam povećava i kvalitetu zdravstvene skrbi za lokalno stanovništvo, što je također važan čimbenik sprečavanja depopulacije. Turizam Grada Malog Lošinja obilježava izrazita sezonalnost iz koje proizlazi niz negativnih ekonomskih, društvenih i okolišnih učinaka. Ublažavanjem sezonalnosti turizma cresko-lošinjske destinacije povećat će se održivost poslovnih modela i investicijskih planova svih dionika, ali i unaprijediti mogućnosti zapošljavanja i sigurnosti radnih mjesta kako onih direktno vezanih uz turizam, tako i onih u podupirućim djelatnostima. Kako bi se ravnomjernije rasporedile turističke aktivnosti tijekom cijele godine, fokus je stavljen na stvaranje uvjeta za daljnji razvoj zdravstvenog turizma uz što aktivnije uključivanje lokalne zajednice u te procese.

THE CONTRIBUTION OF HEALTH TOURISM TO THE SUSTAINABILITY OF DESTINATIONS

It is a well-known fact that health tourism results in extremely high added value and that numerous non-tourist activities participate in its realization, which creates large, positive, multiplier effects in the entire economy and has very little seasonality. In addition to attractive jobs, health tourism also increases the quality of health care for the local population, which is also an important factor in preventing depopulation. Tourism in the Town of Mali Lošinj is characterized by distinct seasonality, which results in a number of negative economic, social and environmental effects. Alleviating the seasonality of tourism in the Cres-Lošinj destination will increase the sustainability of business models and investment plans of all stakeholders, but also improve employment opportunities and job security both directly related to tourism and

in supporting activities. In order to distribute tourist activities more evenly throughout the year, the focus is on creating conditions for the further development of health tourism with the most active involvement of the local community in these processes.

predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja

presentation of recent bioethical publications

Predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja održat će se u ponedjeljak, 13. svibnja 2024., u Malom Lošinju (hotel *Aurora*, dvorana A), s početkom u 21 sat. Bit će predstavljena sljedeća izdanja:

Presentation of recent bioethical publications will be held on Monday, May 13, 2024, in Mali Lošinj (*Aurora* Hotel, Hall A), at 9:00 p.m. The following publications will be presented:

Fritz Jahr:
Биоетички есеи (1924–1948)
[*Bioetički eseji* (1924.–1948.), preveo na makedonski i uredio Dejan Donev / *Bioethical Essays* (1924–1948), translated into Macedonian and edited by Dejan Donev]
Skopje: Dejan Donev, 2023

Predstavljačica / Presenter: Iva Rinčić

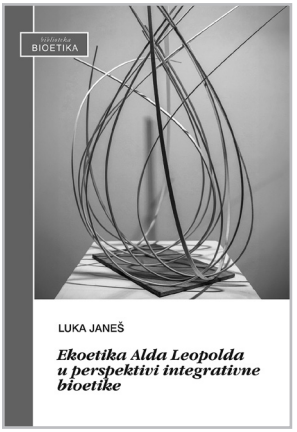

Luka Janeš:
Ekoetika Alda Leopolda u perspektivi integrativne bioetike
[*Aldo Leopold's Ecoethics in the Perspective of Integrative Bioethics*]
Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2023

Predstavljač / Presenter: Ivan Perkov

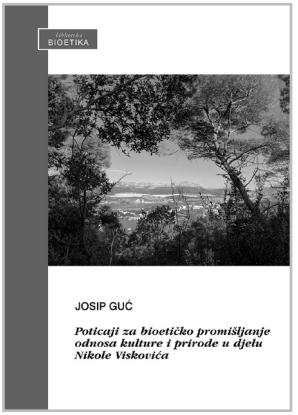

Josip Gućˇ:
Poticaji za bioetičko promišljanje odnosa kulture i prirode u djelu Nikole Viskovića
[*Incentives for the Bioethical Consideration of Relationship Between Culture and Nature in Nikola Visković's Work*]
Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2023

Predstavljač / Presenter: Jan Defrančeski

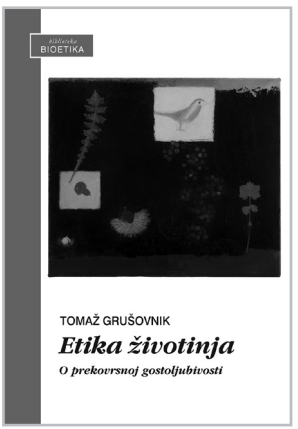

Tomaž Grušovnik:
Etika životinja: o prekovrsnoj gostoljubivosti
[*Animal Ethics: On Trans-species Hospitality*]
Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2023

Predstavljačica / Presenter: Dominica Firšt

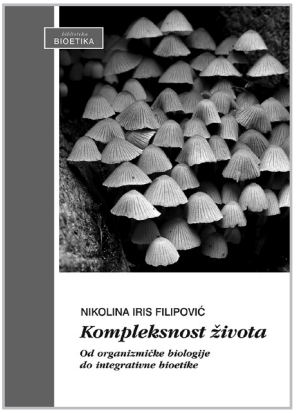

Nikolina Iris Filipović:
Kompleksnost života: od organizmičke biologije do integrativne bioetike
[*Complexity of Life: From Organismic Biology to Integrative Bioethics*]
Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2023

Predstavljač / Presenter: Hrvoje Jurić

Marina Katinić Pleić:
Integrativno mišljenje: odgovor na trostruku krizu postmoderne
[*Integrative Thinking: Response to the Triple Crisis of Postmodernity*]
Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2023

Predstavljač / Presenter: Luka Janeš

Hrvoje Jurić:
Iskušenja humanizma: drugo, dopunjeno izdanje
[*Temptations of Humanism:*
Second, Supplemented Edition]
Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2023

Predstavljač / Presenter: Marko Kos

Lovro Furjanić:
Transhumanizam i književnost
[*Transhumanism and Literature*]
Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2023

Predstavljač / Presenter: Josip Periša

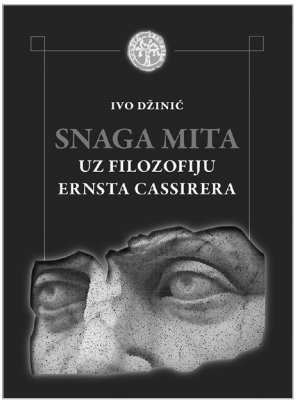

Ivo Džinić:
Snaga mita: uz filozofiju Ernsta Cassirera
[*The Power of Myth: On the Philosophy of Ernst Cassirer*]
Zagreb: Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, 2023

Predstavljač / Presenter: Jakov Erdeljac

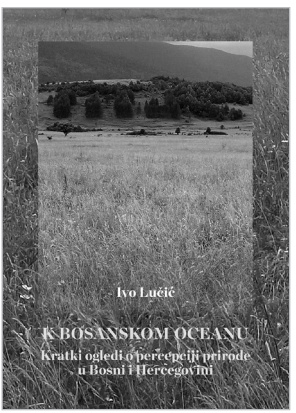

Ivo Lučić:
K bosanskom oceanu: kratki ogledi o percepciji prirode u Bosni i Hercegovini
[*Towards the Bosnian Ocean: Short Essays on the Perception of Nature in Bosnia and Herzegovina*]
Sarajevo, Zagreb: Centar za krš i speleologiju, Synopsis, 2023

Predstavljačica / Presenter: Katica Knezović

Arif Smajkić:
Stogodišnje iskustvo javnog zdravstva u Bosni i Hercegovini 1923–2023.
[*Centennial Experience of Public Health in Bosnia and Herzegovina 1923–2023*]
Sarajevo: Print studio, 2023

Predstavljač / Presenter: Hajdar Arifagić

Ana Borovečki, Marijan Klarica (ur./eds.):
Medicinska etika
[*Medical Ethics*]
Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada,
Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2023

Predstavljač / Presenter: Igor Eterović

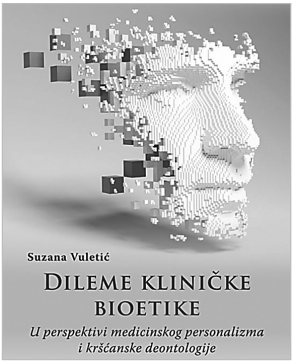

Suzana Vuletić:
Dileme kliničke bioetike: u perspektivi medicinskog personalizma i kršćanske deontologije
[*Dilemmas of Clinical Bioethics: In the Perspective of Medical Personalism and Christian Deontology*]
Zagreb: Glas Koncila, 2023

Predstavljač / Presenter: Antun Japundžić

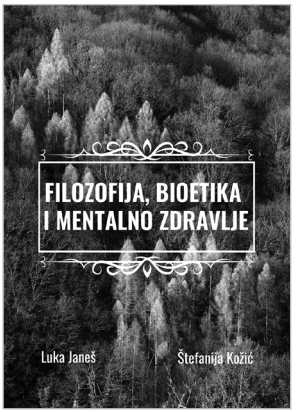

Štefanija Kožić, Luka Janeš (ur./eds.):
Filozofija, bioetika i mentalno zdravlje: zbornik radova sa 7. Međunarodnog transdisciplinarnog simpozija »Bioetika i aporije psihe«
[*Philosophy, Bioethics, and Mental Health: Proceedings of the 7th International Transdisciplinary Symposium "Bioethics and Aporia of Psyche"*]
Zagreb: Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2024

Predstavljač / Presenter: Andrija Piskać

izložba
fotografija
branka nađa

photo
exhibition
by branko nađ

IZLOŽBA PEJZAŽNIH ASTROFOTOGRAFIJA BRANKA NAĐA *HRVATSKA POD ZVIJEZDAMA*

Hotel *Aurora*, Mali Lošinj
12.–15. svibnja 2024.

Otvorenje izložbe pejzažnih astrofotografija Branka Nađa »Hrvatska pod zvijezdama« upriličit će se u nedjelju, 12. svibnja 2024., u hotelu *Aurora* (dvorana A), s početkom u 21 sat.

Na izložbi se mogu kupiti autorove fotografije!

Autor o izložbi

»Ponekad imam snažnu potrebu za...
Zar da izustim tu riječ? Religijom.
Tada noću izlazim van i slikam zvijezde.«

Vincent van Gogh

Kada ste posljednji put bili na nekome mračnome mjestu, u šumi, na planini ili livadi izvan grada i daleko od svjetlosnog onečišćenja, i samo – gledali zvijezde? Uživali u noćnome nebu? Nažalost, sve smo manje u takvim prilikama, a sve više prikovani za gradski asfalt i neizostavne ekrane. Ekrane mobitela, tableta, računala.

Srećom, postoje fotografi koji nam donose ljepote prirode upravo na ekrane naših mobitela, na društvene mreže ili pak u javne prostore koje posjećujemo. I dok su izložbe dnevnih pejzaža, prirode i životinja relativno česte, vrlo se rijetko mogu vidjeti noćne astrofotografije. Kada se i pojave, riječ je uglavnom o specijaliziranim astronomskim izložbama tzv. dubokog svemira.

Ciklus »Hrvatska pod zvijezdama«, za koji materijal prikupljam posljednjih nekoliko godina, donosi nešto drukčije. Fotografije noćnih pejzaža, nastalih na znamenitim hrvatskim turističkim i povijesnim lokacijama, poput Plitvičkih jezera i rijeke Krke, izvora rijeke Cetine, Jasenovca, rta Kamenjak, pašnjaka oko Dinare ili pak paških polja soli.

Noćno nebo uvijek snimam u RAW formatu, biram noći kada nema Mjeseca, dakako, pratim vremenske prognoze. Služim se aplikacijama kojima unaprijed možete isplanirati zalaske i izlaske Sunca i Mjeseca, položaj Mliječne staze, kišu meteora itd.

Ipak, najvažniji su volja, znanje i malo sreće. Volja da se dobrovoljno odrekneš sna, znanje kojeg nikad nemaš dovoljno jer stalno učiš nešto novo i malo sreće da te posluži vrijeme koje je posljednjih godina sve nestabilnije. Da vjetar ne bude jak, da se ne pojave visoki tanki oblaci koje nijedna aplikacija ne doživljava kao oblake te da lokacija koju planiraš posjetiti i snimiti ne bude zagađena (najčešće nepotrebnim) izvorima svjetlosti, reflektorima, dekorativnom rasvjetom ili nečim sasvim desetim.

Ove fotografije svjedoče o mom putu, rastu i porivu da nebeske ljepote približim ljudima. Starijima, koji pamte kako je bilo živjeti u zemlji bez milijardu rasvjetnih tijela zbog kojih više ne vidimo zvijezde, ali i mlađima kojima je teško i, smatraju, nepotrebno dignuti pogled s ekrana mobitela i pogledati uvis. Prema zvijezdama.

Pred vama su fotografije nastale u raznim, gotovo svim krajevima Hrvatske. Neki su dijelovi Hrvatske toliko svjetlosno zagađeni da je nemoguće snimiti zvijezde na tim lokacijama. Želja mi je pokazati da ipak u svakome dijelu Hrvatske postoje mjesta koja su lijepa po danu i mistično prekrasna po noći. Tisuće kilometara u autu, sati i sati po mračnim vrletima, litre znoja dok sam teglio opremu tešku 20-30 kilograma do željene lokacije, brojne zore koje dočekah negdje usred ničega, muskulfiber i nesanica po povratku kući. Ali vrijedilo je. Zamislih, isplanirah i snimih. I nastade »Hrvatska pod zvijezdama«.

O autoru

Branko Nađ rođen je 25. veljače 1977. godine u Čakovcu. Nakon čakovečke Gimnazije Josipa Slavenskog upisuje novinarstvo na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Zapošljava se u županijskom tjedniku *Međimurske novine* i tada počinje njegov put kroz novinarstvo i fotografiju. Danas je glavni urednik *Universitas portala* Sveučilišta u Zagrebu, a posljednjih nekoliko godina njegova fotografska strast usmjerena je k pejzažnoj astrofotografiji. Iza sebe ima nekoliko izložbi u Čakovcu, Zagrebu, Osijeku, Splitu, Zadru, Motovunu i drugdje. Koristi Nikon fotoaparate i Sigma objektive, MSM i Benro Polaris trackere, Silence Corner Atoll prstenove, EcoFlow River2Max vanjsku bateriju te LowePro 450BP trekker foto-ruksak.

LANDSCAPE ASTROPHOTOGRAPHY EXHIBITION *CROATIA UNDER THE STARS* BY BRANKO NAĐ

Aurora Hotel, Mali Lošinj
May 12–15, 2024

The opening of the exhibition of landscape astrophotography "Croatia under the Stars" by Branko Nađ will take place on Sunday, May 12, 2024, at the *Aurora* Hotel (Hall A), starting at 9:00 p.m.

At the exhibition you can buy author's photographs!

The author on the exhibition

"Sometimes I have a terrible need for…
Shall I say the word? Religion.
Then I go out and paint the stars."

Vincent van Gogh

When was the last time you were in a dark place, in a forest, on a mountain or a meadow outside the city and away from light pollution, and just – looked at the stars, and enjoyed the night sky? Unfortunately, we are less and less in such occasions, and more and more chained to the city asphalt and indispensable screens, screens of mobile phones, tablets, computers.

Fortunately, there are photographers who bring us the beauty of nature right on our mobile phone screens, on social networks or in the public spaces we visit. While exhibitions of daytime landscapes, nature and animals are relatively common, it is very rare to see nighttime astrophotographs. When they do appear, it is mainly about specialized astronomical exhibitions that present so-called deep space.

The exhibition "Croatia under the Stars", for which I have been collecting material for the past few years, brings something different. Photographs of night landscapes, created at famous Croatian tourist and historical locations, such as the Plitvice Lakes and the Krka River, the source of the Cetina River, Jasenovac, cape Kamenjak, the pastures around Dinara mountain or the salt fields on the island of Pag.

I always shoot the night sky in RAW format, I choose nights when there is no moon, of course, I follow the weather forecast. I use applications with which one can plan in advance the setting and rising of the Sun and the Moon, the position of the Milky Way, the meteor shower, etc.

However, the most important are will, knowledge and a little luck. Willingness to voluntarily give up sleep, knowledge that you never have enough of because you are constantly learning something new, and a bit of luck to help you with the weather, which has become increasingly unstable in recent years. The wind must not be strong, high thin clouds must not appear because no application perceives them as clouds, and the location that is planned to be visited and recorded must not be polluted by (most often unnecessary) light sources, reflectors, decorative lighting or anything else.

These photographs bear witness to my journey, growth and urge to bring heavenly beauty closer to people. To the older ones, who remember what it was like to live in a country without a billion lighting fixtures, because of which we no longer see the stars; but also to the younger ones, who find it difficult and, in their opinion, unnecessary, to look up from the mobile phone screen and look up. Towards the stars.

In front of you are photographs taken in various, almost all parts of Croatia. Some parts of Croatia are so light polluted that it is impossible to photograph the stars in those locations. My wish is to show that in every part of Croatia there are places that are beautiful during the day and mystically beautiful at night. Thousands of kilometers in the car, hours and hours on dark hills, liters of sweat while I was dragging equipment weighing 20-30 kilograms to the desired location, numerous dawns that I met somewhere in the middle of nowhere, muscle fiber and insomnia upon returning home. But it was worth it. I imagined, planned and took the photographs. And "Croatia under the Stars" was born.

About the author

Branko Nađ was born on February 25, 1977 in Čakovec, Croatia. After attending the Josip Slavenski High School in Čakovec, he enrolled in journalism at the Faculty of Political Sciences, University of Zagreb. He got a job in the county weekly *Međimurske novine* (*Međimurje News*), and that is when his journey through journalism and photography began. Today, he is the editor-in-chief of the *Universitas Portal* of the University of Zagreb, and for the past few years his photographic passion has been focused on landscape astrophotography. He had several exhibitions in Čakovec, Zagreb, Osijek, Split, Zadar, Motovun and elsewhere. He uses Nikon cameras and Sigma lenses, MSM and Benro Polaris trackers, Silence Corner Atoll rings, EcoFlow River2Max external battery, and LowePro 450BP trekker photographer's backpack.

Hrvatska pod zvijezdama

Branko Nađ

KONTAKT / CONTACT

Branko Nađ

e-mail: branko2502@gmail.com

Telefon / Phone: +385 (0)98 9539 744

Facebook:
www.facebook.com/bnastro/

Instagram:
www.instagram.com/bnastro000/

SPONZOR IZLOŽBE / SPONSOR OF THE EXHIBITION

ARSKOPIJA
printamo nemoguće

Vlaška ulica **71** - T: 01/ **4657 888** - **arskopija**@gmail.com
Sarajevska cesta **54** - XXXL - T: 01/ **2320 007**- **workshop.ars**@gmail.com

glazbena večer

musical evening

Glazbena večer
»BIOETHICS AND CHILL – MUSIC EDITION«

Hotel *Aurora* (dvorana A), Mali Lošinj
Utorak, 14. svibnja 2024., u 21 sat

Bioethics and Chill naziv je projekta koji Organizacijski tim *Studentske bioetičke radionice* održava već nekoliko godina unazad. U svojem izvornom obliku sastoji se od projekcije dokumentarnog, crtanog ili igranog filma, a ovom prilikom, u pomalo izmijenjenom formatu, podrazumijeva slušanja odabranog glazbenog albuma »Act III: Life and Death« glazbene skupine The Dear Hunter, koji sadržajno odgovara temi ovogodišnje radionice. Nakon slušanja albuma, uz popratno čitanje tekstova pjesama, predviđeno je vrijeme za raspravu u kojoj će se posjetitelji imati priliku podjednako osvrnuti kako na sami doživljaj i karakteristike pjesama, tako i na probleme koje one osvjetljavaju, a koji su povezani s krovnom temom ovogodišnje *Studentske bioetičke radionice* – »Egzistencija, nesigurnost i nasilje«.

Ovu glazbenu večer organiziraju studenti i studentice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Dominica Firšt, Lea Mraz, Mate Pavić i Mihael Vrbanc.

Musical Evening
"BIOETHICS AND CHILL – MUSIC EDITION"

Aurora Hotel (Hall A), Mali Lošinj
Tuesday, May 14, 2024, at 9:00 p.m.

Bioethics and Chill is the name of the project that the Organisation Team of the *Student Bioethics Workshop* has been holding for several years now. In its original form, it consists of the projection of a documentary, cartoon or feature film, and on this occasion, in a slightly modified format, it includes listening to the selected music album "Act III: Life and Death" by the band The Dear Hunter, which corresponds to the theme of this year's workshop. After listening to the album, with the accompanying reading of the song texts, there will be time for a discussion in which visitors will have the opportunity to reflect both on the experience and characteristics of the songs themselves, as well as on the problems they highlight, which are connected to the overarching theme of this year's *Student Bioethics Workshop* – "Existence, Insecurity, and Violence".

The musical evening is organised by the following students of the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb: Dominica Firšt, Lea Mraz, Mate Pavić and Mihael Vrbanc.

adresar sudionika

addresses of the participants

SIMPOZIJ i OKRUGLI STOL

SYMPOSIUM and ROUND TABLE

Hajdar Arifagić
Dr. Fetaha Bećirbegovića 31/II
BA–71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
e-mail: harifagic@hotmail.com

Mario Bebek
Ministarstvo unutarnjih poslova
Republike Hrvatske
Ulica grada Vukovara 33
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: bebekmario1@gmail.com

Ante Belić
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ante.belic@ffrz.unizg.hr

Marija Brdarević
Zdravstveno veleučilište
Mlinarska 38
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marija.brdarevic@zvu.hr

Iris Broman
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Medicinski fakultet
Josipa Huttlera 4
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: ibroman@mefos.hr

Toni Buterin
Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: toni.buterin@uniri.hr

Dalibor Cvitković
Turistička zajednica Grada Malog Lošinja
Priko 42
HR–51550 Mali Lošinj
Croatia
e-mail: dalibor@visitlosinj.hr

Igor Čatić
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet strojarstva i brodogradnje
Ivana Lučića 5
10000 Zagreb
Croatia
e-mail: igor.catic@fsb.hr

Ante Čović
Poljička 6
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ante.covic1@zg.t-com.hr

Jan Defrančeski
Sveučilište u Zagrebu
Sveučilišni centar za
integrativnu bioetiku
Ivana Lučića 1a
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jdefranceski@gmail.com

Danijela De Micheli Vitturi
Nazorov prilaz 20
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: danijela.dmv@gmail.com

Ana Depope
Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: ana.depope@medri.uniri.hr

Nevena Divac
Univerzitet u Beogradu
Medicinski fakultet
Dr Subotića 1
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: nevena.divac@med.bg.ac.rs

Robert Doričić
Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: robert.doricic@uniri.hr

Anita Dučkić Sertić
Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 242
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: anita.sertic@unicath.hr

Ivo Džinić
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: idzinic@fhs.unizg.hr

Jakov Erdeljac
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jerdeljac@fhs.hr

Igor Eterović
Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: igor.eterovic@uniri.hr

Luka Fotak
Opća bolnica Varaždin
Služba za plućne bolesti i TBC Klenovnik
Klenovnik 1
HR–42244 Klenovnik
Croatia
e-mail: fotak.luka@gmail.com

Michael George
St. Thomas University
Religious Studies Department
51 Dineen Drive
Fredericton, New Brunswick E3B 5G3
Canada
e-mail: mgeorge@stu.ca

Luka Janeš
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: luka.janes@ffrz.unizg.hr

Antun Japundžić
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17
HR–31400 Đakovo
Croatia
e-mail: antun.japundzic@gmail.com

Hrvoje Jurić
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: hjuric@ffzg.unizg.hr

Željko Kaluđerović
Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Odsek za filozofiju
Dr Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: zeljko.kaludjerovic@ff.uns.ac.rs

Ivica Kelam
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: kelamivica@gmail.com

Katica Knezović
Jagodnjak 17
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: katica.knezovic2@gmail.com

Saša Knežević
Univerzitet u Nišu
Pravni fakultet
Trg kralja Aleksandra 11
RS–18000 Niš
Serbia
e-mail: knez@prafak.ni.ac.rs

Lidija Knorr
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Centar za integrativnu bioetiku
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lidijaknorr@gmail.com

Marko Kos
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: markokos.mail@gmail.com

Damjan Kovač
Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 242
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: damjan.kovac@unicath.hr

Tomislav Krznar
Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet
Savska cesta 77
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tomislav.krznar@ufzg.hr

Mira Lulić
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Pravni fakultet
Ulica Stjepana Radića 13
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: miral@pravos.hr

Miloš Marković
Univerzitet u Beogradu
Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
Blagoja Parovića 156
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: miloscj@gmail.com

Franjo Mijatović
Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: franjo.mijatovic@medri.uniri.hr

Silvana Pavlinović
Hotel *Sveti Križ*
Cesta domovinske zahvalnosti 1
HR–21224 Arbanija (Čiovo)
Croatia
e-mail: hotel@hotel-svetikriz.hr

Josip Periša
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: perisa.josip2@gmail.com

Ivan Perkov
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: iperkov@fhs.hr

Luka Perušić
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lperusic@yahoo.com

Zrinka Pranjić Kozlek
Kumrovečka 115
HR–10294 Pušća
Croatia
e-mail: z.kozlek@senecura.hr

Iva Rinčić
Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: iva.rincic@uniri.hr

Darija Rupčić Kelam
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: darijarupcic@gmail.com

Nikola Samardžić
Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Čika Ljubina 18–20
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: nikola.samardzic@f.bg.ac.rs

Hrvoje Sertić
Sveučilište u Zagrebu
Kineziološki fakultet
Horvaćanski zavoj 15
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: hrvoje.sertic@kif.unizg.hr

Matija Mato Škerbić
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mskerbic@fhs.hr

Žarko Šperanda
Tekija 22
HR–34000 Požega
Croatia
e-mail: sperandazarko@gmail.com

Damir Velički
Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet
Savska cesta 77
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: damir.velicki@ufzg.hr

Stipan Tadić
Ninska 20
HR–10410 Velika Gorica
Croatia
e-mail: stipan.s.tadic@gmail.com

Velimir Terzić
Opća županijska bolnica Vinkovci
Zvonarska 57
HR–32100 Vinkovci
Croatia
e-mail: velter4@gmail.com

Danijela Tiosavljević
Univerzitet u Beogradu
Medicinski fakultet
Klinika za psihijatriju Univerzitetskog kliničkog centra Srbije
Pasterova 2
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: tiosavljevic.danijela@gmail.com

Marko Trajković
Univerzitet u Nišu
Pravni fakultet
Trg kralja Aleksandra 11
RS–18000 Niš
Serbia
e-mail: trajkovicmarko@yahoo.com

Ivana Tutić Grokša
Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: ivanatg@medri.uniri.hr

Suzana Vuletić
Eugena Kumičića 27
HR–31221 Josipovac, Osijek
Croatia
e-mail: suzanavuletic007@gmail.com

Jelena Zadro
Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 242
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jelena.zadro@unicath.hr

Ivana Zagorac
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: izagorac@ffzg.unizg.hr

Saša Zavrtnik
Sveučilište u Zagrebu
Geotehnički fakultet u Varaždinu
Hallerova aleja 7
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: zasada_life@hotmail.com

Ivan Zubac
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17
HR–31400 Đakovo
Croatia
e-mail: ivanzubac@gmail.com

Damir Žubčić
Sveučilište u Zagrebu
Veterinarski fakultet
Heinzelova 55
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dazubcic@vef.unizg.hr

Renata Žugić
Lječilište Veli Lošinj
Podjavori 27
HR–51551 Veli Lošinj
e-mail: renata.zugic@ljeciliste-veli-losinj.hr

Studentska bioetička radionica
EGZISTENCIJA, NESIGURNOST I NASILJE

Student Bioethics Workshop
EXISTENCE, INSECURITY, AND VIOLENCE

Darijo Anušić
Jesenovečka cesta 34a
HR–10363 Bjelovar
Croatia
e-mail: danusic@fhs.hr

Barbara Babič
Ulica Grada Mainza 26
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: bbabic@fhs.hr

Mija Bebek
Franje Dursta 20
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mijabebek46@gmail.com

Dora Bičanić
Savska cesta 79b
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dora45bicanic@gmail.com

Juraj Bobanović
Nikole Škrlca 1
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: juraj.bobanovic@gmail.com

Antonio Curkić
Ugljara 123
BA–76270 Orašje
Bosnia and Herzegovina
e-mail: acurkic1999@gmail.com

Mate Čičmir
Međugorska 16
HR–10040 Zagreb
Croatia
e-mail: matecicmir0@gmail.com

Andreja Dujam
Cerovac Barilovićki 25
HR–47252 Barilović
Croatia
e-mail: adujam12@gmail.com

Karlo Ekmečić
Natka Nodila 1
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: karloe6@gmail.com

Dominica Firšt
Vinka Jeđuta 1
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: first.dominica@gmail.com

Tin Fresl
Cvjetno naselje 18
HR–10450 Jastrebarsko
Croatia
e-mail: tin.fresl3107@gmail.com

Paula Herceg
Ivana i Cvijete Huis 24
HR–49210 Zabok
Croatia
e-mail: paula.herceg1@gmail.com

Inga Hron
Zagrebačka avenija 2
HR–10110 Zagreb
Croatia
e-mail: inga.hron@gmail.com

Una Isajbegović
Božidara Magovca 66
HR–10020 Zagreb
Croatia
e-mail: una.isajbegovic11@gmail.com

Morena Jerković
Jarunska ulica 2
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mjerkovi2@fhs.hr

Marina Jurčić
Laginjina 10
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mjurcic@fhs.hr

Ana Klasnić
Sopnička 65
HR–10040 Zagreb
Croatia
e-mail: anaklasnic123@gmail.com

Bruna Kovačević
Albe Vidakovića 6
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: brunakovacevic.st@gmail.com

Melanie Kraljić
Matije Gupca 41
HR–10290 Zaprešić
Croatia
e-mail: mel.kraljic@gmail.com

Jan Kruhak
Cvjetno naselje 16
HR–10410 Velika Gorica
Croatia
e-mail: jkruhak@m.ffzg.hr

Katarina Lončar
Ilije Gregorića 136
HR–10291 Brdovec
Croatia
e-mail: kloncar16@gmail.com

Fabijan Ljubanović
Lanište 5e
HR–10020 Zagreb
Croatia
e-mail: fljubano@m.ffzg.hr

Lucija Ljubičić
Božidara Magovca 77
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lucija.ljubicic1@gmail.com

Ivan Majić
Virska ulica 9
HR–10090 Zagreb
Croatia
e-mail: imajic@m.ffzg.hr

Korana Maksumić
Domobranska ulica 21/5
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: koranamaksumic@gmail.com

Sven Malkoč
Starogradska 7
HR–10412 Lukavec
Croatia
e-mail: malkysven@gmail.com

Ena Mikolčić
Stjepana Grubera 18
HR–32270 Županja
Croatia
e-mail: emikolcic@gmail.com

Lea Mraz
Ulica K. Š. Đalskog 13a
HR–49223 Sveti Križ Začretje
Croatia
e-mail: lea.mraz2004@gmail.com

Ana Novak
Cerovac 15
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: novakana1302@gmail.com

Maja Oslić
Mihovljan 41a
HR–49252 Mihovljan
Croatia
e-mail: maja.oslic@gmail.com

Genevieve Elise Pavić
Kriška ulica 29
HR–10135 Zagreb
Croatia
e-mail: genevievepavic@icloud.com

Mate Pavić
Tomislavgradska ulica 7
HR–10361 Zagreb
Croatia
e-mail: mate.pavic16@gmail.com

Luka Pavkić
Ferde Galovića 11
HR–32270 Županja
Croatia
e-mail: pavkic.luka@gmail.com

Vlatka Perković
Europska avenija 22
HR– 31000 Osijek
Croatia
e-mail: vlayaperkovic@gmail.com

Andrija Piskać
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: andrija.piskac@ffrz.unizg.hr

Ivana Reljanović
Matije Gupca 24
HR–32100 Vinkovci
Croatia
e-mail: ivanareljanovic28@gmail.com

Sandra Savanović
Strossmayerova 7
HR–31402 Semeljci
Croatia
e-mail: sandra.savanovic.12@gmail.com

Damian Srša
Augusta Šenoe 5
HR–48000 Koprivnica
Croatia
e-mail: damian.srsa@gmail.com

Petar Stevanović
Ulica Steve Žigona 39
RS–11050 Beograd
Serbia
e-mail: petar.stevanovic.118@gmail.com

Toma Škopelja
Kralja Zvonimira 77
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: toma.skopelja@gmail.com

Josip Španić
Mirka Račkog 7
HR–10360 Zagreb
Croatia
e-mail: josip.spanic327@gmail.com

Julia Vanjhard Trušćek
Gupčeva ulica 23
HR–10090 Zagreb
Croatia
e-mail: juliavt901@gmail.com

Valentina Vazdar
Kobiljačka cesta 25
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: vazdar.valentina@gmail.com

Mihael Vrbanc
Novi Goljak 29
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mihaelvrbanc@gmail.com

Ana Marija Zagode
Ljudevita Gaja 36
HR–10430 Samobor
Croatia
e-mail: anam.zagode@gmail.com

donatori

donors

STALNI DONATORI *LOŠINJSKIH DANA BIOETIKE* / REGULAR DONORS OF THE *LOŠINJ DAYS OF BIOETHICS*

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske /
Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia

Primorsko-goranska županija /
Primorje-Gorski Kotar County

OVOGODIŠNJI DONATORI *LOŠINJSKIH DANA BIOETIKE* / THIS YEAR'S DONORS OF THE *LOŠINJ DAYS OF BIOETHICS*

Turistička zajednica Grada Malog Lošinja

Jadranka grupa, Mali Lošinj

Ars kopija d.o.o., Zagreb

Studentski zbor Sveučilišta u Zagrebu /
University of Zagreb Student Union

Studentski centar Sveučilišta u Zagrebu /
University of Zagreb Student Center

Pergamena d.o.o., Zagreb

Grafomark d.o.o., Zagreb

Institut za filozofiju u Zagrebu

Hrvatska sveučilišna naklada d.o.o., Zagreb

Kršćanska sadašnjost d.o.o., Zagreb

Naklada Ceres d.o.o., Zagreb

Verbum d.o.o, Split

Jesenski i Turk d.o.o., Zagreb

IZDAVAČ / PUBLISHER
Hrvatsko filozofsko društvo / Croatian Philosophical Society

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER
Ivo Džinić

UREDNICI / EDITORS
Hrvoje Jurić, Jan Defrančeski

PRIJEVODI I KOREKTURA / TRANSLATIONS AND PROOFREADING
Jan Defrančeski, Hrvoje Jurić, Mira Matijević, Lea Mraz, Mihael Vrbanc

DIZAJN NASLOVNICE / COVER DESIGN
Bernardić studio, Zagreb

SLIKA NA NASLOVNICI / COVER ILLUSTRATION
Brončani kip antičkog atlete Apoksiomena (iz 4. st. pr. Kr.),
pronađen 1999. godine u lošinjskom akvatoriju
(Fotodokumentacija Hrvatskog restauratorskog zavoda, snimio: Vid Barac)

Bronze statue of ancient Greek athlete Apoxyomenos (from 4th century B.C.),
found in 1999 in the seascape of Lošinj
(Photo-documentation of Croatian Conservation Institute,
photograph by Vid Barac)

PRIJELOM TEKSTA I TISAK / LAYOUT AND PRINT
GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA / VOLUME
300